

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Edita MĖČIUVIENĖ

Ekonomikos studijų programos studentė

**KLAIPĖDOS UOSTO KROVOS ĮMONĖS „KLAIPĖDOS
NAFTA“ ŪKINĖS VEIKLOS RETROSPEKTYVINIS IR
PERSPEKTYVINIS VERTINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Edita MĖČIUVIENĖ

**KLAIPĖDOS UOSTO KROVOS ĮMONĖS „KLAIPĖDOS
NAFTA“ ŪKINĖS VEIKLOS RETROSPEKTYVINIS IR
PERSPEKTYVINIS VERTINIMAS**

Magistro darbas
Ekonomika (L100),

Darbo vadovė:

lekt. dr. Jurgita KARALEVIČIENĖ

Teigiū, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

ANOTACIJA

Edita Mėčiuvienė

Klaipėdos uosto krovos įmonės „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos retrospektyvinis ir perspektyvinis vertinimas. Ekonomikos magistrantūros studijų baigiamasis darbas. Magistro darbas.

Magistro baigiamajame darbe analizuojama Klaipėdos uoste įsikūrusio naftos ir chemijos krovos ir sandėliavimo AB „Klaipėdos nafta“ terminalo ūkinė veikla, atliekamas šios bendrovės ūkinės veiklos retrospektyvinis bei perspektyvinis vertinimas. Ūkinės veiklos ekonominis vertinimas analizuojamas teoriniu aspektu, pateikiamas susistemintas tikslas ir uždaviniai bei principai, taip pat išskiriami pagrindiniai ūkinės veiklos analizės būdai ir metodai. Magistro baigiamajame darbe išskiriami pagrindiniai įmonių ūkinės veiklos retrospektyvinio vertinimo rodikliai, apimantys vidinius ir išorinius veiksnius, įtakojančius įmonių ūkinę veiklą, santykinius – finansinius rodiklius, darbo išteklių ir darbo našumo, investicinės veiklos rodiklius bei ūkinės veiklos vertinimo statistinius rodiklius.

Magistro baigiamajame darbe, remiantis išanalizuotais įmonių ūkinės veiklos retrospektyvinio vertinimo aspektais, atliekamas AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos retrospektyvinis vertinimas, kuris pradedamas bendra sektoriaus apžvalga Klaipėdoje, nustatant naftos ir chemijos produktų krovos srautų dinamiką 2009 – 2013 m. Identifikuojamos konkurentinės įmonės, nustatoma jų užimama rinkos dalis, jos kaita per penkerių metų laikotarpį. Magistro baigiamajame darbe išskiriami vidiniai ir išoriniai veiksniai įtakojuojantys AB „Klaipėdos nafta“ ūkinę veiklą, taip pat vertinami ir analizuojami teorinėje dalyje išskirti santykiniai – finansiniai rodikliai, vertinami darbo išteklių, darbo našumo bei investicinės veiklos rodikliai 2009 – 2013 m. Magistro baigiamajame darbe, remiantis kompleksiniu modeliu, vertinamas ir tarpusavyje lyginamas konkurentinių krovos įmonių Klaipėdos uoste (AB „Klaipėdos nafta“ ir UAB „Krovinių terminalas“) veiklos efektyvumas.

Magistro baigiamasis darbas baigiamas, numatant naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo AB „Klaipėdos nafta“ terminalo ūkinės veiklos perspektyvas 2014 – 2015 m., nustatant pagrindines problemines veiklos sritis ir pateikiant galimus jų sprendimo būdus.

ABSTRACT

Edita Mėčiuvienė.

Retrospective and prospective valuation of economic activity of stevedoring company in Klaipėda's seaport „Klaipėdos nafta“. Master's work.

This Master's thesis values economic activity of one of the major oil and chemicals products terminal in Klaipėda port SC “Klaipėdos nafta”, also evaluates companies' retrospective and prospective economic activity. Valuation of economic activity is analysed in accordance with theoretical aspect, as well as the main aim and objectives, also principles, ways and methods of economics valuation are analysed and systematized. Master's thesis distinguishes the main indicators for valuating economic activity of companies, including internal and external factors affecting the company's economic activity, relative - financial indicators, labor resources and labor productivity, indicators of investment performance and assessment of statistical indicators.

In this thesis, in accordance with the theoretical part, valuation of economic activity of stevedoring company in Klaipėda's seaport „Klaipėdos nafta“ is performed, starting with general overview of stevedoring sector companies in Klaipėda port, determined dynamic trends of oil and chemicals products cargo flows in 2009 - 2013. Identified main competitors, determined their holding market part, its dynamic during five year period. This master's thesis distinguishes the main internal and external factors that influences economic activity of SC „Klaipėdos nafta“, also calculates main relative financial rates and assesses results of labor resources, labor productivity and investing activities of the company, as well as their dynamics in 2009 – 2013. In this master's thesis, in assistance of complex economic model, efficiency of each stevedoring sectors company's (SC „Klaipėdos nafta“ and JSC „Krovinių terminalas“) economic activity are evaluated and compared with each other.

In the end of the Master's thesis perspectives of economic activity of one of the major oil and chemicals products terminal in Klaipėda port SC “Klaipėdos nafta” for 2014 – 2015 are distinguished. Main problems which enable to take practical decision improving effectiveness of valuated stevedoring companies' activities are determined.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Ūkinės veiklos vertinimo definicijos	13
2 lentelė. Ūkinės veiklos vertinimo principai	19
3 lentelė. Svarbiausių išorės veiksnių, įtakančių ūkinę veiklą pateikimas ir reikšmingumo nustatymas	22
4 lentelė. Santykinių – finansinių rodiklių grupės	25
5 lentelė. Pelningumo rodikliai.....	27
6 lentelė. Mokumo rodikliai	28
7 lentelė. Finansų struktūros rodikliai	29
8 lentelė. Veiklos efektyvumo rodikliai	30
9 lentelė. Darbo našumo rodikliai	32
10 lentelė. Investicijų grupavimas pagal turto rūšį	34
11 lentelė. Retrospektyvinio ir perspektyvinio investicijų vertinimo palyginimas.....	35
12 lentelė. Pagrindiniai statistiniai rodikliai	36
13 lentelė. Formuliu skaičiavimo tvarka	37
14 lentelė. Pagrindiniai prognozavimo metodai ir jų skirtumai	38
15 lentelė. Magistro baigiamojo darbo tyrime naudojamos formulės	43
16 lentelė. Pagrindiniai AB „Klaipėdos nafta“ veiklos rodikliai 2009 – 2013 metais	48
17 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ koreliacinė-regresinė analizė	50
18 lentelė. Pagrindiniai išoriniai veiksniai, įtakoiantys AB „Klaipėdos nafta“.....	52
19 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ pardavimo pelningumo rodikliai 2009 – 2013 m.	53
20 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo ir veiklos pelningumo rodikliai ir jų skirtumas 2009 – 2013 m.	55
21 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumą 2009 – 2013 m. įtakoiantys veiksniai	56
22 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikio ir ilgalaikio pelningumo rodikliai 2009 – 2013 m.	56
23 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ mokumo rodikliai 2009 – 2013 m.	58
24 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo pelningumo ir bendrojo mokumo rodiklių ryšys (2009 – 2013 m. intervalo vidurinės reikšmės)	59
25 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo ir greitojo likvidumo santykio dinamika 2009 – 2013 m.	60
26 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ turto apyvartumo rodiklių dinamika 2009 – 2013 m.	61
27 lentelė. AB „Klaipėdos nafta“ darbo našumo ir darbuotojų pelningumo rodikliai	63
28 lentelė. Dalinių kriterijų ir pirminių rodiklių normalizuotos reikšmės ir reikšmingumo koeficientai	66
29 lentelė. Krovos įmonių kompleksinės analizės indeksų reikšmės	66
30 lentelė. Kompleksinės analizės indeksų reikšmės ir veiklos efektyvumo indekso apskaičiavimas	67

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

1 pav. Įmonės ūkinės veiklos analizės informacijos fondas	16
2 pav. Ūkinės veiklos analizės tikslas ir uždaviniai	18
3 pav. Ūkinės veiklos analizės tyrimo būdai	20
4 pav. Išoriniai ir vidiniai veiksniai, įtakoiantys įmonių ūkinę veiklą	23
5 pav. Įmonės pelningumo rodiklių analizė	26
6 pav. Įmonės mokumo rodiklių analizė	28
7 pav. Prognozavimo metodų klasifikacija	39
8 pav. Krovos įmonių ekonominės analizės loginė schema	41
9 pav. Krovinių struktūra Klaipėdos uoste per 2009 – 2013 m., proc.	45
10 pav. Klaipėdos uoste kraunamų naftos produktų kiekis 2009 – 2013 m., tūkst. t.	45
11 pav. Krovos įmonių, kraunančių naftos ir chemijos produktus Klaipėdos uoste, užimama rinkos dalis 2009, 2013 m.	46
12 pav. Klaipėdos uosto ir AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimčių dinamika, mln. t. 2009 – 2013 m.	49
13 pav. Krovos įmonių, kraunančių naftos ir chemijos produktus Klaipėdos uoste, užimama rinkos dalis 2009 - 2013 m., proc.	51
14 pav. AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas, proc. 2009 – 2013 m.	57
15 pav. AB „Klaipėdos nafta“ investicijos, mln. Lt 2009 – 2013 m.	65
16 pav. Prognozuojamos AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtys, mln. t. 2014 – 2015 m.	68
17 pav. AB „Klaipėdos nafta“ prognozuojamos pardavimo pajamos, mln. Lt 2014 – 2015 m.	69
18 pav. AB „Klaipėdos nafta“ prognozuojami pelningumo rodikliai, proc. 2014 – 2015 m.	69
19 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumas, proc. 2009 – 2015 m.	70
20 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas, proc. 2014 – 2015 m.	70
21 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis mokumas 2014 – 2015 m.	70
22 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ greitis mokumas 2014 – 2015 m.	71
23 pav. Prognozuojami AB „Klaipėdos nafta“ turto apyvartumo pokyčiai (kartais) 2014 – 2015 m.	71

TURINYS

IVADAS	8
1. ŪKINĖS VEIKLOS RETROSPEKTYVINIO IR PERSPEKTYVINIO VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI	11
1.1. Retrospektyvinio vertinimo samprata	11
1.2. Ūkinės veiklos vertinimo samprata ir reikšmė	12
1.3. Ūkinės veiklos vertinimo tikslai ir uždaviniai	17
1.4. Tyrimo būdai ir metodai taikomi ūkinės veiklos vertinimui.....	19
1.5. Ūkinės veiklos vertinimui atlikti naudojami rodikliai	21
1.5.1. Vidiniai ir išoriniai veiksniai, įtakojantys įmonių ūkinę veiklą	22
1.5.2. Santykiniai – finansiniai rodikliai.....	24
1.5.3. Darbo išteklių ir darbo našumo rodikliai.....	31
1.5.4. Investicinės veiklos rodikliai.....	33
1.5.5. Ūkinės veiklos statistiniais rodikliais.....	35
1.6. Veiklos perspektyvinio vertinimo metodai	37
2. AB „KLAIPĖDOS NAFTA“ ŪKINĖS VEIKLOS RETROSPEKTYVINIS VERTINIMAS 2009 – 2013 M.	41
2.1. Ūkinės veiklos retrospektyvinio ir perspektyvinio vertinimo metodika	41
2.2. Krovos įmonių Klaipėdos uoste veiklos charakteristika	44
2.3. AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos vertinimas.....	49
2.3.1. Vidiniai ir išoriniai veiksnių veiksnių vertinimas.....	49
2.3.2. Santykinių – finansinių rodiklių vertinimas.....	53
2.3.3. Darbo išteklių ir darbo našumo rodiklių vertinimas.....	63
2.3.4. Investicinės veiklos rodiklių vertinimas.....	64
2.4. AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos ekonominio efektyvumo kompleksinis vertinimas	65
3. KLAIPĖDOS UOSTO KROVOS ĮMONĖS „KLAIPĖDOS NAFTA“ VEIKLOS PERSPEKTYVŲ VERTINIMAS	68
3.1. Perspektyvų vertinimas	68
3.2. Probleminių sričių nustatymas ir galimų sprendimo būdų numatymas	72
IŠVADOS	74
LITERATŪRA.....	76
PRIEDAI.....	79

ĮVADAS

Jūrinėse valstybėse uostas itin reikšmingas įtakos veiksnyš šalies ekonomikai. Produktyvii uosto veikla lemia miesto, regiono bei visos šalies socialinį gerbūvį, formuoja palankias sąlygas ekonomikos plėtrai, didina patrauklumą užsienio investicijoms. Tačiau stabilus ir funkcionalus uosto egzistavimas neįmanomas be sėkmingos jame įsikūrusių įmonių ūkinės veiklos. Taigi, krovos įmonių, kaip vienu iš svarbiausių uosto dedamųjų, svarba ir reikšmingumas neabejotinas.

XXI amžiaus pradžioje krovos įmonių Klaipėdos uoste veiklą įtakojo reikšmingi pokyčiai rinkose – intensyvūs integracijos ir globalizacijos procesai, aukštas nepastovumo lygis, nuožmi konkurencinė kova – visa tai sudarė sudėtingas sąlygas sėkmingam verslui vystytis. Tai lėmė itin aktualios **problemos** atsiradimą – per pastarųjų penkerių metų laikotarpį krovos įmonių Klaipėdos uoste, taigi kartu ir analizuojamos krovos įmonės, krovinių srautų apimtys, ūkinės veiklos rezultatai, ūkinė būklė prastėjo, kas savo ruožtu turėjo įtakos šio sektoriaus įmonių stabilumui ir plėtrai bei lėmė miglotą verslo ateitį, prastesnius ateinančių kelerių metų ūkinės veiklos rezultatus.

Todėl tampa **aktualu ir tikslinga** analizuoti, kaip retrospektyvoje kito ūkinės veiklos rodikliai, jų veiklos efektyvumas ir kokios priežastys tai lemia. Todėl įmonės ūkinės veiklos retrospektyvinis vertinimas yra tinkamiausias reikiamos informacijos šaltinis bei vienas iš objektyviausių būdų įvertinti turimą informaciją. Ūkinės veiklos analizė parodys ne tik realią įmonių padėtį, ar praeityje priimti retrospektyviniai sprendimai tikslūs, tačiau padės nustatyti rizikingiausias veiklos sritis, o taip pat numatyti įmonės ateities perspektyvas, kas padės užtikrinti efektyvią įmonės veiklą – tai yra viena iš būtinų kiekvienos įmonės išlikimo ir plėtros sąlygų. Taip magistro baigiamasis darbas įgis **praktinę reikšmę** – remiantis jo išvadamis ir rekomendacijomis bus galima remtis, gerinant analizuojamos įmonės veiklos rezultatus.

Nepaisant didelės įmonių ūkinės veiklos vertinimo reikšmės, daugelis jos teorijos ir praktikos klausimų **mokslinis ištirtumas** nepakankamas. Nors pastarąjį dešimtmetį tiek lietuvių (A. Gagilaitė, V. Boguslauskas, 2004.; R. Urniežius, 2004; J. Lazauskas, 2005; V. Gronskas, 2005; S. Girdzijauskas, B. Jefimovas, 2006; M. Jėčiuvienė, 2006; E. Gimžauskienė, L. Valančienė, 2007; J. Mackevičius, 2008; S. A. Martišius, M. Martišius, 2008; R. Valkauskas, J. Mackevičius ir kt., 2010; V. Bagdžiūnienė, 2011, D. Poškaitė, J. Mackevičius, L. Vilis, 2011; A. Kazlauskienė, J. Lazauskas, 2012; M. Puidokas, L. Andriuškaitė, 2012. A. Stundžienė, R. Bliėkienė, 2012; V. Popovas, 2014), tiek užsienio šalių (L. I. Kravčenko, 2003; T.V. Savickaja, 2003; G. Black, 2004; E. F. Brigham, P. R. Daves, 2004; K. Palepu, P.M. Healy, V. L. Bernard, 2004; R. G. Schroeder, M. W. Clark, J. M. Carhey, 2005; B.I. Gerasimov, T.M. Konovalova ir kt., 2008; A. Pavlenko, N. G. Čumačenko, 2008

A. Amr, M. Amr, 2009 ir kt.) autoriai įmonių veiklos vertinimui skiria nemažai dėmesio teritoriniu lygmeniu, tačiau nepaisant to, lig šiol nėra vieningos nuomonės įmonės ūkinės veiklos vertinimo sampratos, įmonių veiklos analizės turinio ir jos reikiamos informacijos klausimais.

Baigiamojo darbo hipotezė. Nuolatinis Klaipėdos uosto krovos įmonės „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos retrospektyvinis vertinimas padeda išsiaiškinti pagrindines AB „Klaipėdos nafta“ retrospektyvines problemas ir numatyti analizuojamos įmonės perspektyvas.

Darbo objektas – įmonės ūkinės veiklos rodikliai.

Darbo tikslas – išanalizavus ūkinės veiklos retrospektyvinio vertinimo teorinius aspektus, įvertinti Klaipėdos uosto krovos įmonės „Klaipėdos nafta“ ūkinę veiklą retrospektyvoje, bei numatyti perspektyvas.

Darbo tikslui įgyvendinti, iškeliami tokie **uždaviniai**:

1. Susisteminti ir išanalizuoti veiklos retrospektyvinio vertinimo, ūkinės veiklos vertinimo esmę bei svarbą; aptarti ūkinės veiklos retrospektyvinio vertinimo rodiklius.
2. Įvertinti AB „Klaipėdos nafta“ ūkinę veiklą retrospektyvoje bei numatyti pokyčius lėmusius veiksniai;
3. Nustatyti AB „Klaipėdos nafta“ Klaipėdos uosto krovos įmonės „Klaipėdos nafta“ perspektyvas.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmoje baigiamojo darbo dalyje pasirinkta tema analizuojama teoriniu aspektu. Šioje dalyje nagrinėjama veiklos retrospektyvinio vertinimo, įmonės ūkinės veiklos vertinimo samprata, svarba bei reikšmė įmonės veikloje. Taip pat šioje dalyje pateikiami retrospektyvinio vertinimo tikslas, uždaviniai bei principai, ūkinės veiklos vertinimo metodai ir būdai. Konceptualiojoje magistro baigiamojo darbo dalyje išskirti ir aptarti įmonių retrospektyviam vertinimui atlikti naudotini rodikliai. Skyrius baigiamas įmonės veiklos retrospektyvinio vertinimo metodų pateikimu. Antroji – analitinė – magistro baigiamojo darbo dalis pradedama, aprašant sudarytą krovos įmonių Klaipėdos uoste retrospektyvinio ūkinės veiklos vertinimo metodiką. Šioje darbo dalyje pristatomas krovos įmonių Klaipėdos uoste sektorius, išskiriamos analizuojamos krovos įmonės pagrindinės charakteristikos, analizuojami ir įvertinami ūkinės veiklos rodikliai, jų dinamika 2009 – 2013 m. bei pokyčius lėmę veiksniai. Vėliau atliekamas kompleksinis krovos įmonių Klaipėdos uoste veiklos ekonominio efektyvumo vertinimas. Trečioji magistro baigiamojo darbo dalis skirta ūkinės veiklos vertinimo rezultatams apibendrinti. Šioje dalyje prognozuojamos veiklos perspektyvos, nustatomos probleminės veiklos sritys ir pateikiami siūlymai bei rekomendacijos, kaip būtų galima išskirtas problemas išspręsti.

Darbo metodai: Lietuvos bei užsienio autorių mokslinės literatūros, antrinių šaltinių,

statistinių duomenų bazių, teisinių dokumentų bei įmonių vidaus duomenų lyginimas, sisteminimas, detalizavimas, grupavimas, loginė analizė. Magistro baigiamojo darbo antroje dalyje taikomi situacijos aprašymo, lyginimo, sisteminimo, grupavimo, detalizavimo, indeksavimo metodai, atliekamas grafinis duomenų modeliavimas, sintezė. Naudojami matematiniai metodai, skaičiuojami absoliutieji ir santykiniai finansiniai rodikliai. Atliekama koreliacinė – regresinė analizė. Daromos loginės išvados, rezultatų apibendrinimas, naudojant specifinį ir grafinį metodus.

Darbe yra 30 lentelių, 23 paveikslai, 15 priedų. Literatūros sąrašą sudaro 71 šaltinis.

Tyrimo rezultatai: Išanalizavus ir įvertinus Klaipėdos uosto krovos įmonės „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rodiklius 2009 – 2013 m. bei numčius jos veiklos perspektyvas, buvo nustatytos pagrindinės probleminės šios krovos įmonės veiklos sritys: mažėjantys krovinių srautai, kurie lemia ir mažėjančias įmonės pajamas, pelną bei pelningumo rodiklių koeficientus, taip pat nedidelį įmonės turto bei nuosavo kapitalo efektyvumo laipsnį. Atsižvelgiant į pastarąsias, magistro baigiamojo darbo baigiamajame skyriuje pasiūlyti galimi įmonės probleminių sričių sprendimo būdai, kurie padės optimizuoti AB „Klaipėdos nafta“ ūkinę veiklą.

1. ŪKINĖS VEIKLOS RETROSPEKTYVINIO IR PERSPEKTYVINIO VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

Vykdamą ūkinę veiklą nuolat kintančioje verslo aplinkoje, įmonėms vis sudėtingiau išlikti konkurencingomis, todėl, siekiant išsilaikyti rinkoje ir užtikrinti sėkmingą ūkinės veiklos tęstinumą, jos turi būti sėkmingai valdomos. Tokiam teiginiui antrina ir V. Bagdžiūnienė (2011, p. 30) teigdamą, kad įmonės, kurios prastai valdomos, paprastai rinkoje negali išlikti konkurencingos ir bankrutuoja. V. Bagdžiūnienė (2008, p. 5), A. Kazlauskienė, J. Lazauskas (2012, p. 400) su tuo sutinka ir teigia, kad būtina sėkmingo valdymo sudedamoji dalis – įmonės ūkinės veiklos retrospektyvinis vertinimas. K. Palepu; P.M. Healy; V. L. Bernard (2004, p. 5) tvirtina, kad tik gerai atliktas įmonės ūkinės veiklos vertinimas gali padėti padidinti vertę konkurencingoje rinkoje. Tik kruopštus įmonės ūkinės veiklos vertinimas įgalina atsakyti į klausimą: gerai, ar blogai dirba įmonė, palyginti su konkurentais (Black, 2004, p. 279). Taigi, įmonės ūkinės veiklos vertinimas yra vienas iš svarbesnių informacijos šaltinių. Pasak V. Popovo (2014, p. 7) pastaraisiais metais, ypač ekonominio nuosmukio sąlygomis, įmonės ūkinės veiklos efektyvumo vertinimas įgyja ypatingą prasmę. Įvertinti įmonę, jos ūkinę veiklą bei palyginti ją su konkurentais yra vienas labiausiai verslo atstovus dominančių klausimų. Tai svarbu tiek įmonių vadovams, siekiantiems sėkmingai plėtoti verslą ir tobulėti, tiek investuotojams, akcininkams, siekiantiems išsiaiškinti, į kurią verslą naudingiau investuoti, kurių įmonių akcijų verta įsigyti (Gagilaitė, Bogulauskas, 2004, p. 7). Taigi, šiandieniniame atviros rinkos pasaulyje ūkinės veiklos vertinimas įgauna didesnę prasmę, todėl ši tema analizuojama tiek įvairių šalių mokslininkų ir praktikų. Siekiant aiškiau suvokti ūkinės veiklos analizės svarbą, reikalinga analizuoti pastarosios sampratą, reikšmę ir objektą.

1.1. Retrospektyvinio vertinimo samprata

Siekiant įmonės ūkinės veiklos vertinimo sistemingumo ir nuoseklumo, pastarąją svarbu pradėti nuo retrospektyvinio vertinimo. Kaip teigia E. Buškevičiūtė, R. Kanapickienė, M. Patašius (2010) retrospektyvinis vertinimas – tai praeityje gautų finansinių rezultatų įvertinimas. Tokiai retrospektyvinio vertinimo sąvokai antrina ir kiti autoriai (Buškevičiūtė ir kt., 1999; Gronskas, 2006). W. Megginson ir kt. (2008, p. 656) sutinka su tokiu retrospektyvinio vertinimo apibrėžimu, tačiau jį patikslina, teigdamą, jog retrospektyvinis vertinimas – tai tam tikro ataskaitinio laikotarpio įmonės veiklos rezultatų tyrimas, remiantis finansine ir nefinansine atskaitomybe bei buhalterinės apskaitos duomenimis. Autorės nuomone, šis vertinimas literatūroje dažnai įvardijamas kaip periodinis, nes tiriama tam tikrų laikotarpių – mėnesio, ketvirčio, pusės metų, metų – įmonės ūkinė veikla arba tiesiog didėjančiomis sumomis nuo tam tikro laikotarpio.

Retrospektyvinio vertinimo sąvoka atskleidžia ir pagrindinius jai keliamus uždavinius. V. Gronskas (2006) išskiria šiuos retrospektyvinio vertinimo uždavinius: įvertinti įmonės ūkinės veiklos rezultatus, išsiaiškinti nepanaudotus rezervus, siekiant įtraukti juos į rengiamus būsimų laikotarpių planus. W. Megginson ir kt. (2008, p. 656) nuomone, retrospektyvinio vertinimo uždavinių ženkliai daugiau. Pasak šių autorių, retrospektyvinio vertinimo pagrindiniai uždaviniai yra objektyviai įvertinti tam tikrą laikotarpio įmonės veiklą, nustatyti įmonės veiklos trūkumus, juos padariusias tarnybas ir konkrečius asmenis, atskleisti vidaus ir išorės rezervus bei nepanaudotas galimybes siekiant pašalinti trūkumus bei atskleistus rezervus panaudoti ateityje atliekant būsimas operacijas ir veiksmus. Kaip pastebėjo W. Megginson ir kt. (2008, p. 656) atliekant retrospektyvinę analizę svarbu nustatyti atskirų finansinių rodiklių dinamiką, atskleisti jų tarpusavio ryšį, įtakos jiems turinčius veiksnius. Tokiam teiginiu pritaria V. Gronskas (2006), tačiau pažymi, jog retrospektyvinis vertinimas turi ir svarbų trūkumą. Jis pavėluotai atskleidžia teigiamus arba neigiamus darbo rezultatus ir todėl yra ne itin veiksminga priemonė operatyviai vadovauti įmonei ir atskiroms jos grandims. W. Megginson ir kt. (2008, p. 656) pastebi, jog įmonės veiklos per ataskaitinį mėnesį rezultatai pateikiami tik kito mėnesio 8 – 10 dienomis. Nukrypimams nuo plano nustatyti, jų priežastims ir kaltininkams atskleisti sugaištama dar keletas dienų. Taigi išsami mėnesio finansinės veiklos analizė baigiama įpusėjus kitam mėnesiui. Tokia analizė ir jos išvados tampa neaktualios, mažai padeda stiprinti taupumą ir kontrolę. Kai įmonės veikla nagrinėjama remiantis metinės atskaitomybės duomenimis, galima nustatyti tik bendrą įmonės raidos kryptį, apibendrinti ir įvertinti jos darbo rezultatus, bet negalima nustatyti ir išnagrinėti nukrypimų nuo plano bei nustatytųjų normų priežasčių, atskleisti neišnaudotų gamybos metu rezervų. Nepaisant išskirtų ūkinės veiklos retrospektyvinio vertinimo trūkumų, kaip teigia V. Gronskas (2006), svarbu tai, kad retrospektyvinio vertinimo pagrindu atliekama įmonės veiklos prognozinė perspektyvinis vertinimas, kuri leidžia užtikrinti sėkmingą tolimesnę įmonės ūkinę veiklą.

Taigi apibendrinus, galima teigti, jog retrospektyvinis vertinimas – tai praėjusių ataskaitinių laikotarpių veiklos vertinimas. Tai įmonės ūkinės veiklos praeities rezultatų bei vyravusių tendencijų vertinimas, kuomet nagrinėjami praeities įmonės ūkinės veiklos duomenys. Jos pagrindinis tikslas yra įvertinti įmonės ir jos padalinių ūkinę veiklą per atitinkamą laikotarpį pagal visus pagrindinius rodiklius, atskleisti darbo trūkumus ir nepanaudotus vidaus rezervus.

1.2. Ūkinės veiklos vertinimo samprata ir esmė

Analizė – plati definicija, vartojama mokslinėje ir praktinėje veikloje. Tačiau analizuojant Lietuvos bei užsienio autorių mokslinę literatūrą, galima daryti prielaidą, kad vieningos nuomonės

ūkinės veiklos analizės definicijos klausimu nėra. Tokiam teiginiui antrina V. Popovas (2014, p. 9), teigdamas, kad efektyviai veikti siekia visi ekonominiai vienetai, tačiau iki šiol nėra nusistovėjusi tiksli „ūkinės veiklos vertinimo“ interpretacija. Skirtingi mokslininkai sąvoką interpretuoja savaip, išskiriant, pasak jų, reikšmingiausias ūkinės veiklos vertinimo savybes, bruožus. Taigi, analizė – graikiškai „analysis“, yra daiktų, procesų bei reiškinių skirstymas į sudedamąsias dalis, jų pagrindinių požymių bei savybių išskyrimas (Gronskas, 2005, p. 8).

Svarbu pažymėti tai, jog mokslinėje literatūroje sąvokos „*analizė*“ ir „*vertinimas*“ tapatinamos (Gronskas, 2005), todėl magistro baigiamajame darbe vartojamos abi sąvokos. Magistro darbe, siekiant išsiaiškinti skirtingų autorių ūkinės veiklos vertinimo definicijos interpretavimą, analizuojamos ir sisteminamos jų pateikiamos sąvokos bei jų apibūdinimai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Ūkinės veiklos vertinimo definicijos

Autorius	Ūkinės veiklos vertinimo definicijos
A. V. Balžinov, E. V. Michejeva (2003, p. 119)	Tai – mokslinis elementas, kuriuo pagrindžiami verslo valdymo sprendimai.
V. Čekanavičius, G. Murauskas (2003, p. 78)	Tai – ekonominių procesų, jų tarpusavio ryšių nagrinėjimas. Ji apima visus veiklos parengimo etapus, patį veiklos procesą praeityje, dabartyje ir ateityje.
V. Kvainauskaitė, V. Snieška (2003, p. 170)	Platesne prasme ji apibrėžiama kaip galimas tam tikro ekonominio objekto būsenos nustatymas esamu ir būsimu laikotarpiu, naudojant bet kurį metodą.
R. Urniežius (2004, p. 33)	Tai – viena iš kasdieninio ūkinio vadovavimo formų, svarbi priemonė kontroliuoti, kaip vykdomos veiklos plano užduotys, pagal visus kiekybinius ir kokybinius rodiklius, kaip naudojami materialiniai, finansiniai ir kt. ištekliai.
V. Gronskas (2005, p. 8)	Tai – mokslas, specialių žinių sistema. Analizuoti įmonės veiklą – vertinti pasiektus rezultatus, nustatyti atskirų veiksmų įtaką pasiektiems rezultatams, aiškinti vidinius gamybos rezervus, numatyti organizacines ir technines priemones, padedančias šalinti trūkumus, gerinti įmonės ūkinę veiklą.
V. Gronskas (2005, p. 8)	Analizė – graikiškai analysis, reiškia suskaidymą, išnagrinėjimą. Analizuodami įmonių bei kitų ūkinių grandžių ekonomiką, ją suskaidome į atskirus elementus, nustatome jų tarpusavio priklausomybę bei sąveiką.
S. A. Martišius (2005, p. 47)	Tai – ekonominės teorijos, suformuotos vadovaujantis pripažintais mokslo metodais. Tai ekonominiai tyrimai atliekami remiantis sveika nuovoka ir elementariais skaičiavimais.
J. Mackevičius (2006, p. 46)	Tai – praeities, dabarties ir ateities įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų tyrimas ir vertinimas.
E. Buškevičiūtė (2007, p. 57)	Tai – ekonominių procesų ir jų tarpusavio ryšių nagrinėjimas.
V. Bagdžiūnienė (2011, p. 37), J. Mackevičius (2008, p. 54)	Tai – visapusiškas ir objektyvus įmonės veiklos, ūkinių operacijų ir rezervų tyrimas, siekiant padėti vadovybės numatytiems tikslams pasiekti.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Išanalizavus 1 lentelėje pateiktas skirtingų autorių ūkinės veiklos vertinimo sąvokas, galima daryti išvadą – nors aukščiau analizuoti autoriai supranta šį reiškinį ne vienodai, išskirdami skirtingus bruožus bei tikslus, tačiau ūkinės veiklos analizės esmė išlieka tokia pati. S. A. Martišiaus (2005, p. 47) teigimu ūkinės veiklos vertinimas – tai ekonominiai tyrimai, atliekami

remiantis sveika nuovoka ir elementariais skaičiavimais. E. Buškevičiūtė, I. Mačerinskienė (2007, p. 57) S. A. Martišiaus sąvoką tikslina ir pažymi, kad svarbu nagrinėti ir vertinti ne tik pačius ekonominius procesus, tačiau ir jų tarpusavio ryšį. Analizuojant įmonių ar kitų ūkinių grandžių ekonomiką, pastarąją skaidome į atskirus elementus, vėliau nustatome jų tarpusavio priklausomybę bei sąveiką. Tokiai nuomonei antrina V. Čekanavičius ir G. Murauskas (2003, p. 78), tačiau kaip ir J. Mackevičius (2006, p. 46), V. Kvainauskaitė, V. Snieška (2003, p. 170) išskiria ūkinės veiklos analizės (vertinimo) laiko etapų reikšmingumą, teigdami, kad „ūkinės veiklos analizė – tai praeities, dabarties ir ateities įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų tyrimas ir vertinimas“. Ši samprata atskleidžia, kad ūkinės veiklos analizė suprantama ne tik kaip tyrimas, tačiau kartu apima ir vertinimą, kaip svarbią ūkinės veiklos analizės dalį. J. Mackevičius (2008, p. 54) ir V. Bagdžiūnienė (2011, p. 37) bei A. V. Balžinov, E. V. Michejeva (2003, p. 119) pateikdami ūkinės veiklos vertinimo apibrėžimą akcentuoja ūkinės veiklos analizės svarbą verslo valdymo sprendimų priėmimui ir vadovybės numatytų tikslų pasiekimui. Išanalizavus Lietuvos bei užsienio autorių (V. Čekanavičius ir G. Murauskas, J. Mackevičius, V. Kvainauskaitė, V. Snieška, V. Bagdžiūnienė, A. V. Balžinov, E. V. Michejeva) interpretacijas, galima daryti prielaidą, kad ūkinės veiklos vertinimui svarbu retrospektyviniai įmonės veiklos sprendimai, taip pat kaip ir perspektyvų numatymas ateityje. Tačiau skirtingai nei aukščiau minėti autoriai V. Gronskas (2006, p. 8) ir A. V. Balžinov, E. V. Michejeva (2003, p. 119) ūkinės veiklos analizę suvokia kaip mokslą, mokslinį elementą. Jie teigia, kad ūkinės veiklos vertinimas – tai mokslas, kuris yra specialių žinių visuma, o analizuoti veiklą – reiškia vertinti pasiektus ūkinius rezultatus, veiklos plano vykdymą, nustatyti atskirų veiksmų įtaką pasiektiems rezultatams, aiškinti vidinius gamybos rezervus, numatyti organizacines ir technines priemones, padedančias šalinti trūkumus, gerinti veiklą (Gronskas, 2006, p. 8). Taigi, ūkinės veiklos vertinimas – viena kasdieninio ūkinio vadovavimo formų, svarbi priemonė kontroliuoti, kaip vykdomos veiklos plano užduotys, pagal visus kiekybinius ir kokybinius rodiklius, kaip naudojami materialiniai, finansiniai ir kt. ištekliai (Urnėžius, 2004, p. 33).

Magistro baigiamojo darbo autorės nuomone, tiksliausiai įmonės ūkinės veiklos analizės sąvoką nurodo J. Mackevičius. Pasak autoriaus, įmonių veiklos ūkinės veiklos vertinimas – tai įvairios ekonominės informacijos apie įmonės praeities, dabarties veiklą rinkimas, visapusiš ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonei pasiekti numatytus strateginius tikslus ar ateities perspektyvinei programai sudaryti. Gerai atlikta įmonių veiklos ūkinės veiklos analizė (vertinimas) padeda atsakyti į daugelį klausimų, pavyzdžiui: kokie įmonės veiklos rezultatai buvo pasiekti ankstesniais metais, kodėl buvo gauti tokie rezultatai, ar galėjo jie būti geresni, kokios priežastys turėjo įtakos rezultatams ir jų pokyčiams, palyginti su ankstesnių laikotarpių ir planiniais

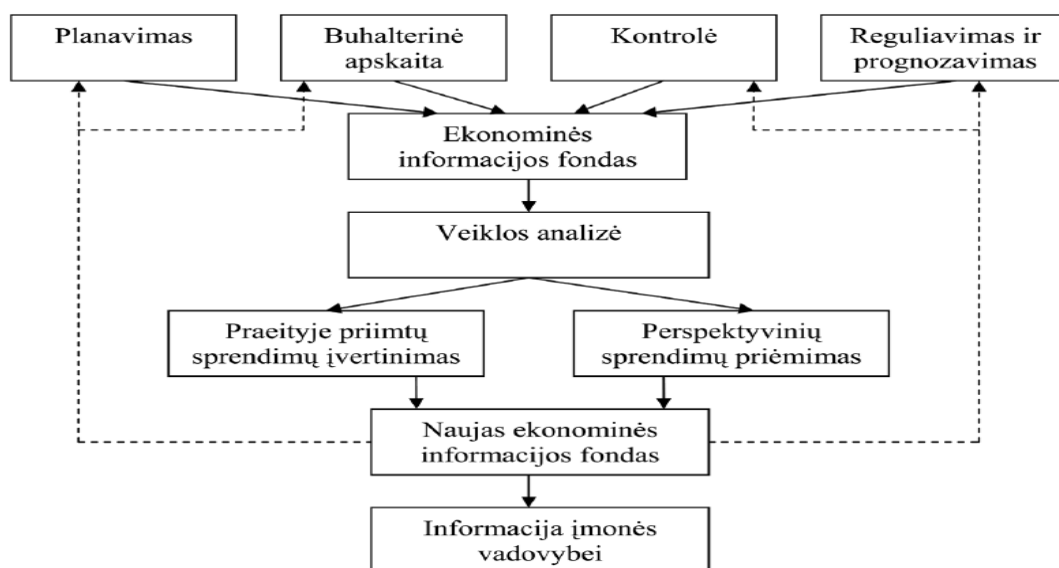
rezultatais, ar buvo galima dirbti geriau, taupiau naudoti išteklius, ar buvo priimti teisingi, ekonomiškai pagrįsti sprendimai ir kt. (Mackevičius, 2008, p. 25).

Nepaisant skirtingo autorių ūkinės veiklos vertinimo sąvokos interpretavimo, ekonominės analizės reikšmė neabejojama. Įmonių veiklos ūkinės veiklos vertinimas reikalingas, nes garantuoja savalaikę, kokybišką informaciją apie organizacijų veiklą (Lazauskas, Kazlauskienė, 2012, p. 402). J. Mackevičius antrina pastariesiems autoriams (2008, p. 47), pabrėždamas, kad ūkinės veiklos vertinimas yra vienas iš svarbiausių ir objektyviausių būdų tinkamai įvertinti informaciją, susijusią su įmonės veikla. V. Bagdžiūnienės (2008, p. 8) teigimu, laiku atrastos nesėkmės gali būti ištaisytos, pavėlavus ir geriausi sprendimai beverčiai. Greita reakcija ir lankstumas pasiekiami tik tada, kai sprendimai bus pagrįsti laiku gauta bei adekvačia informacija, žiniomis ir patirtimi apie išorinę organizacijos aplinką bei vidines galimybes (Valančienė, Gimžauskienė, 2007, p. 23). Apie ūkinės veiklos vertinimo svarbą kalba ir J. Mackevičius (2008, p. 47) teigdamas, kad įmonių veiklos analizės būtinumą ir jos reikšmę lemia laisvos rinkos ekonomikos plėtra, nuolat auganti konkurencija. K. Palepu; P. M. Healy; V. L. Bernard (2004, p. 5) teigia, kad „tik gerai atlikta įmonės veiklos analizė gali padėti padidinti vertę konkurencingoje rinkoje“. Pastarasis teiginys atskleidžia ūkinės veiklos analizės reikšmę – teisinga ir pateikiama laiku, ekonominė informacija, bei jos interpretavimas užtikrina sėkmingą įmonės veiklą.

Įmonių ūkinę veiklą, joje vykstančius ūkinius procesus atspindi ekonominė informacija, kuri ir yra ūkinės veiklos analizės objektas (Girdzijauskas, Jefimovas, 2006, 73 p.). V. Gronskas (2005, p. 9) antrina šiam teiginiui, sakydamas, kad ekonominės analizės objektas – „tai įmonėse vykstantys ekonominiai procesai, jų ekonominis efektyvumas ir galutiniai finansiniai įmonių veiklos rezultatai, susiklostantys dėl objektyvių ir subjektyvių veiksnių poveikio ir atspindintys atitinkamuose ekonominiuose rodikliuose“. J. Lazausko (2005, p. 22), B.I. Gerasimov, T.M. Konovalovos ir kt. (2008), J. Mackevičiaus (2006), A. V. Balžinov, E. V. Michejevos (2003) nuomone ūkinės veiklos analizės objektas apima įmonių ūkinės veiklos rezultatus, kuriuos apibūdina tarpusavyje susiję rodikliai. Taigi, galima daryti išvadą, kad ūkinės veiklos analizės objektas – tai galutiniai įmonių veiklos rezultatai, atspindintys atitinkamuose ekonominiuose rodikliuose.

Kaip teigia J. Mackevičius (2008, p. 48) įmonių veiklos ūkinės veiklos analizė (vertinimas) yra „reikšminga įmonės valdymo sistemos funkcija, glaudžiai susijusi su kitomis funkcijomis – planavimu, buhalterine apskaita, kontrole, reguliavimu ir prognozavimu“ (žr. 1 pav.). Kiekviena jų sukuria tam tikrą ekonominės informacijos fondą, kuris patekęs į ūkinės veiklos analizę apdorojamas įvairiausiais analizės būdais ir sukuriamas naujas informacijos fondas (Mackevičius, 2008, p. 49). Apskaičiuoti rodikliai, kurie galimai signalizuoja apie įmonės valdymo situaciją, gali ir likti tik koeficientais, konstatuojančiais faktinę situaciją, jei nebus gilinamasi į priežastis. Todėl

ūkinės veiklos analizės pagrindu lieka priešasčių analizė, kuri suteikia galimybę tinkamai interpretuoti situaciją ir siūlyti priimtinus probleminių klausimų sprendimo būdus (Bagdžiūnienė, 2008, p. 5). Tik kruopšti įmonės ūkinės veiklos analizė leidžia atsakyti ne tik į pagrindinius klausimus: pelningai ar nuostolingai savo veikla vykdo analizuojama įmonė (Black, 2004, p. 279), tačiau turi duoti atsakymus į paskesnius klausimus: kas atsitiko? kodėl tai atsitiko? ką reikia daryti toliau? (Bagdžiūnienė, 2011, p. 30).



1 pav. Įmonės ūkinės veiklos analizės informacijos fondas

Šaltinis: J. Mackevičius. *Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, sisteminimo ir vertinimo sistema*, 2008, p. 48

Iš 1 paveiksle pateiktos informacijos matyti, kad J. Mackevičius išskiria vieną svarbų ūkinės veiklos analizės aspektą. Pasak autoriaus ūkinės veiklos analizė „tai priemonė, padedanti įvertinti praeityje priimtus sprendimus ir priimti teisingus perspektyvinius sprendimus“. Taigi, galima daryti prielaidą, kad ūkinės veiklos analizės informacija reikalinga praeityje priimtiems sprendimams įvertinti (Mackevičius J., 2008, p. 49). J. Lazauskas (2005, p. 5) tikslina tokią mintį nuroydamas, kad įmonės veiklos ekonominės analizės duomenys leidžia ne tik įvertinti įmonės esamą būklę, tačiau „svarbiausia suteikia galimybę priimti perspektyvinius valdymo sprendimus“. Taip ypač pabrėžtina ūkinės veiklos analizės reikšmė planavimo sistemai. Analizės rezultatai naudojami tiek einamajam įmonės darbui gerinti bei veiklos planų įvykdymui, tiek ir būsimų laikotarpių planams sudaryti (Urnėžius, 2004, p. 14). Įmonių ūkinės veiklos analizė ypač svarbi ateities įvykiams numatyti (svarbu investuotojams), taip pat ne tik prognozuoti ateitį, bet dar svarbiau – planavimui veiklos, kuri garantuotų ateities veiklos plėtrą (Brigham, Daves, 2004 p. 230). Tokiai nuomonei antrina A. Pavlenko, N. G. Čumačenko (2008, p. 8), pažymėdami ūkinės veiklos analizės reikšmę planavimo sistemai. Tai atskleidžia vieną iš svarbesnių ekonominės analizės funkcijų – užtikrinti priimamų sprendimų mokslinį pagrįstumą (Gerasimov, Konovalova ir kt., 2008). Taigi galima

daryti išvadą, jog retrospektyvinis vertinimas atlieka itin svarbų vaidmenį, teikiant informaciją bei objektyviai vertinant įmonės perspektyvas. Analizuojant ūkinės veiklos analizės reikšmę, galima teigti, kad įmonių veiklos analizė ir vertinimas padeda pastebėti rizikingiausias veiklos sritis. J. Mackevičius (2008, p.48), J. Lazauskas, A. Kazlauskienė (2012, p. 400), L. I. Kravčenko (2013, p. 3), S. Girdzijauskas, B. Jefimovas (2006, p. 73), ir V. Gronskas (2005, p. 6) pažymi, kad ūkinės veiklos analizė padeda iširti ir mobilizuoti ekonominės ir socialinės plėtros rezervus, ūkinio potencialo efektyvumo didinimo galimybes, parengti išsamias prognozes, priimti strateginius ir taktinius valdymo sprendimus. Tačiau, ūkinės veiklos analizė svarbi ne tik tada, kai įmonė dirba nuostolingai, neefektyviai. Konkurencingos rinkos sąlygomis negalima dirbti taip, kaip buvo dirbama prieš metus ar pusmetį, nors ir buvo gauti geri rezultatai. Svarbu nuolatos analizuoti įmonės veiklą, ieškoti naujovių bei galimybių veiklai tobulinti. Visa tai itin reikšminga sąlyga šiuolaikiniam verslui vystyti (Mackevičius 2008, p. 49).

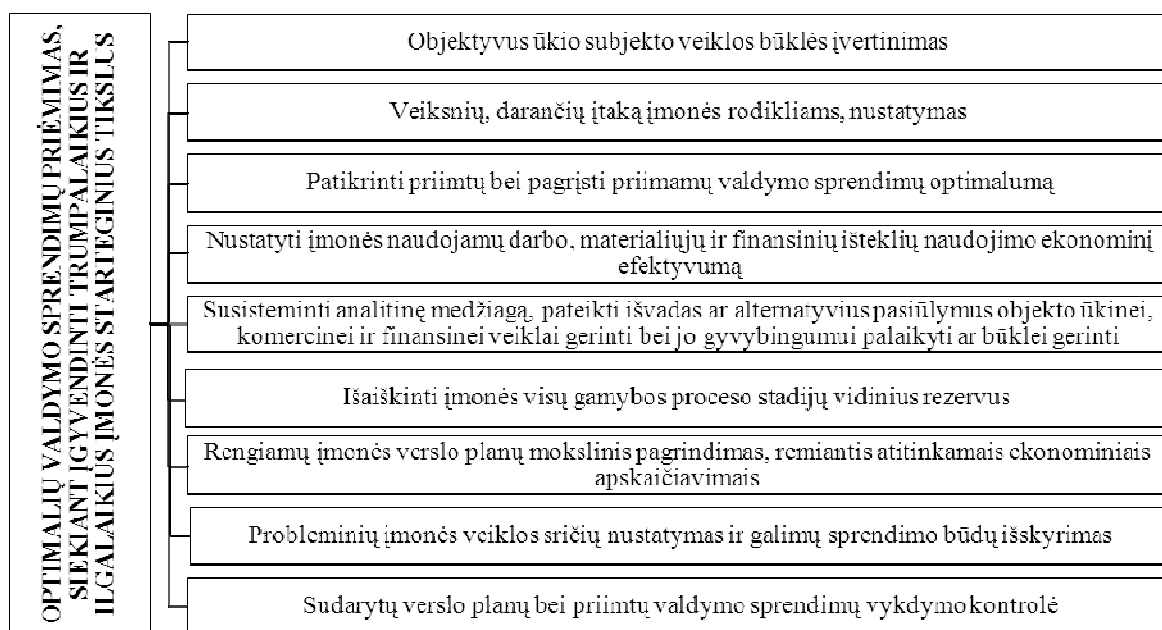
Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, kad ūkinės veiklos analizė – tai plati sąvoka, tačiau autorės nuomone, ją teisingiausia būtų apibrėžti kaip įvairios ekonominės informacijos apie įmonės praeities, dabarties veiklą rinkimas, visapusiškas ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonei pasiekti numatytus strateginius tikslus ar ateities perspektyvinei programai sudaryti.

1.3. Ūkinės veiklos vertinimo tikslai ir uždaviniai

Analizuojant ūkinės veiklos vertinimo (analizės) reikšmingumą bei svarbą valdymo procese, iš esmės atskleidžiamas jo tikslas. Taikliausiai ūkinės veiklos vertinimo (analizės) tikslą išskiria B.I. Gerasimov, T.M. Konovalova ir kt. (2008) pažymėdami tai, kad ūkinės veiklos analizės tikslas – informacijos ruošimas optimaliems valdymo sprendimams priimti, dabarties ir ateities planų rengimas siekiant įgyvendinti trumpalaikius ir ilgalaikius įmonės tikslus. Kitaip tariant, ūkinės veiklos analizės tikslas – tai teikti objektyvią informaciją vartotojams, kuri padėtų didinti įmonės veiklos efektyvumą. Norint pasiekti tikslą, reikia nusimatyti uždavinius, padėsiančius jį pasiekti. V. Bagdžiūnienė (2011, p. 36), V. Gronskas (2005, p. 9), J. Lazauskas (2005, p. 17) skiriami ūkinės veiklos analizės uždaviniai nežymiai skiriasi. Tai lemia, kad vieni autoriai nurodo ūkinės veiklos analizės uždavinius, kiti – strateginius įmonės veiklos analizės uždavinius. Apskritai, atskira įmonė sprendžia ne tik ūkinės ir komercinės veiklos analizės uždavinius, bet ir bendruosius bei savo specifinius uždavinius. Kiekvienos įmonės ūkinės veiklos analizės tikslas ir jam pasiekti išskirti uždaviniai gali skirtis.

Siekiant išskirti įmonės ūkinės veiklos vertinimo tikslus ir uždavinius, baigiamajame darbe išanalizuoti skirtingų autorių (Bagdžiūnienė (2011, p. 36), Lazauskas (2005, p. 17), Gronskas

(2005, p. 9)) teiginiai, informacija susisteminta ir pateikiama apibendrinančiame 2 paveiksle. Iš 2 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad ūkinės veiklos vertinimui keliamų uždavinių yra tikrai ne vienas. 2 paveiksle išskirti devyni ūkinės veiklos vertinimo uždaviniai. Svarbu tai, jog ūkinės veiklos vertinimo uždaviniai kiekvienai įmonei gali būti skirtingi, priklausomai nuo jos veiklos ar individualaus tikslo. Tačiau svarbu tai, kad kiekvienas 2 pav. pateiktas uždavinys padeda pasiekti pagrindinį ūkinės veiklos vertinimo tikslą – optimalių valdymo sprendimų priėmimas, siekiant įgyvendinti trumpalaikius ir ilgalaikius įmonės strateginius tikslus.



2 pav. Ūkinės veiklos analizės tikslas ir uždaviniai

Šaltinis: sudaryta autorės.

Tačiau nepriklausomai nuo įmonės ūkinės veiklos vertinimo tikslų ir uždavinių, išskirtų 2 paveiksle, atliekant ūkinės veiklos vertinimą (analizę), reikalinga vadovautis pagrindiniais 2 lentelėje išskirtais principais (žr. 2 lentelę). Kaip matyti iš 2 lentelėje pateiktos informacijos, autoriai išskiria, jog įmonėje atliekant ūkinės veiklos analizę svarbu vadovautis devyniais pagrindiniais principais – demokratiškumu, efektyvumu, kompleksišku, moksliskumu, objektyvumu arba tikslumu, operatyvumu, periodiškumu, sistemingu ir veiksmingumu. Įmonės ūkinės veiklos analizė ar vertinimas bus tikrai naudingas tik tuomet, jeigu įmonėje bus vadovaujama pastaraisiais principais.

Ūkinės veiklos vertinimo principai

Principas	Principo taikymas
DEMOKRATIŠKUMAS	Atliekant įmonės veiklos ūkinės veiklos analizę turėtų dalyvauti įmonės darbuotojai, nes tik taip galima išsiaiškinti sukaupą pažangią patirtį, panaudoti esamus vidinius rezervus.
EFEKTYVUMAS	Analizės teikiama ekonominė nauda turi viršyti jos išlaidas, t.y. būtinas analizės vykdymo išlaidų daugkartinis efektas.
KOMPLEKSIŠKUMAS	Ūkinės veiklos analizė turi aprėpti visas įmonės veiklos sritis, visus įmonės padalinius, visapusiškai nagrinėti atskirų reiškinių tarpusavio priklausomybę įmonės ekonomikoje.
MOKSLIŠKUMAS	Analizė turi būti grindžiama dialektine pažinimo teorija, atsižvelgiant į ekonominių dėsnių reikalavimus. Ji turi taikyti naujausius ekonominių tyrimų metodus, mokslo ir technikos pasiekimus, pažangią patirtį.
OBJEKTYVUMAS, TIKSLUMAS	Ūkinės veiklos analizė turi būti objektyvi, konkreti ir tiksli. Ji turėtų būti grindžiama patikima informacija, o išvados tiksliais analitiniais skaičiavimais.
OPERATYVUMAS	Tai sugebėjimas sparčiai ir tiksliai atlikti analizę, jos pagrindu priimti ir įgyvendinti valdymo sprendimus.
PERIODIŠKUMAS	Ūkinės veiklos analizė turi būti atliekama pagal planą, nuosekliai, o ne padrikai, retkarčiais ir ne tik tada, kai dirbama gerai ir pelningai.
SISTEMINGUMAS	Analizuojamas objektas turi būti nagrinėjamas kaip sudėtinga dinaminė sistema, susidedanti iš daugelio elementų.
VEIKSMINGUMAS	Svarbu, kad būtų nustatomos ne tik plano neįvykdymo priežastys, ne tik išsiaiškinami trūkumai, bet ir pasiūlomos bei įgyvendinamos priemonės įmonės ūkinei veiklai pagerinti.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Urniežiaus (2004, p. 14), Gronsko (2005, p. 10), Lazausko (2005, p. 20), Girdzijausko, Jefimovo (2006, p. 4), Mackevičiaus (2008, p. 47) literatūra.

Taigi, galima daryti išvadą, kad pagrindinis ūkinės veiklos analizės tikslas – teikti objektyvią informaciją vartotojams, padedančią didinti įmonės veiklos efektyvumą. Norint pasiekti šį tikslą, reikalinga įgyvendinti skyriuje išskirtus pagrindinius analizės uždavinius. Svarbu tai, kad atskirose įmonėse uždaviniai gali skirtis, nes įmonės sprendžia ne tik ūkinės ar komercinės veiklos uždavinius, tačiau ir bendruosius bei savo specifinius uždavinius. Apibendrinant, taip pat galima daryti išvadą, kad įmonėje atliekant ūkinės veiklos analizę vadovaujamosi skyriuje išskirtais ir apibendrintais analizės principais – demokratiškumu, efektyvumu, kompleksiskumu, moksliskumu, objektyvumu arba tikslumu, operatyvumu, periodiškumu, sistemingumu ir veiksmingumu.

1.4. Tyrimo būdai ir metodai taikomi ūkinės veiklos vertinimui

Įmonės ūkinės veiklos informacijos apdorojimui naudojama įvairių analizės būdų ir metodų sistema. Pats žodis „metodas“ kilęs iš graikų kalbos „methodos“ ir reiškia tyrimo kelią (Lazauskas, 2005, p. 41). Analizės metodas – tai ūkio subjekto veiklos tyrimo būdų ir priemonių visuma. Modernių metodų taikymas yra ypatingai svarbi analizės dalis (Lazauskas, Kazlauskienė, 2012, p. 402). V. Bagdžiūnienė (2011, p. 35) pažymi, kad ūkinės veiklos analizė „privalo būti atlikta, remiantis sistemos funkcionavimo dėsniais, pagrįsta specialių žinių ir metodų visuma, nes priešingu atveju tai bus ne analizė, o laisvas faktų interpretavimas“.

Tiriant įmonių veiklą, gali būti taikomi patys įvairiausi tyrimo būdai ir metodai, kurie naudojami ir kituose moksluose: ekonomikoje, vadyboje, statistikoje, matematikoje ir kt. Kadangi įmonių ūkinės veiklos analizėje taikomi ir kitų mokslų tyrimo būdai, tai įvairūs autoriai pateikia nevienodas pastarųjų klasifikacijas. Įmonės veiklos ekonominėje analizėje taikomus tyrimo būdus bei metodus, J. Mackevičiaus (2006, p. 51) teigimu, tikslinga suskirstyti į tris grupes: bendrus ekonominius būdus, matematinius ir euristicinius. S. Girdzijausko, B. Jefimovo (2006, p. 73) teigimu, ūkinės veiklos ekonominė analizė atliekama taikant, loginius, ekonometrinius, euristicinius (psichologinius), grafinius, specifinius būdus. A. Vasiliauskas (2006, p. 383), V. Gronskis (2006, p. 14), bei J. Mackevičius, D. Poškaitė, L. Vilis (2011, p. 16) antrina ir skirsto analizės metodus į tradicinius, matematinius, euristicinius, specifinius ir grafinius. Pastarųjų mokslinės literatūros autorių teiginiai apibendrinami ir pateikiami 3 paveiksle (žr. 3 pav.).

ŪKINĖS VEIKLOS ANALIZĖS TYRIMŲ BŪDAI				
Tradiciniai	Ekonometriniai	Euristiniai	Grafiniai	Specifiniai
Absoliutūs, santykiniai, vidutiniai dydžiai	Regresinė – koreliacinė analizė	Analogija ir asociacijos	Diagramos	SWOT
Lyginimas	Dinamikos eilutė	Smegenų „šturmas“	Grafikai	FVA
Grupavimas, detalizavimas	Tiesinis programavimas	Kolektyvinis bloknotas	Kiti	Finansinių koeficientų analizė
Atsiribojimo	Dispersinė analizė	Kontroliniai klausimai		Kiti
Eliminavimas	Lošimų teorija	Morfologinė analizė		
Balansinių ryšių	Matematinis programavimas	Inversija		
Indeksai	Imitacinis ir matricinis modeliavimas	Sinektika		
Apibendrinimas	MAS	Septynių kortų paieška		
	Kiti	Kiti		

3 pav. Ūkinės veiklos analizės tyrimo būdai

Šaltinis: sudaryta autorės.

Taigi, kaip matyti iš 3 paveiksle pateiktos informacijos, ūkinės veiklos analizės tyrimo būdų yra daugybė, tačiau visus juos galima skirti į kelias grupes: tradicinius, ekonometrinius, euristicinius grafinius bei specifinius. Kiekviena įmonė individualiai pasirenka, kuriuos iš pastarųjų naudoti atliekant savo ūkinės veiklos rezultatų ekonominę analizę.

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog įmonių ūkinės veiklos analizės metodai – tai įvairūs būdai analizės šaltinių teikiamai informacijai apdoroti, sisteminti bei apibendrinti. Kaip matyti iš skyriuje pateiktos analizės, ekonominės analizės tyrimo būdų yra daugybė. Tačiau svarbiausia yra nurodyti ne tik kuo didesnę jų skaičių, o kaip veiksmingai juos pritaikyti nustatytiems tikslams pasiekti.

1.5. Ūkinės veiklos vertinimui atlikti naudojami rodikliai

Vertinant įmonės ūkinę veiklą, svarbu ne tik pasirinkti ir taikyti tinkamiausius analizės būdus bei metodus, tačiau ir pasirinkti teisingiausius rodiklius. Kaip pastebėjo J. Mackevičius (2008, p. 47) skiriasi autorių požiūriai į įmonės veiklos analizės turinį, kokias įmonės veiklos sritis ir ūkinės operacijas tirti, kokią informaciją kaupti ir ją vertinti. Dabartiniu metu neretai naudojama tradicinė įmonių finansinės būklės ir veiklos rezultatų analizės metodika (Valkauskas, Mackevičius, 2010, p. 213), t.y. skaičiuojami bei vertinami finansiniai rodikliai. Tačiau V. Popovas (2014, p. 15) pažymi, kad neužtenka įmonės ūkinę veiklą vertinti remiantis tik finansiniais rodikliais. R. Valkauskas, J. Mackevičius (2010, p. 213) pritaria, teigdamas, kad siekiant išsamiau ir objektyviau įvertinti įmonės ūkinės veiklos rezultatus to nepakanka. Šiuolaikiniame versle įmonės ūkinė veikla turėtų būti vertinama pagal finansinius bei ūkinius rodiklius (Popovas, 2014, p. 7). Būtina analizuoti ir kitus veiklos efektyvumo rodiklius, tiesiogiai susijusius su įmonės veikla visumoje. Įmonės veiklos efektyvumo rodiklius reikia analizuoti kompleksiskai, naudojant konkrečiai įmonei pritaikytą vertinimo modelį. Išanalizavus užsienio (G. Black, 2004; E.F. Brigham, P. R. Daves 2004; B.I. Gerasimov, T.M. Konovalova ir kt., 2008; K. Palepu, P.M. Healy, V. L. Bernard, 2004; R. G. Schroeder, M. W. Clark, J. M. Carhey, 2005) bei Lietuvos (V. Bagdžiūnienės, 2011; V.Gronskas, 2006; J. Mackevičius, 2007; J. Lazauskas, 2005; D. Šlekienė, I. Klimavičienė, 2000, R.Urniežius, 2004; ir kt.) autorių mokslinę literatūrą nustatyta, kad įmonės ūkinę veiklą siūloma atlikti keliomis kryptimis. J. Lazausko, A. Kazlauskienės (2012, p. 403) teigimu yra „daugybė įvairių veiklos vertinimo sistemų, kurių įvairovę lemia organizacijų individualumas, kadangi veiklos vertinimo sistemos pasirinkimą įtakoja unikalūs tikslai, misija, strategija, suinteresuoti asmenys, vidinė aplinka bei išoriniai veiklos veiksniai“. Vienos geriausios veiklos vertinimo sistemos nėra, todėl tikslinga atskirai organizacijai veiklos vertinimo sistema formuoti individualiai. Įmonės veiklos vertinimas turėtų būti kompleksiškesnis, atliekamas taikant pačios įmonės paruoštą modelį (modifikuotą teorinį modelį), parenkant svarbiausius, geriausiai jos veiklą, verslo ypatumus ir specifiką atspindinčius rodiklius (Popovas, 2014, p. 7).

Taigi, išanalizavus skirtingų tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslinę literatūrą, galima teigti, jog vieno visoms įmonėms tinkamos ūkinės veiklos modelio nėra, kiekvienai įmonei svarbu sudaryti individualią ūkinės veiklos rodiklių sistemą, išskirti tuos rodiklius, kurie leistų atlikti visapusišką ir efektyvią ūkinės veiklos analizę. Visi pasirinkti integruotos analizės elementai padės įmonės vadovybei objektyviai įvertinti dabartinę finansinę įmonės būklę ir veiklos rezultatus, priimti teisingus valdymo sprendimus, užtikrinančius įmonės konkurencingumą rinkoje, veiklos tęstinumą ir gerus finansinius rodiklius ateityje (Valkauskas, Mackevičius, 2010, p. 213).

1.5.1. Vidiniai ir išoriniai veiksniai, įtakojančys įmonių ūkinę veiklą

Kiekvienai įmonei, siekiančiai užtikrinti sėkmingą veiklą, svarbu analizuoti ir veikti, atsižvelgiant į išorinius bei vidinius jos aplinkos veiksnius. Pasak J. Stickey (2009, p. 13), įmonės išorės veiksniai gali keisti verslo tikslus ir strategijas. Pasak autoriaus, organizacijos priklauso nuo išorės aplinkos ir jai turi mažai įtakos. Autoriaus teiginiui pritaria ir L. Juozaitienė, J. Staponkienė (2006), kurios teigia, jog išorės aplinka veikia įmonės veiklą, o jos įmonė pakeisti negali, tačiau tik prie jos prisiderinti. Kiti mokslinės literatūros autoriai, tokie kaip A. Pajuodis (2011, p. 48) ir V. Bagdžiūnienė (2011, p. 48) sutinka su pastaraisiais autoriais, tačiau pažymi išorinių veiksnių analizės svarbą įmonės ūkinei veiklai. Pastarieji autoriai detalizuoja teigdami, jog atliekant išorinių veiksnių analizę, tiriamas šių svarbiausių išorinių įmonės veiklos politinių (užsienio bei vidaus politinė situacija), ekonominių (BVP dinamika, infliacija, situacija darbo rinkoje, kreditavimo sąlygos, palūkanų norma, nacionalinė valiutos politika, investicinė aplinka, paklausos dinamika, gamybos išteklių kaina), socialinių (perkamoji galia, aplinkosaugos problemos, švietimas ir sveikatos apsauga, taip pat kultūra) bei technologinių (valstybės technologijų politika bei mokslo ir technikos pažanga) veiksnių poveikis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

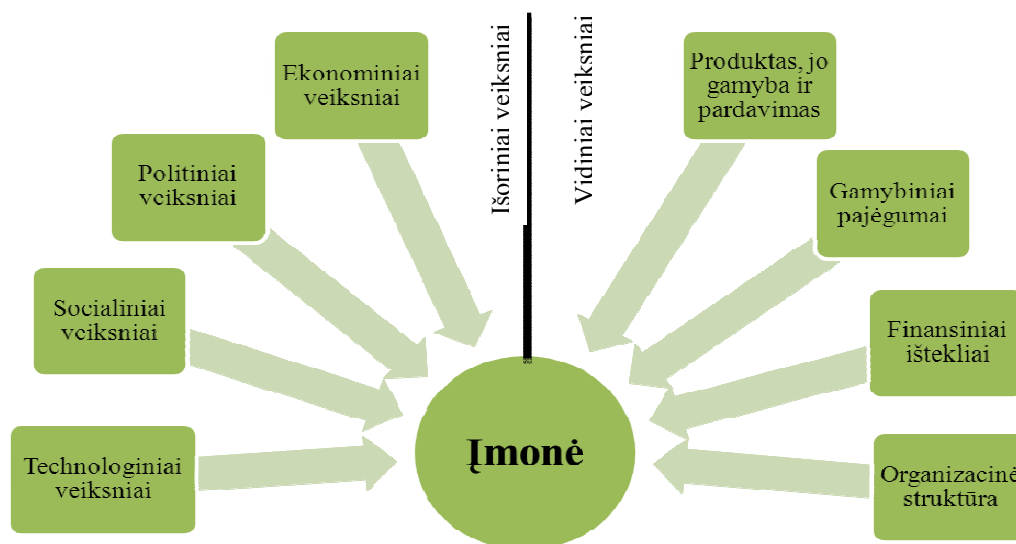
Svarbiausių išorės veiksnių, įtakančių ūkinę veiklą pateikimas ir reikšmingumo nustatymas

Veiksny	Veiksnių grupės	Reikšmingumas
<i>Politiniai</i>	Užsienio politinė situacija	Veiklą įtakoja tarptautinės, nacionalinės teisės normos, reglamentuojančios užsienio politiką, kurie aktualūs įmonėms, eksportuojančios paslaugas, prekes ir importuojančias žaliavas ar komplektuojančioms produktus ir kt. Todėl, būtina analizuoti užsienio šalių mokesčių sistemas, eksporto ribojimus, prekybos boikotus ir kitus užsienio politikos veiksnius.
	Vidaus politinė situacija	Veikia įmonių veiklą, svarbu įvertinti skirtingų partijų programines nuostatas. Veiklą tiesiogiai ir netiesiogiai veikia teisės aktai, reglamentuojantys įmonės veiklos sąlygas, mokesčius, darbo santykius ir kt.
<i>Ekonominiai</i>	BVP dinamika	Kiekvienos įmonės veiklai reikšmingas BVP didėjimas, jos struktūriniai poslinkiai, cikliškumas.
	Infliacija	Tiesiogiai veikia įmonės veiklą. Infliacijos metu vyksta santykinis įmonės išteklių vertės mažėjimas, mažėja finansinių išteklių vertė, savikaina, didėja pelnas. Didėja pelno sąnaudos ir mažėja realios įmonės pajamos. Siekiant išvengti tokios situacijos, svarbu nuolat analizuoti infliacinius procesus.
	Situacija darbo rinkoje	Bendras nedarbo lygis, jo struktūra svarbi įmonėms. Nedarbo veiksniai turi didesnę ar mažesnę įtaką visoms įmonėms.
	Kreditavimo sąlygos, palūkanų normos	Riboja ar didina strateginių projektų finansavimo galimybes skolinto kapitalo pagrindu.
	Nacionalinė valiutos politika	Reikšminga įmonės veiklai, nuo jos priklauso pinigų perkamoji galia, kainų dinamika, investicijų migracija. Svarbūs valiutų kursų svyravimai.
	Investicijų „klimatas“	Reikšmingas strateginių planų įgyvendinimui. Nuo to, kaip įmonė pristato investuotojui verslą, jo esamą potencialą, perspektyvą, parengia verslo planą ir finansinę atskaitomybę priklauso ar ji gali pritraukti lėšų.
	Paklausos dinamika	Ji lemia produkto pardavimo galimybes – rinkoje pateikiamų prekių ir paslaugų kiekis, kurį pirkejai nuperka tam tikromis kainomis.

	Gamybos išteklių kainos	Ne visi ištekliai, jų kainos vienodai reikšmingi įmonėms. Vienoms svarbios energetinių išteklių kainos, kitoms – darbo jėgos ar infrastruktūros kaina.
Socialiniai	Perkamoji galia	Gyventojų perkamosios galios kitimas veikia produkcijos ir paslaugų vartojimo pokyčius. Juos lemia demografiniai, kultūrinių vertybių pokyčiai, gyventojų pajamų didėjimas ar mažėjimas ir kt.
	Aplinkosaugos problemos	Reikšminga toms, kurių veikla susijusi su gamtą teršiančiomis technologijomis.
	Švietimas	Nuo bendro išsilavinimo lygio priklauso darbo jėgos kokybė ir kaina.
	Sveikatos apsauga	Bendras šalies gyventojų sveikatos lygis gali lemia vartojimo lygį ir struktūrai, o kartu ir kai kurių įmonių tikėtiniems veiklos rezultatams.
	Kultūra	Šalies bei konkrečios įmonės kultūra veikia veiklos rezultatus.
Technologiniai	Valstybės technologijų politika	Veikia priimamus valdymo sprendimus. Didelis mokslo laimėjimas gali tapti naujų prekių atsiradimo priežastimi ir sukurti naujus produktus. Tačiau kartais naujų technologijų atsiradimas kelia grėsmę ne tik rinkoje esančioms prekėms, jų gamintojams, bet ir ištisoms pramonės šakoms.
	Mokslo ir technikos pažanga	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis V. Bagdžiūniene. „Įmonių veiklos planavimas ir analizė“, 2011, p. 48 – 51.

Kaip matyti iš 3 lentelėje pateiktos informacijos, veiksnių įtakančių įmonės ūkinę veiklą ir jos rezultatus yra daugybė. Įmonę iš išorės veikia politiniai, ekonominiai, socialiniai bei technologiniai veiksniai, kurie teigiamai ar neigiamai veikia įmonės ūkinės veiklos rezultatus. Kiekvienai įmonei, siekiant sėkmingai bei efektyviai vystyti veiklą, svarbu nuolatos stebėti bei analizuoti išorinės aplinkos veiksnius – tik taip ji sugebės laiku užkirsti kelią galimiems neigiamiems įvykiams ir, pasitaikius progai, pasinaudoti teigiamais veiksniais.



4 pav. Išoriniai ir vidiniai veiksniai, įtakojantys įmonių ūkinę veiklą

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 4 pav., nemažiau svarbu analizuoti vidinius veiksnius. Kaip teigia J. Jucevičius (1998, p. 228), vidaus veiksnių analizė būtina organizacijos pranašumams ir trūkumams nustatyti. V. Bagdžiūniene (2011, p. 53) sutinka su pastarojo autoriaus teiginiu, tačiau detalizuoja, jog svarbiausi įmonių vidaus aplinkos veiksniai, lemiantys kiekvienos įmonės strategiją yra:

- *Produktas, jo gamybos ir pardavimo galimybės.* Pasak V. Bagdžiūnienės (2011, p. 53) konkurencijos sąlygomis tai verslui ypač reikšmingas veiksnys. Parduodami produktai turi tenkinti vartotojų poreikius, todėl kiekviena įmonė turi būti pasiruošusi bet kuriuo momentu pakeisti produktus pagal vartotojų pageidavimus. Gali būti keičiamas produktų asortimentas, pradedami gaminti nauji produktai, kokių reikalauja rinka.

- *Gamybiniai pajėgumai.* Tai įmonės gebėjimas, panaudojant išteklius ir priemones, siekti veiklos rezultato nepriklausomai nuo išorinės aplinkos įtakos (Bagdžiūnienės 2011, p. 53).

- *Konkurentai.* Tai rinkos dalyviai, potencialiems pirkėjams siūlantys tapačius arba panašius poreikius tenkinančias prekes. (Bagdžiūnienė, 2011, p. 53).

- *Vartotojai.* Tai įmonės ir pavieniai asmenys, kuriems teikiami galutiniai įmonės veiklos produktai ar paslaugos (Bagdžiūnienė, 2011, p. 53).

- *Tiekėjai.* Tai įmonės ir pavieniai asmenys, iš kurių gaunami gamybos ir kitos veiklos reikmenys (Bagdžiūnienės 2011, p. 53).

Galima daryti išvadą, jog įmonės ūkinę veiklą ir jos rezultatus įtakoja tiek išorinės aplinkos, tiek vidinės aplinkos veiksniai. Jų yra gausybė ir jie priklauso nuo įmonės veiklos specifikos, dydžio ar kitų individualių veiksnių. Visus pagrindinius įmonę supančius išorės bei vidinius veiksnius galima pavaizduoti 4 paveiksle (žr. 4 pav.).

Taigi, kiekviena įmonė vykdydama savo ūkinę veiklą susiduria su išorinės ir vidinės aplinkos veiksniais. Išoriniai veiksniai skirstomi į politinius, ekonominius, socialinius bei technologinius. Pastarųjų veiksnių įmonė negali kontroliuoti valdyti, skirtingai nei vidinės aplinkos. Vidiniai įmonės veiksniai skirstomi į produktą, jo gamybos ir pardavimo galimybes, gamybinius pajėgumus, konkurentus ir vartotojus, tiekėjus. Siekiant užtikrinti sėkmingą ūkinę veiklą, įmonė turi analizuoti visus, tiek išorinius ją supančius, tiek vidinius įtakos veiksnius.

1.5.2. Santykiniai – finansiniai rodikliai

Lietuvos bei užsienio autorių (G. Black, 2004; P.P. Drake, 2009, p. 5; J. Lazauskas, 2005, p. 23; J. Mackevičius, R. Valkauskas, 2010, p. 213; A. S. Martišius, M. Martišius, 2008, p. 23; NASDAQ OMX Vilnius, 2010, p. 4; E. Buškevičiūtė, R. Kanapickienė, M. Patašius, 2010; V. Darškuvienė, 2010; D. Poškaitė, J. Mackevičius, L. Vilis, 2011; V. Popovas, 2014) darbuose teigiama, kad šiandieninėmis sudėtingo ir konkurencingo verslo aplinkos sąlygomis, svarbus ūkinės veiklos rodiklių finansinis vertinimas, kadangi tai padeda objektyviai įvertinti įmonės finansinę būklę. D. Lekavičienė ir kt. (2006, p. 120) antrina tokiai nuomonei teigdama, kad pagrindinį dėmesį

tenka skirti finansinių rodiklių analizei. Vertinant įmonių finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus, prognozuojant bankroto tikimybę ir veiklos perspektyvas naudojami balanso ir pelno nuostolio ataskaitų straipsniai ir iš jų skaičiuojami santykiniai rodikliai (J. Mackevičius, 2006, p. 30). Kaip teigia S. Girdzijauskas, B. Jefimovas (2006, p. 73) santykiniai rodikliai informatyvesni nei absoliutieji. M. Jėčiuvienė (2006, p. 12) antrina autoriams ir pažymi, kad vienas atskiras rodiklis yra mažai informatyvus, todėl negalima analizuoti duomenų nusišiejant su kitais, nes tai gali sąlygoti neteisingus įmonės valdymo sprendimus ateityje. J. Lazauskas (2005, p. 41) sukonkretina – ekonomikoje nė vienas rodiklis negali būti nagrinėjamas visiškai izoliuotai, atskirai nuo kitų rodiklių. Sparčiai keičiantis ekonomikos ir finansų rinkų sąlygoms, susiformavo poreikis kūrybiškai taikyti santykinius finansinius rodiklius, ieškoti naujų būdų ir metodų, leidžiančių giliau atskleisti įmonių veiklos finansinę būklę. Tad šiuolaikinis įmonių veiklos finansinių rodiklių vertinimas pasižymi didele pačių įmonių tiek reitingavimo agentūrų, įmonių ir finansų rinkų stambiausių pasaulinių duomenų bazių, tiek nepriklausomų finansų analitikų taikomų rodiklių įvairove (NASDAQ OMX Vilnius. 2010, p.4). Taigi, išanalizavus skirtingų autorių ekonominę literatūrą, galima daryti išvadą, kad įmonės veiklai apibūdinti naudojamos trys santykinų rodiklių grupės (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Santykinų - finansinių rodiklių grupės

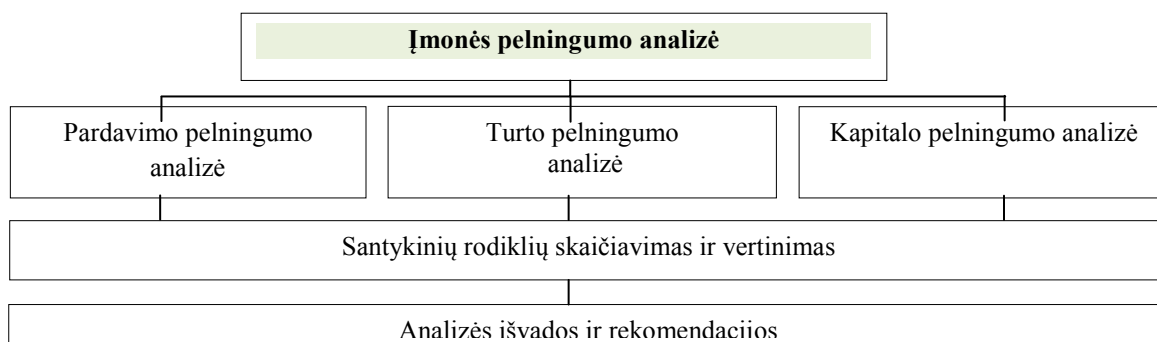
Rodiklių grupė \ Autorius	<i>G. Black (2004)</i>	<i>E.F. Bringham, P.R. Daves (2004)</i>	<i>Palepu K. G., Healy P. M., Bernard V. L. (2004)</i>	<i>G. V. Savickaja (2005)</i>	<i>J.J. Weyandt, D.E. Kieso, P.D. Kimmel (2005)</i>	<i>V. Bagdžiūnienė (2005)</i>	<i>G. Kancerevyčius (2006)</i>	<i>V. Vaškėlaitis (2003)</i>	<i>J. Lazauskas (2005)</i>	<i>S. Girdzijauskas, B. Jefimovas (2006)</i>	<i>A.V. Rutkauskas, V.Damašienė (2002)</i>
Pelningumo rodikliai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Finansų struktūros rodikliai						+		+	+	+	
Mokumo rodikliai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Veiklos efektyvumo rodikliai	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Šaltinis: sudaryta autorės.

Pelningumo rodikliai. Visos įmonės ūkinės veiklos turi kurti pelną (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė, 2000, p. 43), todėl, kad būtų žinoma ar įmonė uždirba jį, svarbu skaičiuoti pelningumo rodiklius. Pelningumo (rentabilumo) rodikliai išreiškiami procentais nuo realizacijos apimties ir parodo, kaip efektyviai dirba įmonė lyginant su kitomis tos pačios šakos ar rinkos segmento įmonėmis, leidžia nustatyti garantinį pelno lygį. Pelningumo koeficientas rodo bendrą įmonės veiklos efektyvumą, jį siejant su pardavimo apimtimis (Popovas, 2014, p. 9). J. Mackevičiaus teigimu (2001, p. 213) pelningumo rodikliai yra labiausiai apibendrinantys veiklą,

nes jie kompleksiskai atspindi įmonės veiklos finansinį rezultatą ir jo efektyvumą. V. Vaškelaitis (2003, p. 58) teigia taip pat – veiklos pelningumas yra svarbiausias rodiklis. J. O. Buckiūnienės (2005, p. 22) nuomone, pelningumo rodikliai yra patys svarbiausi dėl kelių priežasčių, kadangi jie geriausiai apibendrina įmonės veiklos rezultatus, iš jų sprendžiama, kokią realią naudą gaus akcininkai, investuodami savo kapitalą į šią įmonę.

Kaip matyti iš 5 paveiksle pateiktų duomenų pačios svarbiausios yra pelningumo rodiklių grupės: pardavimo, turto bei kapitalo (Mackevičius, 2011, p. 45).



5 pav. Įmonės pelningumo rodiklių analizė

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis J. Mackevičiaus, D. Poškaitės, L. Villio, „Finansinė analizė“, 2011, p. 68.

Kaip vienus svarbiausių rodiklių analizuojant įmonės pardavimo pelningumą, galima išskirti tokius rodiklius kaip bendrasis pardavimų, veiklos, grynasis, įprastinis veiklos ir turto pelningumo rodikliai. V. Darškuvienė (2010), J. Mackevičius, D. Poškaitė, L. Villis (2011) turto pelningumą įvardija kaip, „įmonės turto naudojimo efektyvumą, vadovų gebėjimą jį valdyti ir kontroliuoti, teigdami, kad analizuojamasis pelningumas atskleidžia, ar turtas naudojamas veiksmingai“. Jie skirstomi į: turto, ilgalaikio turto ir trumpalaikio turto grupes. Svarbu paminėti, kad nemažiau svarbūs kapitalo pelningumo rodikliai, kurie labiausiai domina investuotojus, kadangi pasak L. Juozaitienės (2007) „kapitalu apibūdinami žmonių darbu sukurti materialiniai išteklių, gamyboje naudojami pastatai, įrenginiai, mašinos, medžiagos, žaliavos, atsarginės detalės Išskiriamos pastovaus ir nuosavo kapitalo pelningumo grupės“. Magistro baigiamajame darbe analizuojami pelningumo rodikliai, tokie kaip bendrasis pelningumas, grynasis pelningumas, veiklos pelningumas, įprastinės veiklos pelningumas, turto pelningumas, apimantis ilgalaikio ir trumpalaikio turto pelningumą, taip pat pastovaus kapitalo pelningumas bei nuosavo kapitalo pelningumas. Šie pelningumo rodikliai susisteminti ir pateikti 5 lentelėje (žr. 5 lentelę).

Pelningumo rodikliai

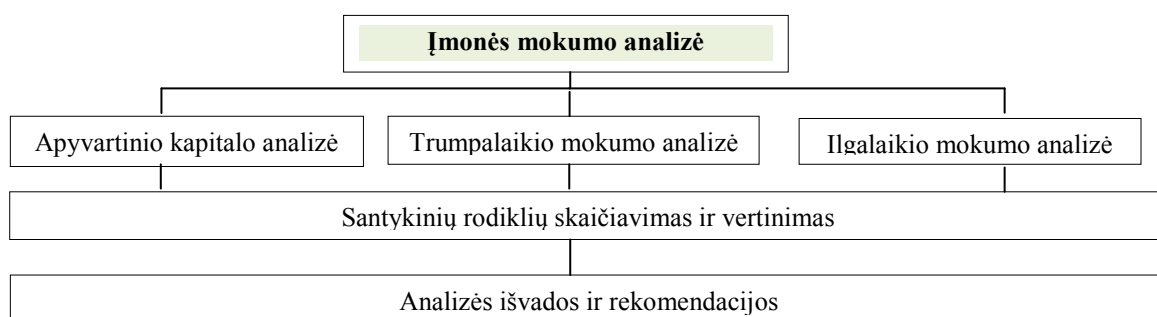
Rodiklis	Rodiklio reikšmė	Apskaičiavimo tvarka
Bendrasis pelningumas	Rodo ūkinės gamybinės veiklos efektyvumą, gebėjimą parduoti pagamintą produkciją brangiau už savikainą. Kuo aukštesnis bendrasis pelningumas, tuo įmonės veikla yra efektyvesnė.	Bendras pelnas / Pardavimo pajamas x 100 proc.
Grynasis pelningumas	Rodo, ar pelninga subjekto įvairiapusė veikla. Rodiklio reikšmė leidžia sužinoti kiek vienas pardavimo pajamų litas uždirba grynojo pelno.	Grynas pelnas / Pardavimo pajamas x 100 proc.
Veiklos pelningumas	Parodo, kiek proc. veiklos pelno uždirba 1 Lt. Kuo didesnė reiškia tuo geriau valdomas pardavimo pajamų, pardavimo savikainos bei veiklos sąnaudų lygis, tuo didesnis įmonės veiklos pelningumas.	Veiklos pelnas / Pardavimo pajamas x 100 proc.
Įprastinis veiklos pelningumas	Panašiai kaip ir veiklos pelningumas, parodo, kiek procentų (arba litų) įprastinės veiklos pelno uždirba vienas pardavimo pajamų litas, t.y. jis parodo įmonės įprastinės veiklos efektyvumą.	Įprastinis veiklos pelnas/pardavimo pajamos x 100 proc.
Turto pelningumas (ROA)	Nusako, kaip efektyviai naudojamas turtas ir kiek iš jo gaunama pelno. Šis rodiklis įvertina, ar įmonės vadovai sugeba turtą valdyti racionaliai. Kuo didesnė šio rodiklio reikšmė, tuo pelningiau yra panaudojamas įmonės turtas.	Grynas pelnas / Turtas x 100 proc.
Ilgalaikio turto pelningumas	Atskleidžia, ar įmonės ilgalaikis turtas naudojamas veiksmingai. Šis rodiklis nusako, kaip efektyviai naudojamas įmonės ilgalaikis turtas ir kiek iš jo gaunama pelno.	Grynasis pelnas/Ilgalaikis turtas x 100 proc.
Trumpalaikio turto pelningumas	Atskleidžia, ar įmonės trumpalaikis turtas naudojamas veiksmingai. Šis rodiklis nusako, kaip efektyviai naudojamas įmonės trumpalaikis turtas ir kiek iš jo gaunama pelno.	Grynasis pelnas/Trumpalaikis turtas x 100 proc.
Pastovaus kapitalo pelningumas	Rodo pastovaus įmonės kapitalo sukurtą pelną.	(Grynasis pelnas)/(Nuosavas kapitalas + ilg. įsipareigojimai) x 100proc.
Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)	Rodo nuosavo kapitalo sukurtą pelną ir tam tikru laipsniu – įmonės vadovybės darbo efektyvumą naudojant investuotą kapitalą.	Grynas pelnas / (Akcinis kapitalas + rezervai) x 100 proc.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos vertybinių popierių biržos „NASDAQ OMX Vilnius“ metodika (2010, p. 14 – 23), V. Popovu (2014, p.14), J. Mackevičiumis (2008), D. Poškaite, L.Villis (2011, p 70), V. Darškuvienė (2010, p. 60).

Deja, vien pelningumo rodikliai nesuteikia pakankamai informacijos apie įmonės ūkinės veiklos rezultatus, jos veiklos efektyvumą. Svarbu ir tai, ar įmonė sugebės vykdyti savo įsipareigojimus, apmokėti skolas, todėl skaičiuojami ir vertinami ne tik pelningumo, tačiau ir kiti santykiniai finansiniai rodikliai – tai mokumo, likvidumo arba kapitalo pakankamumo.

Mokumo rodikliai. Vyrauja nuomonė, kad įmonių bankroto priežastis – piniginių lėšų stygius ir nesugebėjimas padengti įsiskolinimų. Taigi, viena svarbiausių sąlygų, lemiančių sėkmingą įmonių veiklą, yra mokumas. Visi su įmone susiję subjektai (investuotojai, pirkėjai, tiekėjai, bankai, finansinės institucijos, akcininkai) suinteresuoti palaikyti verslo ryšius tik su sėkmingai dirbančia, finansiškai stabilia, t.y. mokia įmone. Mokumas – tai įmonės potencialus sugebėjimas padengti trumpalaikius ir ilgalaikius įsipareigojimus turimomis mokėjimo priemonėmis (J. Mackevičius, D. Poškaite, L. Villis, 2011, p. 94). Daugelis ekonominės literatūros autorių likvidumo sampratą aiškina panašiai. V. Vaškelaitis (2003, p.100), D. Ivaškevičius, A. Sakalas (1998, p. 170) bei R. Špicas (2013, p. 135) teigimu, likvidumas – tai sugebėjimas įvykdyti

savo įsipareigojimus (gražinti skolas), suėjus nustatytam terminui. Mokumo rodikliai yra ženklas vadovybei apie problemas įmonėje. Iš mokumo rodiklių galima spręsti ne tik apie dabartinę įmonės finansinę būklę, bet ir apie problemas, su kuriomis ji gali susidurti ateityje. Likvidumo rodikliai parodo įmonės gebėjimą padengti skolas suėjus mokėjimo terminams, t.y. parodo įmonės stabilią finansinę padėtį (J. Mackevičius, D. Poškaitė, L.Villis, 2011, p. 94). Todėl svarbu, kad būtų nagrinėjami visų trijų mokumo grupių – apyvartinio kapitalo, trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo – rodikliai (žr. 6 pav.).



6 pav. Įmonės mokumo rodiklių analizė

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis J. Mackevičiumi, D. Poškaite, L. Villis. „Finansinė analizė“, 2011, p. 95.

Kiekvieną iš 6 paveiksle pateiktų mokumo rodiklių grupių sudaro keli mokumo rodikliai, kurie skirstomi į trumpalaikius: jų paskirtis išsiaiškinti, kiek įmonė pajėgi padengti trumpalaikius įsipareigojimus (pastarieji skirstomi į: grynojo apyvartinio kapitalo, absoliutaus trumpalaikio mokumo, greitojo trumpalaikio mokumo bei bendrojo trumpalaikio mokumo grupes) ir ilgalaikius: jų paskirtis padėti nustatyti įmonės mokumo būklę po kelerių metų (pastarieji skirstomi į: skolos gražinimo, nuosavo kapitalo, ilgalaikių skolų apdraustumo ilgalaikiu turtu, bendrojo skolos, ilgalaikio įsiskolinimo rodiklių grupes). Svarbiausi jų, analizuojant įmonės ekonominę veiklos rezultatus, susisteminti ir pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

Mokumo rodikliai

Rodiklis	Rodiklio reikšmė	Apskaičiavimo tvarka	Optimali reikšmė
<i>Trumpalaikio mokumo rodikliai</i>			
Grynasis ap. kapitalas	Parodo, kiek įmonės mokėjimo priemonės didesnės už trumpalaikius įsipareigojimus.	Trump. turtas – trump. įsipareigojimai	Teigiamas
Absoliutus trump. mokumas	Rodo, kokia dalis trump. įsipareigojimų gali būti apmokėta grynaisiais pinigais.	Grynieji pinigai / trumpalaikiai įsipareigojimai	Didesnis už 0,2-0,25
Trump. įsiskolinimo koeficientas	Rodo, kokia įmonės turto dalis finansuojama trumpalaikėmis skolomis.	Trumpalaikiai įsipareigojimai / Turtas	< 5% l. geras, < 30% geras > 60 % nepatenk.
Bendras mokumo koeficientas	Rodo, kiek kartų trump. turtas didesnis už trump. įsipareigojimus. Likvidumas priklauso nuo gebėjimo trump. turtą paversti pinigais, apmokėti skolas bei padengti įsipareigojimus.	Trumpalaikis turtas / Trumpalaikiai įsipareigojimai	Nuo 1,2 iki 2

Greitasis mokumo koeficientas	Tai trumpalaikio mokėjimo stebėjimo dydis. Koeficientas griežtesnis likvidumo lygio įvertinimas, nes apskaičiuojant rodiklį daroma prielaida, kad atsargos ne likvidžios.	Trumpalaikis turtas – atsargos / Trumpalaikiai įsipareigojimai	> 1
Ilgalaikio mokumo rodikliai			
Bendras skolos koeficientas	Atspindi, kokia įmonės turto dalis yra įsigyta už skolintas lėšas. Rodikliai turi atskleisti ilgalaikę įmonės skolą, kuri gali pabloginti finansinę įmonės būklę.	Visi įsipareigojimai / Turtas	< 0,7
Finansinis svertas	Kokia nuosavo kapitalo suma tenka vienam įsipareigojimui litui. Atskleidžia balanso struktūros skirtumus tiek tarp atskirų įmonių, tiek skirtinguose ekonomikos sektoriuose.	Visi įsipareigojimai / Nuosavas kapitalas	< 1
Skolos grąžinimo rodiklis	Rodo, kiek kartų grynasis pelnas didesnis už kredito grąžinimo sumas ir palūkanas.	Gryn. pelnas/ Ilg. skolos einamųjų m. dalis + palūkanos	Ne mažesnis už 1,3
Nuosavo kapitalo rodiklis	Rodo įmonės finansinį stabilumą, nepriklausomą nuo finansavimo šaltinių.	Nuosavas kapitalas/ Nuosavas kapitalas + skolintas kapitalas	Kuo didesnis tuo geriau.
Ilg. skolų apdraustumo ilg. turtu rodiklis	Rodo kreditų apdraustumą ilg. turtu, jų grąžinimo tikimybe.	Ilgalaikis turtas / Ilg. įsipareigojimai	Kuo didesnis tuo geriau.
Ilg. įsiskolinimo rodiklis	Rodo ilg. skolų santykį su nuosavu kapitalu, akciniu ar pastoviu kapitalu.	Ilg. įsipareigojimai/ Nuosavas kapitalas	Didesnis kaip 0,5

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Lietuvos vertybinių popierių biržos „NASDAQ OMX Vilnius“ metodiką (2010, p.11 – 24) ir V. Popovą (2014, p.14). J. Mackevičių, D. Poškaitę, L. Villį, (2011, p. 101).

Finansų struktūros rodikliai. Itin svarbu atkreipti dėmesį ir į nuosavo ir skolinto kapitalo struktūrą, kuri rodo gebėjimą vykdyti ilgalaikius ir trumpalaikius įsipareigojimus (Kvedaraitė, 1996; Saviskaja, 2005). Kreditoriai teikia pirmenybę žemiems skolos santykiniams rodikliams, bankroto atveju tai sumažintų nuostolių riziką, o savininkai pirmenybę teikia aukštesnio lygio finansiniam svertui. 7 lentelėje žemiau pateikiami finansų struktūros rodiklius.

7 lentelė

Finansų struktūros rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio esmė	Formulė	Rekomenduojama reikšmė
Skolos koeficientas	Rodo, kokia dalis sk. lėšų, naudojama formuojant įmonės turtą.	Visi įsipareigojimai/ visas turtas	0,3-0,5 kuo mažesnis tuo geriau.
Ilgalaikių skolų koeficientas	Rodo, kokią dalį įmonės turto sudaro ilgalaikės skolos.	(Ilg. įsipareigojimai / Turtas) * 100	< 50%
Skolos – nuosavybės koeficientas	Rodo, kiek 1 nuosavų lėšų litui tenka skolintų lėšų.	Skolintas kapitalas/ nuosavas kapitalas	Gerai, jeigu < 0,3, Blogai, jei >.
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	Rodo, kiek skolų tenka vienam įmonės nuosavo kapitalo litui.	Ilg. įsipareigojimai/ nuosavas kapitalas	Rimtas įsiskolinimas, jei finansinis svertas > 0,5.
Pastovaus mokumo koeficientas	Kokia dalimi ilgalaikis turtas finansuojamas pastoviu kapitalu.	Nuosavas kapitalas / Skolintas kapitalas	Turi būti < už 1.

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Lietuvos vertybinių popierių biržos „NASDAQ OMX Vilnius“ metodiką (2010, p.11 – 24) ir V. Popovą (2014, p.14). J. Mackevičių, D. Poškaitę, L. Villį, (2011, p. 101).

Kaip matyti iš duomenų pateiktų 7 lentelėje, vieni svarbiausių finansų struktūros rodikliai – tai skolos koeficientas, ilgalaikių skolų koeficientas, skolos-nuosavybės koeficientas, ilgalaikio įsiskolinimo koeficientas (dar vadinamas finansiniu svertu) bei pastovaus mokumo koeficientas.

Finansų struktūros rodikliai suteikia informacijos apie įmonės nuosavo ir skolinto kapitalo santykį, galimybes ilgalaikiu turtu apdrausti ilgalaikius įsiskolinimus. Maži mokumo rodikliai rodo, kad gali pablogėti mokėjimo pajėgumas, o dideli - gali turėti neigiamą įtaką veiklos pelningumui.

Veiklos efektyvumas. Analizuojant ekonominę literatūrą nustatyta, kad išskiriami sąnaudų lygio, turto apyvartumo rodikliai. Įmonės veiklos efektyvumas suprantamas kaip racionalus lėšų cirkuliavimas gamybos procese, kuris užtikrina greitą gamybos proceso ciklą (J. Mackevičius, D. Poškaitė, L. Villis, 2011, p. 112). Tiriant finansinę įmonės būklę ir veiklos rezultatus svarbu nustatyti, ar įmonė veikia efektyviai, t.y. ar optimaliai naudojamas turtas. Veiklos efektyvumo rodikliai (žr. 8 lentelėje) parodo, kaip efektyviai įmonėje yra naudojamas turimas ilgalaikis ir trumpalaikis turtas, efektyviai valdomos įsiskolinimų sumos (Dennis, 2006).

8 lentelė

Veiklos efektyvumo rodikliai

Rodiklis	Rodiklio reikšmė	Formulė	Optimali reikšmė
<i>Sąnaudų lygio rodikliai</i>			
Parduotų prekių savikaina 1 Lt	Rodo įmonės sąnaudas vienam pardavimo litui.	Pard. savikaina/ Pard. pajamos	Ribos [nuo 50 iki 90] cent. 1 Lt
Veiklos sąnaudos 1 pardavimo Lt	Rodo, kiek tenka veiklos sąnaudų vienam pardavimo pajamų litui	Veiklos sąnaudos/ Pajamos	Kuo mažesnis, tuo geriau.
<i>Turto apyvartumo rodikliai</i>			
Turto apyvartumas kartais	Rodo, kiek 1 litas sukuria pardavimo pajamų ir kaip efektyviai įmonė panaudoja turtą pardavimo procesui garantuoti	Pard. pajamos / turtas	Geriau, kai didesnis,
Turto apyvartumas dienomis		Turtas x 365 d. / Pardavimo pajamos	Kuo mažesnis, tuo geriau
Trump. turto apyvartumas kartais	Atspindi trump. turto naudojimo efektyvumą uždirbant pajamas iš pardavimo, t.y. kiek pajamų tenka 1 trump. turto litui.	Pardavimo pajamos / Trump. turtas	Kuo didesnis, tuo geriau
Trump. turto apyvartumas dienomis		Trump. turtas x 365 d. / Pard. pajamos	Kuo mažesnis, tuo geriau
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	Parodo, kiek 1 ilg. turto Lt uždirba pardavimo pajamų. Jį lemia veiklos pobūdis ir būtinų investicijų mastas.	Pardavimo pajamos / Ilgalaikis turtas	Kuo didesnis, tuo geriau
Ilg. turto apyvartumas (dienomis)		Ilg. turtas x 365 d. / Pardavimo pajamos	Kuo mažesnis, tuo geriau
Apyvartinio kapitalo apyvartumas (kartais)	Rodo, kiek apyvartinis kapitalas per atskaitinį laikotarpį padaro apyvartų.	Pard.pajamos/ Vid.apyv.kapit. vertė	Kuo didesnis, tuo geriau
Kapitalo apytakos ciklas (dienomis)	Rodo, kiek dienų kapitalas pereina visas aptakos stadijas.	Atsargų apyv. (d) + Deb. įsisk. apyv. d. – Kred. įsisk. apyv. d.	Kuo greičiau, tuo geriau.
Atsargų apyvartumas (kartais)	Rodo kiek kartų per metus atnaujinamos atsargos.	Pardavimo savikaina/ Vid. atsargų vertė	Kuo didesnis tuo geriau
Atsargų apyvartumas (dienomis)	Rodo, kas kiek dienų atnaujinamos atsargos.	Vid. atsargų vertė x 365/ Pard. savikaina	Kuo didesnis tuo geriau.
Deb. įsiskolinimo apyvartumas kartais	Rodo, kiek kartų per metus įmonė surenka lėšas.	Pard. pajamos/Deb. įsisk. (vidutinė vertė)	Kuo didesnis tuo geriau.
Deb. įsiskolinimo apyvartumas dienomis	Rodo, per kiek dienų įmonė surenka lėšas iš klientų..	Vidutinė deb. įsisk.vertė x 365/ Pardavimo pajamos	Rekomenduojama nuo 30 - 60 dienų.
Kred. įsiskolinimo apyvartumas kartais	Rodo, per kiek laiko vykdomi kreditoriniai įsiskolinimai.	Pard. pajamos/ Vid. kred. įsisk. vertė	Kuo greičiau tuo geriau
Kred. įsiskolinimo apyvartumas dienomis	Rodo, kas kiek dienų įmonė atsiskaito su tiekėjais.	Vid. kredit. įs. vertė x 365/ Pard. pajamos	Rekomenduojama nuo 30 - 60 dienų.

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Lietuvos vertybinių popierių biržos „NASDAQ OMX Vilnius“ metodiką (2010, p.32 – 36) ir V. Popovą (2014, p.14), J. Mackevičių (2008, p. 49).

Kaip matyti iš 8 lentelėje pateiktos informacijos, sąnaudų lygio rodikliai rodo konkrečių veiklos sričių efektyvumą. Pagal jų lygį galima spręsti apie išteklių naudojimą įmonėje. Skiriamos tokios pagrindinės sąnaudų rūšys kaip pardavimo savikaina ir veiklos sąnaudos vienam pardavimo litui. Pasak V. Gronsko (2005), V. Darškuvienės (2010) „parduotų prekių savikaina vienam pardavimo litui yra taupymo matas ir kuo žemesnis jos lygis, tuo daugiau įmonė gauna pelno“. Pasak J. Mackevičiaus (2011) ir E. Buškevičiūtės, R. Kanapickienės, M. Patašiaus (2010), dėl ūkinių operacijų įvairumo veiklos sąnaudas sunku lyginti su kitomis įmonėmis, kurios atsispindi pelno (nuostolio) ataskaitoje.

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog visgi pagrindinį dėmesį, vertinant įmonės konkurencingumą tenka skirti finansinių rodiklių analizei, o renkantis įmonių veiklos rezultatų įvertinimo finansinius rodiklius, didžiausias dėmesys kreipiamas į santykinius rodiklius. Kaip teigia tiek lietuvių, tiek užsienio ekonominės literatūros autoriai, analizuojant įmonės ūkinę veiklą, svarbios tokios ekonominių santykinų rodiklių grupės kaip pelningumo, mokumo ir turto apyvartumo. Šie ekonominiai rodikliai parodo objektyvią ir realią įmonės finansinę padėtį.

1.5.3. Darbo išteklių ir darbo našumo rodikliai

Analizuojant kiekvienos įmonės būklę bei numatant jos perspektyvas, svarbu nagrinėti ne tik finansinės veiklos rezultatus, tačiau ir kitus jos veiklą įtakojančius ir lemiančius veiksnius. Vienas iš tokių – žmogiškieji įmonės ištekliai. Kaip teigia ekonominės literatūros autorius V. Gronskas (2008 p. 77), žmogiškieji ištekliai – tai žmonių sugebėjimas, žinios ir įgūdžiai, padedantys didinti įmonės parduodamos produkcijos apimtį ir pajamas. V. Bagdžiūnienė (2011, p. 92) patikslina, tokią autoriaus sąvoką ir teigia, jog žmogiškieji ištekliai – tai darbingi valstybės gyventojai, turintys tam tikrus fizinius duomenis, profesinių žinių ir darbo įgūdžius, galintys dirbti įmonėse ir įstaigose. Autorė pabrėžia (2011, p. 92), jog įmonės veiklos ritmiškumas, kokybė, efektyvumas, finansiniai rodikliai didele dalimi priklauso nuo jos apsirūpinimo reikalingais žmogiškaisiais ištekliais. Taigi, niekam neturėtų kilti abejonių, kad darbuotojai yra vertingiausias įmonės turtas. Nesvarbu kuo įmonė užsiima: prekyba, gamyba ar teikia paslaugas, žmogiškieji ištekliai, arba dar vadinamas – kapitalas, atlieka vieną svarbesnių įmonės veiklos funkcijų. Itin svarbu, kad įmonėse būtų sudarytos visos galimybės kuo racionaliau naudoti darbo išteklius, siekiant geriausių darbo rodiklių. Todėl, atliekant įmonės ūkinės veiklos analizę didelis dėmesys turi būti kreipiamas į darbo našumo rodiklius.

V. Bagdžiūnienė (2011, p. 103) teigia, jog darbo našumas – tai rodiklis, kuris rodo produkcijos gamybos darbo jėgos išlaidas, ypač svarbus, nes nuo jo priklauso kiti rodikliai. J.

Mackevičiaus (2007, p. 12) darbo našumą apibūdina taip pat kaip itin reikšmingą įmonės sėkmės rodiklį. Autorius (2007, p. 12) pažymi, jog šis rodiklis parodo gamybos efektyvumą: atliktas darbas yra lyginamas su gamybos veiksmų, reikalingų tam darbui atlikti, sąnaudomis. A. Šileika, Z. Tamašauskienė ir N. Bartelienė (2008) nagrinėdami darbo užmokesčio bei darbo našumo ypatumus, pirmiausia išskiria, kad darbo našumas ryškiausiai parodo darbo jėgos panaudojimo rezultatyvumą. V. Gronskas (2008) detalizuoja ir darbo našumą apibūdina kaip produkcijos kiekį, pagamintą per darbo laiko vienetą, arba darbo laiko kiekį, sunaudotą produkcijos vienetui pagaminti. J. Lazausko (2005) teigimu, kad darbo našumo analizė nustato gamybos rezervus, kurie naudojami gamybos apimčiai didinti mažiausiomis darbo sąnaudomis.

Darbo našumą rodo išdirbis – vidutinis vienos darbuotojo pagamintos produkcijos kiekis. Darbo našumo, darbuotojų pelningumo, grynojo pelno dalis vienam darbuotojui ir kiti darbuotojų pelningumo rodikliai, jų esmė bei apskaičiavimo tvarka pateikiama 9 lentelėje (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Darbo našumo rodikliai

Rodiklis	Apskaičiavimo tvarka	Esmė
Darbo našumas	Produkcijos apimtis / vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius įmonėje	Parodo kokį produkcijos kiekį pagamina vienas įmonėje dirbantis darbuotojas.
	Produkcijos apimtis / dirbtų vieno darbuotojo darbo dienų skaičius	Parodo kokį produkcijos kiekį per darbo dieną pagamina vienas darbuotojas
	Produkcijos apimtis / dirbtų vieno darbuotojo valandų skaičius	Parodo kokį produkcijos kiekį per valandą pagamina vienas darbuotojas
Darbuotojų pelningumas	Pagrindinės veiklos pelnas / vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius	Specifinis rodiklis, skirtas darbo išlaidų efektyvumui analizuoti
Grynojo pelno dalis, tenkanti vienam darbuotojui	Grynasis pelnas/ darbuotojų skaičiaus	Rodo, kiek grynojo pelno uždirba 1 darbuotojas, galima atskleisti rezervus veiklai tobulinti, išvengti neigiamų padarinių ir siekti numatytų tikslų.
Priėmimo koeficientas	Priimtų darbuotojų skaičius / Vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius	Rodo naujai priimtų darbuotojų lyginamąjį svorį
Atleidimo koeficientas	Atleistų darbuotojų skaičius / Vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius	Rodo atleistų darbuotojų lyginamąjį svorį
Pastovumo koeficientas	Darbuotojų skaičius per analizuojamą laikotarpį / Vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius per analizuojamą laikotarpį	Rodo lojalių darbuotojų lyginamąjį svorį, skaičiuojamas penkerių metų laikotarpiui

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Bagdžiūnienė „Įmonių veiklos planavimas ir analizė“, 2011, p. 103.

V. Bagdžiūnienė (2011, p. 104) teigia, jog darbo našumo rodiklis gali būti vertinis (kai produkcijos kiekis ir jam pagaminti sugaištas darbo laikas išreiškiamas pinigais), skaičiuojamas natūriniais vienetais. Taip pat gali būti skaičiuojamas ir pagal atskirus padalinius, produktus, darbuotojų grupes. Įvairiais būdais apskaičiuotų rodiklių lyginimas leidžia nustatyti darbo efektyvumo didinimo rezervus. O. Blanchard (2007) analizuodamas darbo našumą pastebi, jog darbo našumo padidėjimas mažina įmonės darbuotojų, kurių reikia vienam produkcijos vienetui

pagaminti, skaičių. Dėl to atitinkamai sumažėja ir šios įmonės sąnaudos, todėl kartu ji ima mažinti parduodamos produkcijos kainas, nekreipdama dėmesio į savo gamybos mastą. A. Šileikos, Z. Tamašauskienės ir N. Bartelienės (2008) teigimu, augant darbo našumui, didėja per atitinkamą laiką pagamintos produkcijos apimtis, o visuomenė turtingėja. Kylant darbo našumui, verslo subjektai nedidindami kainų, gali didinti darbo užmokestį, dividendus akcininkams bei plėsti gamybą. J. Mackevičiaus (2007) pastebi, jog našumas priklauso nuo įmonės pajėgumų skaičiaus, žaliavų kokybės, darbuotojų kiekio, išsilavinimo, noro dirbti, taip pat technologijų ir daugelio kitų aspektų. Įmonės vadovams svarbu analizuoti įmonės darbuotojų rotaciją, kitimo priežastis, nes nuo pastarųjų dažnai priklauso ir įmonės lankstumas, konkurencingumas, socialinė atmosfera ar net pačios įmonės rezultatai. Darbo našumo pokyčius įmonėje lemia ekstensyvūs (susiję su geresniu darbo laiko naudojimu, prastovų mažinimu, neproduktyvaus darbo, skirto brokuotai produkcijai gaminti ir jai taisyti, mažinimu) ir intensyvūs veiksniai (darbo priemonių tobulinimas, darbo organizavimo gerinimas, pažangių technologijų diegimas darbininkų kvalifikacijos kėlimas) (Gronskas, 2008). Labai svarbus yra darbuotojų pelningumo rodiklis. Rodiklio svarbą pastebėjo ir išskyrė mokslinės literatūros autorė V. Bagdžiūnienė. Pasak autorės (2011, p. 104), tai svarbus, tačiau specifinis rodiklis, skirtas darbo išlaidų efektyvumui analizuoti. Kaip matyti iš 8 lentelėje pateiktų duomenų, analizuojant įmonės darbo išteklius bei darbo našumo rodiklius, svarbūs ir tokie rodikliai kaip grynojo pelno dalis, tenkanti vienam darbuotojui, paėmimo, atleidimo bei pastovumo koeficientai.

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog analizuojant kiekvienos įmonės būklę bei numatant jos perspektyvas, svarbu nagrinėti ne tik finansinės veiklos rezultatus, tačiau ir kitus jos veiklą įtakančius ir lemiančius veiksnius. Vienas iš tokių – žmogiškieji įmonės ištekliai – tai žmonių sugebėjimas, žinios ir įgūdžiai, padedantys didinti įmonės parduodamą produkciją ir pajamas. Išanalizavus įmonių darbo išteklių ir darbo našumo analizės pagrindinius aspektus, galima daryti išvadą, jog vertinant įmonių ūkinės veiklos efektyvumą, svarbu analizuoti darbo našumą darbuotojų pelningumo, o taip pat priėmimo, atleidimo bei pastovumo rodiklius.

1.5.4. Investicinės veiklos rodikliai

Vienas pagrindinių kiekvienos įmonės tikslas – tai pelnas, todėl tinkamai atlikta įmonės veiklos analizė gali atsakyti į klausimą, ar įmonei yra tikslinga plėstis ir ar yra pasirengusi plėtrai. Jokia plėtra nėra įmanoma be investicijų, kurios gali būti iš įmonės rezervų, akcininkų ar išorinių kreditorių. Sąvoka „investicijos“ kilęs iš lotyniško žodžio „invest“, reiškiančio „įdėti“. V. Bagdžiūnienės (2011, p. 125) nurodo, jog investicija – tai kapitalo įdėjimas siekiant vėlesnio jo padidėjimo. Tarptautiniuose apskaitos standartuose (2002, p. 76) galima rasti atitinkamą sąvoką –

tai ilgalaikio turto ir kitų investicijų, neįtraukiant pinigų ekvivalentų, įsigijimas ir perleidimas. Svarbu tai (Bagdžiūnienė, 2011, p. 125), jog kapitalo prieaugis turi užtikrinti, kad investuotojui kompensuojama už tai, jog jis šiuo periodu atsisako naudoti turimas lėšas, be to, jis turi būti apdovanotas už riziką, atlygintas už būsimus infliacijos nuostolius. Investicija – tai bet kurios rūšies turtas, kuris gali būti skiriamas į kelias grupes, kaip pavaizduota lentelėje (žr. 10 lentelę). Tokiai autorės nuomonei antrina ir D. Kalvainis (2007), B. Galinienė, B. Barzdenytė, B. Melnikas, A. Miškinis, S. Valentinavičius (2007) ir kiti Lietuvos bei užsienio mokslinės literatūros autoriai.

10 lentelė

Investicijų grupavimas pagal turto rūšį

Turto rūšis	Paiškinimas
Kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas ir kt. turtines teisės	Hipoteka, užstatas arba turto areštas, ir kitos panašaus pobūdžio teisės, kurie rodomi materialiojo ilgalaikio turto straipsniuose.
Intelektualinės ir pramoninės nuosavybės teisės, patentai, prekių ženklai ir kt. techniniai procesai	Know-how ir bet kurios panašios teisės, kurios rodomos nematerialiojo turto straipsniuose.
Akcijos, pajus, obligacijos	Bet kuri dalyvavimo bendrovėse forma, kuri rodoma turto (ilgalaikio ir trumpalaikio turto) straipsniuose.
Teisė į pinigus	Paskolos ir kitos gautinos sumos.

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal V. Bagdžiūnienę (2011, p. 125), D. Kalvainį (2007), B. Galinienę, B. Barzdenytę, B. Melniką, A. Miškinį, S. Valentinavičių (2007).

D. Kalvainio (2007) teigimu, investicijų įgyvendinimas svarbiausia sąlyga, sprendžiant įmonės strateginius ir kitus einamuosius plėtros ir efektyvios veiklos užtikrinimo uždavinius. B. Galinienė, B. Barzdenytė, B. Melnikas, A. Miškinis, S. Valentinavičius (2007), tirdami ekonomikos modernizavimo galimybes Lietuvoje, teigia, kad dabartinės ekonomikos plėtra ir kiekvienos ūkio srities pažanga neįsivaizduojama be inovacijų, kaip naujų produktų, technologijų, gamybos valdymo ir darbo organizavimo metodų, diegimo. Ekonominė plėtra yra svarbiausias gyvenimo lygio garantas, priklausomas nuo užimtumo ir produktyvumo. P. Gupta (2005) teigia, kad verslo augimas priklauso nuo įdiegtų naujovių ir įdėtų lėšų. Augimui reikia tyrimų ir tobulinimo darbų, lėšų gamybai, mašinoms ir technologijoms. Dauguma lietuvių ar užsienio ekonominės literatūros autorių (G. Black, 2004; K. G. Palepu, P.M. Healy, V. L. Bernard, 2004; J. Mackevičius, 2008; G. V. Savickaja, 2005; Tarptautiniai apskaitos standartai, 2002) nurodo, kad investicijos – svarbi kiekvienos įmonės veiklos sritis. Kaip pastebėjo V. Bagdžiūnienė (2011, p. 126) investicijos apskritai turi didelę įtaką veiklos (gamybos) plėtrai, pelno didinimui, darbuotojų darbo sąlygų gerinimui. Pasak autorės, nuo investicijų panaudojimo priklauso esminiai įmonės rodikliai: savikaina, produktų konkurencingumas, kokybė ir kt. Taigi, pagrindinis investicijų įgyvendinimo motyvas – gauti iš jų pelną. Investicinės veiklos pajamos ir sąnaudos rodomos pelno (nuostolių) ataskaitos straipsnyje apie įmonės veikloje naudoto ilgalaikio turto perleidimo pelną, palūkanas, kapitalo apyvartos pajamas, dividendus, autorinius honorarus ir kt. (Bagdžiūnienė, 2011, p. 126).

Investicijų analizė gali būti retrospektyvinė (praėjusių laikotarpių) ir perspektyvinė – būsimųjų investicinių projektų. Jų palyginimas pateikiamas lentelėje (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Retrospektyvinio ir perspektyvinio investicijų vertinimo palyginimas

Retrospektyvinis investicijų vertinimas	Perspektyvinis investicijų vertinimas
<p>Atliekama tokia seka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nustatoma dinamika absoliučiais ir santykiniais dydžiais bei struktūra, siekiama parodyti bendras vystymosi tendencijas; • Koeficientų analizė, siekiama nustatyti investicijų efektyvumą. • Finansinės investicijos grupuojamos, o vėliau analizuojama kiekviena finansinio turto grupė atskirai. <p>Investicijų analizės būtinos sąlygos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Būsimųjų investicinių pajamų palyginimo galimybė su faktinėmis pajamomis; • Pinigų srautų įvertinimo galimybė; • Kapitalo kainos įvertinimo galimybė. 	<p>Vertinimui dažniausiai naudojami santykiniai rodikliai:</p> <p>Atsipirkimo laikas – kuris skaičiuojamas investuotą pinigų sumą dalinant iš uždirbamo pelno.</p> <p>Grynoji dabartinė vertė – kuri skaičiuojama diskontuojant pinigų srautus pagal atskirą formulę.</p> <p>Pelningumas – gali būti skaičiuojamas tiek retrospektyviniai, tiek perspektyviniai. Analizuojant praėjusių laikotarpių rodiklius, turi būti vertinama rodiklių dinamika.</p>

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal V. Bagdžiūnienė „Įmonių veiklos planavimas ir analizė“, 2011, p. 128.

Nors mokslinėje literatūroje užsimenama apie investicijų reikšmę atliekant įmonių ūkinės veiklos analizę, tačiau investicinė veikla kaip analizės turinys tyrinėta mažiausiai. Lietuvos ir užsienio autoriai daugiausia dėmesio teikia kitoms analizės sudedamosios dalims, paliesdami tik kai kuriuos investicinės veiklos analizės klausimus (E. I. Elton ir kt., 2003; F. K. Reilly, K. C. Brown, 2006; G. Kancerevyčius, 2006; R. Norvaišienė, 2005 ir kt.).

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog jokia įmonių ūkinės veiklos plėtra nėra įmanoma be investicijų – kapitalo įdėjimų, siekiant vėlesnio jo padidėjimo. Išanalizavus investicijų teorinius aspektus, galima teigti, jog investicijos – svarbi kiekvienos įmonės veiklos sritis.

1.5.5. Ūkinės veiklos vertinimas statistiniais rodikliais

Siekiant išanalizuoti įmonės ūkinę veiklą, svarbu naudoti visus magistro darbe išskirtus ekonominius rodiklius ir jų grupes: analizuoti vidinius ir išorinius veiksnius, įtakojančius įmonių ekonominę veiklą, kaip santykinius – finansinius rodiklius, atlikti darbo išteklių ir darbo našumo bei investicinės veiklos rodiklių analizę. Nepaisant to, pastarieji rodikliai neparodo ryšio stiprumo tarp skirtingų veiksnių įtakojančių tą patį procesą, neparodo dinamikos krypties, nepagrindžia kai kurių duomenų statistikai. Tokią situaciją padėti išsiaiškinti gali ekonominiai – statistiniai rodikliai. Kaip teigia R. Valkauskas (2007), siekiant teisingai įvertinti kintamųjų tarpusavio ryšius ir priklausomybę vienas nuo kito, naudojami ekonominiai – statistiniai rodikliai. A. Rastenienė (2002) patikslina tokią nuomonę, teigdama, jog įvertinant įmonės ūkinės veiklos efektyvumą ekonominiais – statistiniais rodikliais, galima nustatyti, ar įmonės gamybinė veikla yra efektyvi ar neefektyvi. Šių

autorių nuomone, apskritai atliekant išsamesnę įmonės ūkinės veiklos efektyvumo analizę privalu nustatyti ryšių esamumą bei jų stiprumą tarp kelių veiksnių, kurie sąlygoja tiriamojo proceso ar reiškinio pokyčius. Išsami tiriamų reiškinų analizė įmanoma tik tuo atveju, jei nustatomi jų tarpusavio ryšiai, t. y. išsiaiškinus faktorinius ir rezultatinus požymius. V. Bartosevičienė (2003) paaiškina, jog faktoriniais požymiais vadinami kintamieji, lemiantys kitų požymių reikšmes, o rezultatiniai požymiai – tai kintamieji, kurie priklauso nuo faktorinių požymių. Siekiant įvertinti išlaidų, apimties, pelno, kainų, išėigos, našumo ir kt. rodiklių tarpusavio ryšį dažniausiai yra naudojami ekonometriniai regresiniai - koreliaciniai vertinimo būdai. Koreliacija parodo ryšį tarp tiriamų požymių, kokia jo kryptis ir stiprumas, o regresijos pagalba konkretizuoja ryšio forma (Bartosevičienė, Stukaitė, 2010). 12 lentelėje pateikti statistiniai rodikliai bei pateikiamas išsamesnis jų aprašymas. Lentelėje įvardinti rodikliai bus naudojami magistro baigiamajame darbe analizuojant ir vertinant įmonės ūkinę veiklą.

12 lentelė

Pagrindiniai statistiniai rodikliai

Rodiklis	Paaškinimas	Apskaičiavimo tvarka	Pastabos
Tiesinės koreliacijos koeficientas (r)	Atskleidžia priklausomybę tarp atskirų vienas su kitu susijusių, bet nevienodos krypties veiksnių. Koeficiento ribos – nuo -1 iki 1. Kuo šis koeficientas artimesnis vienetui ar -1, tuo glaudesnis nagrinėjamų veiksnių ryšys.	$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} * \bar{y}}{\delta_x * \delta_y}$	Čia: δ_y - vidutinis kvadratinis nuokrypis, apskaičiuotas pagal y reikšmes; δ_x - vidutinis kvadratinis nuokrypis - pagal x reikšmes;
Regresijos lygties b koeficientas	Parodo, kiek vienetų pasikeis rezultatinis kintamasis, faktoriniam kintamajam padidėjus vienu vienetu.	$b = \frac{r * \delta_y}{\delta_x}$	(\hat{y}) -apskaičiuotos aplygintos reikšmės;
Koreliacijos indeksas (R)	Parodo vieneto verčių ir lyginamojo indekso pokyčių statistinę priklausomybę.	$R_x = \sqrt{1 - \frac{\sum(y - \hat{y})^2}{\sum(y - \bar{y})^2}}$	y_t - ieškomasis kintamasis t laikotarpiu;
Determinacijos koeficientas (R^2)	Atskleidžia kiek procentų rezultatinio kintamojo variacijos įtakoja faktorinis kintamasis.	$R_x^2 = 1 - \frac{\sum(y - \hat{y})^2}{\sum(y - \bar{y})^2}$	x - nepriklausomas kintamasis;
Elastingumo koeficientas (E)	Parodo, kiek procentų pasikeis priklausomas kintamasis nepriklausomam kintamajam pakilus 1 proc.	$E = b * \frac{x}{y}$	y - rezultatinis kintamasis.

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal R. Valkauską (2007) bei Lietuvos banko lyginamųjų indeksų naudojimo taisykles (2012).

Regresija taikoma tarpusavio ryšiui nustatyti, nustatyti kuriame tyrime etape dinamika buvo didžiausia. Svarbu paminėti tai, jog pagal vieną koreliacijos koeficientą nepatartina daryti išvadas, taigi negalima ir teigti, jog egzistuoja stochastinis ryšys (stochastinis ryšys pasireiškia kaip priklausomybė tarp atsitiktinių dydžių taip, jog vieno dydžio pokytis veikia kito dydžio pasiskirstymą) (Bartosevičienė, 2003; Čekanavičius, Murauskas, 2003). Taigi, todėl visuomet skaičiuojamas ryšio reikšmingumo lygis imties statistika (r) (lentelėje 1). Jei apskaičiuotos imties

statistikos t reikšmė yra didesnė už Studento skirstinio reikšmę, tai tarp kintamųjų egzistuojantis koreliacinis ryšys yra reikšmingas ir atvirkščiai. Nustačius atsitiktinius kintamuosius, kurie turi stochastinį ryšį su rezultatinium kintamuoju, porinės regresinės analizės pagalba sudarinėjama tiesinė regresijos lygtis (V. Bartosevičienė, S. Vaitkevičius, I. Jančukienė, 2003; Rupšys, Engstrand, Olsson, 2007). Tokiu atveju sudaroma tiesinės dvinarės regresijos lygtis, pagal kurią galime rasti bet kurią y reikšmę įsistačius bet kurį kintamąjį x pagal lentelėje pateiktas 2, 3, 4, ir 5 formules.

13 lentelė

Formulių apskaičiavimo tvarka	
Formulės Nr.	Apskaičiavimo tvarka
1.	$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}}$
2.	$y_x = a + bx$
3.	$y_x = a_0 + a_1 * x$
4.	$a = \bar{y} - b\bar{x}$
5.	$b = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \times \bar{y}}{\overline{x^2} - \bar{x}^2}$

Šaltinis: sudaryta autorės.

Mokslinėje literatūroje taikomi ir kiti aprašyti reikšmingumo ir regresijos modelio tinkamumo tikrinimo būdai, iš kurių galima paminėti tokiu kaip skedastiškumo, autokolinearumo, išskirčių, liekamųjų paklaidų analizė ar kt. Taigi, siekiant išanalizuoti įmonės ūkinę veiklą, svarbu naudoti visus magistro darbe išskirtus statistinius rodiklius ir jų grupes: analizuoti vidinius ir išorinius veiksnius, įtakojančius įmonių ekonominę veiklą, taip santykinius – finansinius rodiklius, atlikti darbo išteklių ir darbo našumo bei investicinės veiklos rodiklių analizę. Tačiau pastarieji rodikliai neparodo ryšio stiprumo tarp skirtingų veiksnių įtakojančių tą patį procesą, neparodo dinamikos krypties, nepagrindžia kai kurių duomenų statistikai. Tokią situaciją padėti išsiaiškinti gali statistiniai rodikliai. Deja, nepaisant to, jog statistiniai aukščiau skyriuje aprašyti rodikliai įgalina nustatyti ryšio egzistavimą, stiprumą, kryptį, reikšmingumą, tačiau tik ekonominiai rodikliai, pasitelkiant logika ir leidžia nustatyti priežastingumo ryšį tarp tiriamų rodiklių.

1.6. Veiklos perspektyvinio vertinimo metodai

Kiekvienoje įmonėje įvairaus valdymo lygio sprendimų priėmimų pagrindas yra ne kas kita kaip ūkinės veiklos perspektyvų numatymas bei prognozių sudarymas. Nenumačius, kas laukia įmonės veiklos ateityje, sudėtinga planuoti ir esamą įmonės veiklą. Todėl, kaip Render, M. R. Stair, M. E. Hanna (2012), įmonių vadovai bei kiti atsakingi specialistai kaip galėdami stengiasi sumažinti nežinomybę ir neapibrėžtumą – tai yra pagrindinė prognozavimo priežastis. Įmonės nori kuo

tiksliu žinoti, ko gali tikėtis ateityje. Todėl neretai perspektyvinė analizė vadinama prognozinė analize. J. Mackevičius ir Poškaitė (1998), V. Rutkauskas, P. Stankevičius (2004) bei A. Vasiliauskas (2005) patikslina šį autorės teiginį ir nurodo, kad prognozių duomenys ypač plačiai naudojami sudarant gamybinių pajėgumų, paklausos, pelno, medžiagų poreikio, išlaidų ir kitus planus bei sąmatas. Prognozė, kaip viena iš informacijos išraiškų, šiuo metu užima dominuojantį vaidmenį įmonei realizuojant investicinius projektus, įvertinant ir koreguojant esamą veiklos strategiją, priimant kitus valdymo sprendimus. Anot B. J. Das (2000), prognozių teikiama informacija reikšminga beveik kiekvienai įmonei, sudarant trumpalaikius ar ilgalaikius planus. V. Rutkausko, P. Stankevičiaus (2004) teigimu, prognozavimas – tai būsimos, nagrinėjamo objekto eigos nustatymas, atsižvelgiant į turimas ir priimtas teorines prielaidas. A. Vasiliauskas (2005) detalizuoja, teigdamas, kad prognozavimas, tai kiekybinės ir kokybinės analizės procesas, kuriuo siekiama numatyti galimas prognozuojamo objekto (proceso) būsenas ateityje arba tokių būsenų pasiekimo ateityje alternatyvius kelius (būdus). Kaip teigia A. Martišius (2000) , Malinauskienė (2006), L. Šeškutė, A. Pabedinskaitė (2002) ir kiti, prognozavimo metodai gali būti suklasifikuoti į kiekybinius ir kokybinius (žr. 14 lentelę).

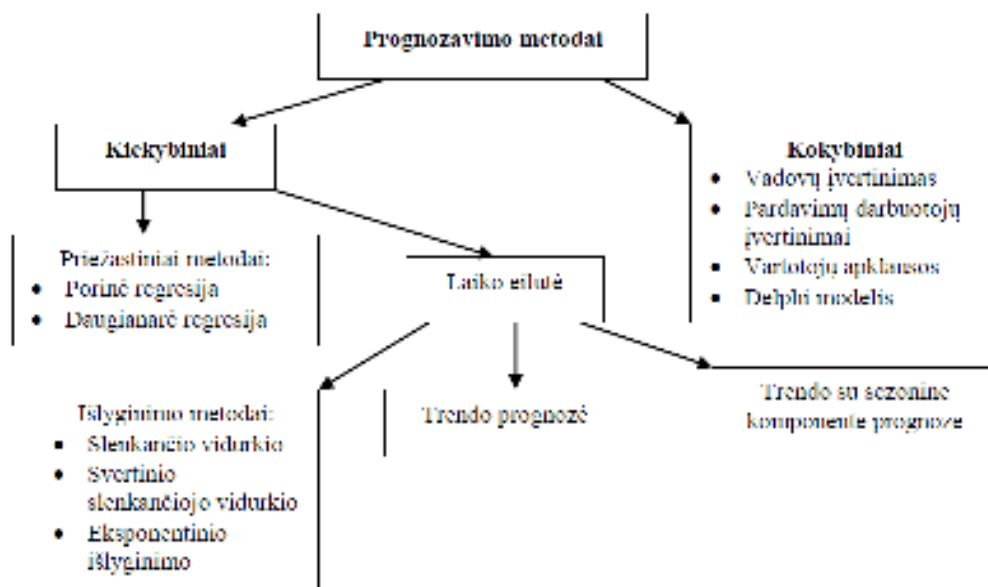
14 lentelė

Pagrindiniai prognozavimo metodai ir jų skirtumai

Metodas	Kokybiniai prognozavimo metodai	Kiekybiniai prognozavimo metodai
Esmė	Dar vadinami intuityviniais. Šio metodo esmė ta, kad prognozės rezultatus lemia prognozuojančių asmenų žinios, patirtis, gabumai ir kiti kokybiniai parametrai. Kitaip tariant juose reikšmė skiriama žmonių nuomonei. Šių metodų pranašumas yra tas, kad jie gali būti taikomi situacijose, kai praeities duomenys nepasiekiami arba netinkami.	Dar vadinami sisteminiiais. Juose analizuojami objektyvūs, praėjusių laikotarpių duomenys ir sudaromi atitinkami metodai. Kiekybiniai prognozavimo metodai pagrįsti įvairiais skaičiavimais, todėl čia prognozės tikslumą lemia informacijos kiekis ir patikimumas. Informacijos kaupimą, saugojimą, apdorojimą organizuoti yra lengviau didelėje įmonėje. Todėl kiekybiniai metodai yra daugiau prieinami didelėms įmonėms. Be to kiekybiniai metodai yra brangūs.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Taigi, iš 14 lentelėje pateiktų duomenų galima daryti išvadą, jog prognozavimo metodai skiriami į kelias grupes pagal tam tikras savybes: kiekybinius ir kokybinius prognozavimo metodus. Kiekvieną iš išskirtų būdų sudaro tam tikri metodai. Pagrindiniai prognozavimo būdai bei jų klasifikacija pateikiami paveiksle žemiau (žr. 7 paveikslą). Iš 7 paveiksle pateiktos informacijos galima daryti išvadą, jog yra gausu prognozavimo metodų. Tačiau kaip atskleidė mokslinės literatūros analizė, daugelis autorių, prognozuojant įmonės ūkinės veiklos rezultatus, siūlo taikyti būtent naudojant trendo funkciją. Trendo analizė – tai ilgai trunkančių reiškinų kaitos pagrindinė kryptis (Juozaitienė, 2000). Pasak šios autorės, trendo analizė padeda įvertinti ilgalaikę pelno dinamiką lyginant ją su kitais rodikliais.



7 pav. Prognozavimo metodų klasifikacija.

Šaltinis: Šeškutė L., Pabedinskaitė A. „Prognozavimo metodų taikymas versle informacinės visuomenės raidos sąlygomis“, 2005.

Prognozuojant įmonės ūkinės veiklos rezultatus, reikia pažymėti, jog „faktiniai duomenys su prognozuojamomis vertėmis praktiškai niekada idealiai nesutampa“ (Bagdonas, 2005) dėl kelių, žemiau įvardintų priežasčių:

- Visų pirma, negalima visada teigti, jog pasirinkta trendo funkcija idealiai tinka nagrinėjamajam reiškiniai aprašyti;
- Taip pat svarbu suvokti, jog egzistuoja atsitiktinumo veiksnys, į kurį neatsižvelgiama nei laiko eilutėje ar sudarant trendo funkciją, nei ja naudojantis.
- Ateityje gali pasikeisti reiškinio plėtos sąlygos (Malinauskienė, 2006).

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog kiekvienoje įmonėje įvairaus valdymo lygio sprendimų priėmimų pagrindas yra ne kas kita kaip ūkinės veiklos perspektyvų numatymas bei prognozių sudarymas. Įmonių vadovai bei kiti atsakingi specialistai stengiasi sumažinti nežinomybę ir neapibrėžtumą - tai yra pagrindinė prognozavimo priežastis. Įmonės nori kuo tiksliau žinoti, ko gali tikėtis ateityje. Todėl neretai perspektyvinė analizė vadinama prognozinė analize.

Aptarus retrospektyvinio vertinimo, ūkinės veiklos vertinimo koncepcijos ir perspektyvų numatymo teorinius aspektus, išsiaiškinta, kad Lietuvos ir užsienio autorių (A. V. Balžinov, E. V. Michejeva (2003), V. Čekanavičius, G. Murauskas (2003), V. Kvainauskaitė, V. Snieška (2003), R. Urniežius (2004), V. Gronskas (2005), S. A. Martišius (2005), J. Mackevičius (2006), E. Buškevičiūtė, I. Mačerinskienė (2007), V. Bagdžiūnienė (2011), V. Popovas (2014)) teigimu ūkinės veiklos analizė (vertinimas) – tai įvairios informacijos apie įmonės praeities, dabarties veiklą rinkimas, visapusiškas ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonei pasiekti numatytus

strateginius tikslus ar ateities perspektyvinei programai sudaryti. Įmonėms, atliekant ūkinės veiklos retrospektyvinį vertinimą, svarbiausias tikslas yra optimalių valdymo sprendimų priėmimas, siekiant įgyvendinti trumpalaikius ir ilgalaikius įmonės strateginius tikslus. Itin svarbu tai, jog atliekant ūkinės veiklos vertinimą reikalinga vadovautis pagrindiniais principais – demokratiškumu, efektyvumu, kompleksišku, mokliškumu, objektyvumu arba tikslumu, operatyvumu, periodiškumu, sistemingu ir veiksmingu. Vertinant ūkinę veiklą santykiniais rodikliais, reikia atsižvelgti į įmonės pelningumo, mokumo, finansų struktūros bei veiklos efektyvumo rodiklius, nes pagal juos galima spręsti apie konkrečių veiklos sričių efektyvumą. Išsiaiškinta, kad įmonę supa makroaplinka ir mikroaplinka, todėl būtina nustatyti vidinių ir išorinių veiksnių įtaką įmonės ūkinei veiklai. O analizuojant kiekvienos įmonės būklę bei numatant jos perspektyvas, svarbu nagrinėti ne tik finansinės veiklos rezultatus, tačiau ir kitus jos veiklą įtakojančius ir lemiančius veiksnius. Vienas tokių – žmogiškieji įmonės ištekliai – todėl svarbu analizuoti darbo išteklių ir darbo našumo rodiklius. Kadangi, vienas pagrindinių kiekvienos įmonės tikslas – tai pelnas, todėl tik tinkamai atlikta įmonės veiklos analizė gali atsakyti į klausimą, ar įmonei yra tikslinga plėstis ir ar yra pasirengusi plėtrai. Taigi, svarbi ir investicinės veiklos analizė.

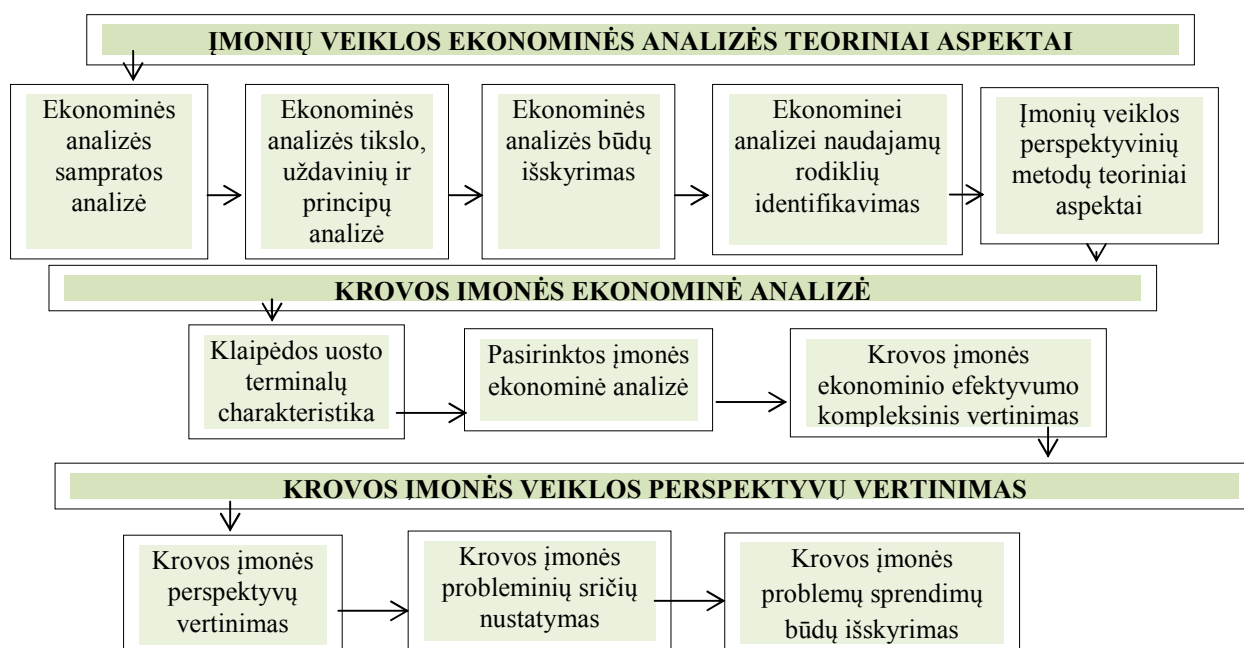
Siekiant nustatyti ryšį tarp tiriamų rodiklių, jų pobūdį ir stiprumą pagrindžiant įmonės ūkinės veiklos rezultatais, tikslinga analizuoti statistinius – ekonominius rodiklius bei atlikti regresinę-koreliacinę analizę, palyginti įmonės veiklos rezultatus su šakos rodikliais, numatyti ūkinės veiklos perspektyvas. Atlikus ūkinės veiklos įvertinimą, tikslinga nustatyti analizuojamos įmonės problemines sritis ir pasiūlyti efektyvius sprendimus, kaip įmonei numatyti geresnę ūkinę padėtį būsimiems laikotarpiams.

2. AB „KLAIPĖDOS NAFTA“ ŪKINĖS VEKLOS RETROSPEKTYVINIS VEIKLOS VERTINIMAS 2009 – 2013 M.

Tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių autoriai sutinka, kad kiekvienai pasaulio valstybei, turinčiai jūrų uostą, pastarasis tampa vienu svarbiausių visos šalies ekonomikos sudedamųjų. A. Amr ir M. Amr (2009, p. 10) teigimu uostas yra vienas iš elementų, turinčių didelę reikšmę visos valstybės ekonomikai. Tokiam teiginiui antrina ir M. Puidokas bei L. Andriuškaitė (2012, p. 416), kurie jūrų transporto sektorių apibrėžia kaip vieną iš svarbiausių prioritetinių sričių jūrinių valstybių veiklos programose. Lietuvos laisvosios rinkos instituto ir Ekonominės konsultacijų ir tyrimų grupės atliktoje studijoje (2005-11-28) patvirtinama apie jūrų uosto ženklų bei reikšmingą ekonominį indėlį, tiek miesto ir regiono, tiek ir visos šalies mastu (žr. 1 priedą). VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto generalinio direktoriaus A. Vaitkaus nuomone „tokie duomenys įgalina daryti prielaidą, kad Klaipėdos jūrų uostas – svarbus tiek Klaipėdos miestui, tiek regionui, tiek ir šaliai – ir ekonomine, ir socialine prasmėmis“ (KPA, 2014-05-30). Taigi, galima daryti išvadą, jog uostas – itin reikšmingas kiekvienos jūrinės valstybės objektas, kuris lemia šalies ekonominę bei socialinę gerbūvį. Todėl magistro baigiamajame darbe pasirinkta analizuoti būtent Klaipėdos uostą ir jame įsikūrusią vieną didžiausių krovos įmonių – AB „Klaipėdos nafta“.

2.1. Ūkinės veiklos retrospektyvinio ir perspektyvinio vertinimo metodika

Kiekviena analizė privalo būti atlikta nuosekliai, laikantis tam tikro plano ar metodikos – tik tokiu atveju ji bus veiksminga. Todėl magistro baigiamajame darbe, laikomasi loginės schemos, pateiktos 8 paveiksle.



8 pav. Krovos įmonių ekonominės analizės loginė schema

Taigi, kaip matyti iš 8 paveiksle pateiktų duomenų, magistro darbe laikomasi nuoseklios loginės schemos. Pirmiausia analizuojami ūkinės veiklos vertinimo teoriniai aspektai: išanalizuojama samprata, atlikimo tikslai, uždaviniai bei principai, išskiriami būdai bei metodai, identifikuojami rodikliai. Dalis baigiama pateikiant įmonių perspektyvinių metodų teorinius aspektus. Šioje darbo dalyje atliekama Lietuvos bei užsienio autorių mokslinės literatūros, antrinių šaltinių, statistinių duomenų bazių, teisinių dokumentų bei įmonių vidaus duomenų lyginimas, sisteminimas, detalizavimas, grupavimas, loginė analizė.

Vėliau antroje magistro baigiamojo darbo dalyje atliekamas AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos retrospektyvinis vertinimas, kuris pradedamas sektoriaus įtakos miesto, regiono bei visos valstybės ekonomikai aprašymu, toliau tęsiama analizuojant produkto krovos apimtį, jų dinamika. Vertinant rodiklių dinamiką naudojami tokie metodai: situacijos aprašymas, lyginamojo, sisteminimo, grupavimo, detalizavimo, indeksavimo metodus, atliekamas grafinis duomenų modeliavimas, sintezė. Naudojami matematiniai metodai, skaičiuojami absoliutieji ir santykiniai finansiniai rodikliai. Atliekama koreliacinė – regresinė analizė. Daromos loginės išvados, rezultatų apibendrinimas, naudojant specifinį ir grafinį metodus. Taip pat naudojamas dinaminių eilučių vertinimo metodas, t.y. taikomas absoliučių rodiklių vertinimas:

1. *Absoliutus rodiklio pokytis* – $\Delta y = y_n - y_{n-1}$.
2. *Procentinis rodiklio pokytis* – $\Delta y \% = y_n - y_{n-1} / y_{n-1} \times 100$.

Skaičiuojama kiekvienos konkurentinės įmonės užimama rinkos dalis, jos pasikeitimas per analizuojamą laikotarpį. Ūkinės veiklos retrospektyvinis vertinimas tęsiamas, atliekant AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos vertinimą: vertinami vidiniai ir išoriniai veiksniai (aprašyta 1.5.1. skyriuje), skaičiuojami ir vertinami santykiniai – finansiniai rodikliai (formulės 1.5.2. skyriuje), darbo išteklių ir darbo našumo rodikliai (formulės 1.5.3. skyriuje), investicinės veiklos rodikliai (formulės pateiktos 1.5.4. skyriuje). Magistro darbe atliekama krovos apimčių ir pagrindinių ekonominių rodiklių koreliacinė – regresinė analizė (formulės pateiktos 1.5.5. skyriuje). Taigi, šioje darbo dalyje analizuojama AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimčių ryšys su sekančiais absoliučiaisiais įmonės ūkinės veiklos rodikliais:

- Y_1 – produkto krovos srautai bendrai uoste, t;
- Y_2 – įmonės krovos apimtys, t;
- X_1 – krovos įmonės pardavimo pajamas, Lt;
- X_2 – krovos įmonės bendrasis pelnas, Lt;
- X_3 – krovos įmonės veiklos pelnas, Lt;
- X_4 – krovos įmonės grynas pelnas, Lt.

Kadangi, turime intervalinius kintamuosius, priklausančius nuo laiko, skaičiuojamas Pirsono koreliacijos koeficientas. Ryšiu tarp kintamųjų dydžių nustatyti koreliacijos koeficientas skaičiuojamas pagal formulę:

$$r = \frac{n \sum XY - \sum X \cdot \sum Y}{\sqrt{n \sum X^2 - (\sum X)^2} \cdot \sqrt{n \sum Y^2 - (\sum Y)^2}} \quad (1)$$

Koreliacijos koeficientas gali įgyti reikšmes tarp -1 iki +1. Jeigu $r > 1$, reiškia, kad skaičiuojant padaryta aritmetinė klaida:

- Kai $r = 0$, priklausomybės tarp Y ir X nėra.
- Kai $r = +1$, ryšys tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo tiesioginis ir visiškai tikslus.
- Kai $r = -1$, ryšys tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo atvirkštinis ir visiškai tikslus.

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje atliekama ūkinės veiklos ekonominė analizė, kuri apima: pelningumo, mokumo, finansų struktūros, veiklos efektyvumo (apyvartumo) rodiklius.

Apskaičiavus AB „Klaipėdos nafta“ santykinus - finansinius rodiklius, toliau nagrinėjami vidiniai ir išoriniai įmonę supantys veiksniai, darbo išteklių ir darbo našumo rodikliai bei investicinės veiklos rezultatai. Tyrimas baigiamas AB „Klaipėdos nafta“ ir jos konkurentų vertinimu. Siekiant įmonės įvertinti, buvo pasirinktas daugiakriterinis vertinimo metodas. Šis metodas pasirinktas todėl, kad jis pasižymi adaptyvumu, lengvai taikomas tyrimuose bei objektyviai įvertina realią įmonių ekonominę būklę. Pagrindiniais kriterijais bus laikomi tokie daliniai kriterijai: veiklos pelningumo, mokumo ir veiklos efektyvumo (apyvartumo) rodikliai. Šių rodiklių pirminės reikšmės apskaičiuotos ir įvertintos tiriamojo darbo skyriuose. Šių rodiklių reikšmės apskaičiuojamos į normalizuotus dydžius. Tai atliekama pagal 1 formulę tolimesnėje 15 lentelėje.

15 lentelė

Magistro baigiamojo darbo tyrime naudojamos formulės

Nr.	Formulė	Pastabos
1.	$R_{ij} = \frac{R_{ij}}{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m R_{ij}}$	R_{ij} – i-tosios grupės j-tojo rodiklio normalizuota reikšmė.
2.	$P_i = \prod_{j=1}^m \prod_{k=1}^n p_{ijk} R_{ijk}; \prod_{j=1}^m P_{ij} =$	P_{ij} – j-tojo pirminio rodiklio i-tojoje tikslinėje grupėje (n – grupių skaičius) tiesioginės įtakos reikšmingumo parametras; R_{ijk} – identifikuotų konkrečioje situacijoje ir atitinkamos tikslinėms grupėms priskiriamų pirminių rodiklių normalizuotos reikšmės (m – jų skaičius grupėje).
3.	$P_j = \prod_{i=1}^n h_{ij} P_{ij} = h_{1j} P_{1j} + h_{2j} P_{2j} + h_{3j} P_{3j}$	h_i – atitinkamų dalinių kriterijų P_i įtakos bazinio veiklos finansinio efektyvumo kriterijaus dydžiui reikšmingumo koeficientai.
4.	$-y = mx + b$	Y – tai kintamieji, kurie prognozuojami, x – kintamieji, pagal kuriuos atliekama prognozė.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Normalizuotieji dydžiai toliau bus skaičiuojami ir vertinami pagal daugiakriterinio vertinimo metodiką, t.y. bus atliekamas apskaičiuotųjų normalizuotų reikšmių ir jų reikšmingumą sandaugų sumavimas, iš kurio rezultatų bus nustatomas analizuojamos įmonės potencialas. Bendrasis principinis modelis įmonės tiksliniams finansiniams rodikliams apskaičiuoti mokslinėje literatūroje pateikiamas lentelėje numeriu 2. Pagal šią formulę apskaičiavus dalinių kriterijų dydžius, taikant kriterijų reikšmių ir jų reikšmingumą sandaugų sumavimo metodą, bazinio kriterijaus – veiklos finansinio efektyvumo indekso Pf reikšmė bus nustatoma taikant tokį modelį, lentelėje pažymėtą numeriu 3. Nustačius jūrinio sektoriaus įmonių ekonominių rodiklių normalizuotas reikšmes, taikomi reikšmingumo koeficientai (remiantis Slavianskaite N., 2012, p. 80-91; Žvirbliu A., 2007, p. 110).

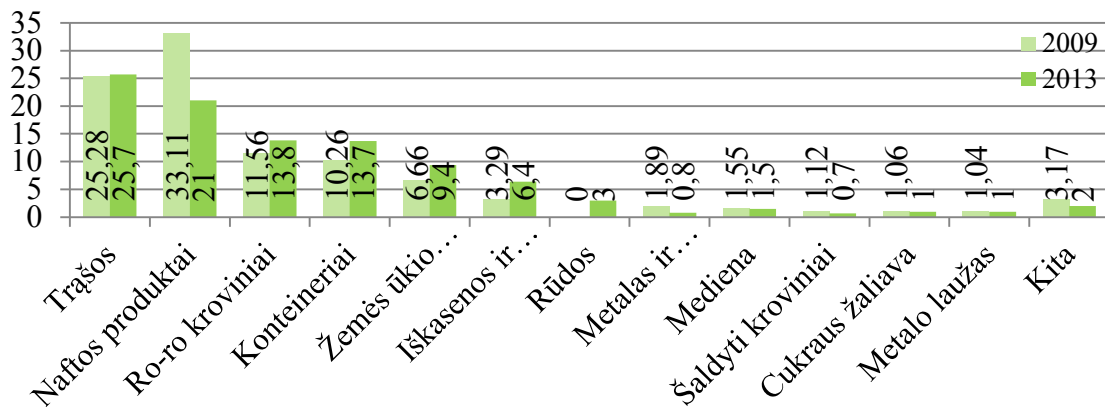
Magistrinio empirinio tyrimo dalis baigiama ekonominės analizės rezultatų apibendrinimu. Pirmiausia prognozuojamos AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos perspektyvos. Prognozė trendo funkcijos metodu vykdoma MS Excel programoje – TREND pagalba. Su Trendo funkcijos pagalba skaičiuojama pagal tiesinę regresijos lygtį pagal 13 lentelėje pateiktą 4 formulę. Trečioje magistro baigiamojo darbo dalyje taikyti tokie metodai: duomenų lyginimas, sisteminimas, detalizavimas, grupavimas, loginė analizė, lyginamojo, sisteminimo, grupavimo, detalizavimo, indeksavimo metodai, atliekamas grafinis duomenų modeliavimas, sintezė. Vėliau, remiantis atliktu AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos vertinimu bei veiklos efektyvumo vertinimu, nustatomos pagrindinės probleminės veiklos sritys. Nustačius problemines sritis, pateikiami galimi sprendimų būdai ūkinės veiklos efektyvumui didinti, finansiniams stabilumui bei konkurencingumui užtikinti.

Baigiamajame magistro darbe ūkinės veiklos ekonominė analizė atliekama remiantis AB „Klaipėdos nafta“ 2009 – 2013 metų balansu, pelno (nuostolio) ataskaitomis, audito ataskaitomis ir kt. vidiniais įmonės dokumentais. Taip pat analizuojami ir tiesiogiai įmonių veiklą įtakojančios institucijos – Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos ataskaitos. Statistinių duomenų apdorojimui naudojamosi MS Excel programiniu paketu.

2.2. Krovos įmonių Klaipėdos uoste veiklos charakteristika

Siekiant išanalizuoti AB „Klaipėdos nafta“ situaciją rinkoje, svarbu analizuoti ir krovinių struktūrą bei dinamiką Klaipėdos uoste. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos teikiamais duomenimis už 2013 m., Klaipėdos uosto krovinių srautų struktūroje naftos produktai užima svarbią vietą. Minėtais metais, šių produktų krova sudarė 21 proc. visos krovos ir užėmė antrąją vietą pagal krovinių srautą visame uoste (žr. 9 pav.). Analizuojamais metais daugiau negu naftos produktų krauta tik trąšų. Jų krova sudarė 25,7 proc. visų krovinių ir 4,7 proc. daugiau negu naftos

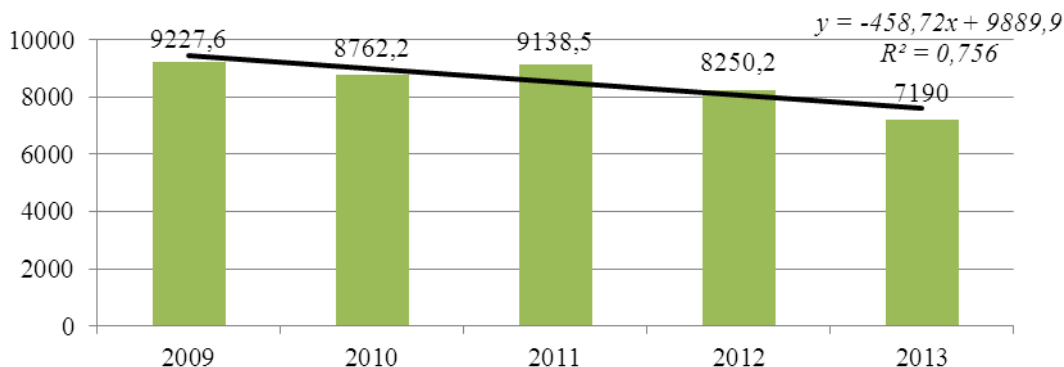
produktų. Lyginant 2013 m. su pirmaisiais analizės metais matome pokyčius krovinių srautų Klaipėdos uoste struktūroje. 2009 m. daugiausia krauta naftos produktų (33,11 proc. visos krovos). Per 2009 – 2013 m. naftos ir chemijos produktų dalis krovinių struktūroje sumažėjo 12,11 proc. punktu. Tam daugiausia įtakos turėjo stipri konkurencija su kitais Baltijos jūros rytinės pakrantės uostais bei Rusijos suinteresuotumas krauti rusiškos kilmės naftos produktus nacionaliniuose jūrų uostuose.



9 pav. Krovinių struktūra Klaipėdos uoste 2009 – 2013 m., proc.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Deja, nors VĮ KVJUD duomenimis, 2008 – 2013 m. pastebimas ženklus krovinių srautų didėjimas Klaipėdos uoste, tačiau naftos produktų rinka ženkliai siaurėjo dėl didesnės konkurencijos su naujais Rusijos uostais rytinėje Baltijos jūros pakrantėje, o krovos įmonių užsiimančių šių produktų krova ir sandėliavimu ūkinės veiklos rezultatai blogėja (žr. 10 paveikslą).

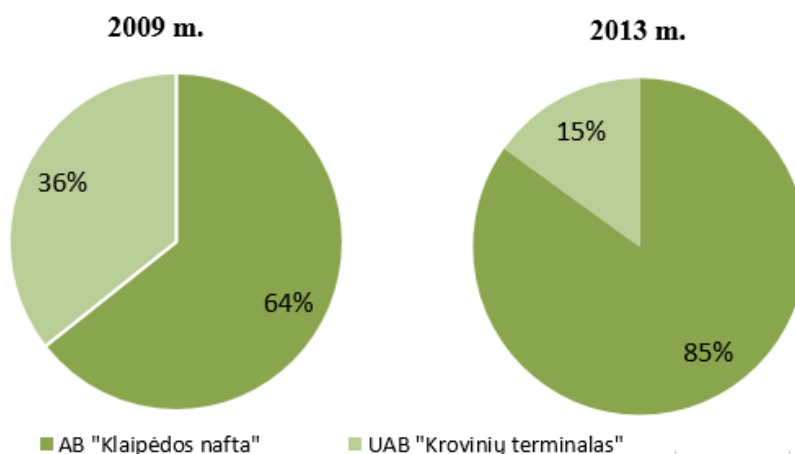


10 pav. Klaipėdos uoste kraunamų naftos produktų kiekis 2009 – 2013 m., tūkst. t.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 10 paveiksle pateiktų duomenų, 2009 – 2013 m. naftos produktų srautai Klaipėdos uoste mažėjo (duomenys iš VĮ KVJUD veiklos ataskaitos už 2013 m.). Pirmaisiais analizės metais, Klaipėdos uoste buvo krauta 9227,6 tūkst. t. naftos produktų – tai didžiausia naftos produktų krova iki pat 2013 m. Nors vėlesniais 2010 m. krovos apimtys Klaipėdos uoste sumažėjo

iki 8762,2 tūkst. t., tačiau jau 2011 m. naftos produktų krovos mąstai padidėjo 9138,5 tūkst. t. Deja, nuo pastarųjų metų naftos produktų krovos srautai Klaipėdos uoste ženkliai mažėjo. 2012 m. Klaipėdos uoste krauta 8259,2 tūkst. t. naftos produktų, o 2013 m. 7190 tūkst.t., t.y. 1060,2 tūkst.t. mažiau ir tai buvo mažiausios krovos apimtys per analizuojamą laikotarpį. 2009 – 2013 m. naftos produktų krova sumažėjo 2160,2 tūkst. t arba 23,41 proc. Naftos produktų krovos apimčių pokytis siejamas su pasikeitusia geopolitine situacija (kariniai konfliktai Ukrainoje), taip pat su rinkos situacija visame pasaulyje (kintantis išgaunamos naftos kiekis pasaulyje). Taigi, remiantis tokiomis VĮ KVJUD teikiamomis prognozėmis (VĮ KVJUD veiklos ataskaita už 2013 m.), galima daryti prielaidą, kad naftos ir chemijos produktų krova bei sandėliavimu užsiimančioms įmonėms laukia iššūkių metai. Kadangi, tokių produktų krova Klaipėdos uoste užsiima dvi įmonės – AB „Klaipėdos nafta“ ir UAB „Krovinių terminalas“. 2013 m. AB „Klaipėdos nafta“ užėmė 84,90 proc. naftos ir chemijos produktų rinkos, o UAB „Krovinių terminalas“ – 15,10 proc. (žr. 11 paveikslą). Kaip matyti iš 11 paveiksle pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ analizuojamo laikotarpio pradžioje užėmė 65,01 proc. naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo rinkos Klaipėdos uoste, atitinkamai UAB „Krovinių terminalas“ – 35,99 proc. Kaip matyti iš 11 paveiksle pateiktų duomenų, per visą analizuojamą laikotarpį didžiąją rinkos dalį užėmė AB „Klaipėdos nafta“. Taigi, galima daryti išvadą, jog AB „Klaipėdos nafta“ užėmė didžiąją rinkos dalį 2009 – 2013 m. ir buvo rinkos lyderė naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo srityje. Tokia rinkos situacija yra palanki analizuojamai AB „Klaipėdos nafta“.



11 pav. Krovos įmonių, kraunančių naftos ir chemijos produktus Klaipėdos uoste, užimama rinkos dalis 2009, 2013 m., proc.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 11 paveiksle pateiktų duomenų, tiek 2009 m., tiek 2013 m. didžiąją rinkos dalį užėmė ir naftos produktų krovos lyderė Klaipėdos uoste buvo AB „Klaipėdos nafta“.

AB „Klaipėdos nafta“ 1994 m. įkurta naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo įmonė, priklausanti transporto ir sandėliavimo sektoriaus įmonių grupei. Iš pradžių jos pavadinimas

buvo – Lietuvos ir JAV AB “Klaipėdos nafta”. Pasikeitus akcininkų sudėčiai, bendrovė pavadinta AB “Klaipėdos nafta”. Šiandien AB “Klaipėdos nafta” – vienas iš pačių moderniausių terminalų Europoje. Tai garsus Lietuvos naftos terminalas Baltijos šalių naftos krovinių tranzito paslaugų rinkoje, palankiai vertinantis bendradarbiavimą su senais klientais ir pasiruošęs užmegzti naujus dalykinius ryšius. Jo ilgametė patirtis, aukštos kvalifikacijos specialistai, efektyvus valdymas, bei įdiegta pažangiausia technologija užtikrina reikiamą paslaugų kokybę, visuomet tenkina užsakovų verslo poreikius ir jų lūkesčius. Specializuoto naftos krovinių terminalo paskirtis - perpilti iš geležinkelio cisternų į laivus eksportuojamus naftos produktus, kurie yra tiekiami iš Lietuvos, Rusijos, Baltarusijos ir kitų šalių, Taip pat aprūpina Lietuvą importuojamais naftos produktais, kurie į Klaipėdos uostą atgabenami. Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog Klaipėdos uoste naftos ir chemijos produktai užima svarbią vietą, tačiau remiantis VĮ KVJUD duomenimis, įmonių, užsiimančių šių produktų krova ir sandėliavimu, laukia miglota ateitis ir iššūkiai. Taigi, su šiais iššūkiais galima susidurs ir AB „Klaipėdos nafta“ – didžiausia naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo įmonė visame Klaipėdos uoste. AB „Klaipėdos nafta“ teikia šias paslaugas:

- Perpila žalią naftą ir naftos produktus iš geležinkelio cisternų į tanklaivius
- Priima žalią naftą ir naftos produktus iš tanklaivių į geležinkelio cisternas
- Laikinais saugo (kaupia) žalią naftą ir naftos produktus
- Priima naftos produktais užterštą vandenį iš laivų
- Švartuoja laivus
- Nustato naftos produktų kokybės parametrus
- Į naftos produktus įveda cheminius priedus
- Aprūpina laivus kuru ir vandeni

Pažymėtina, jog terminale įrengta autocisternų pripylimo aikštelė, suteikianti galimybę perpilti laivais pristatytą benzina ir dyzeliną į autocisternas ir jais aprūpinti vietinę rinką. Klientų patogumui bendrovėje veikia muitinės ir akcizų sandėliai, kuriuose gali atlikti pirkimo – pardavimo operacijas. Pastaraisiais metais naftos terminalas tapo labai stipriu ir aktyviu Pabaltijo krovinių tranzito paslaugų rinkoje. Per šį Klaipėdos terminalą eksportuojami Mažeikių, Maskvos, Mozyrio, Novopolocko, Riazanės, Nižnij Novgorod, Nižnekamsko, Samaros, Salavato, Ufos, Saratovo, Orsko ir kt. naftos perdirbimo gamyklose pagaminti naftos produktai bei Rusijos, Kazachstano žalia nafta. AB „Klaipėdos nafta“ vykdydama veiklą vadovaujasi aplinkos apsaugos įstatymais. Gaunami monitoringo matavimo rezultatai byloja, kad AB “Klaipėdos nafta” aplinką teršia leidžiamų normų ribose, išmeta mažesnius negu valstybės leidžiama teršalų kiekius ir už tai laiku moka nustatytus mokesčius.

Svarbu paminėti, kad bendrovė 2009 – 2013 m. dirbo pelningai. Pagrindiniai naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo terminalo AB „Klaipėdos nafta“ veiklą charakterizuojantys rodikliai pateikti 16 lentelėje žemiau.

16 lentelė

Pagrindiniai AB „Klaipėdos nafta“ veiklos rodikliai 2009 – 2013 metais

Rodiklio pavadinimas	Metai					Pokytis 2009-2013 metais	
	2009	2010	2011	2012	2013	Absol.	%
Pardavimų pajamos, tūkst. Lt	116,20	121,72	141,27	138,88	126,86	10,66	9,17
Bendrasis pelnas, tūkst. Lt	45,36	45,27	58,39	57,55	50,77	5,41	11,93
Vid. sąrašinis metinis darbuotojų skaičius, vnt.	301	306	308	327	361	60	19,9

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ 2009-2013 m. finansinių ataskaitų duomenimis.

Iš 16 lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog AB „Klaipėdos nafta“ pardavimo pajamos 2009 – 2013 m. kito netolygiai, t.y. per 2009 – 2011 m. didėjo, o 2011 – 2013 m. mažėjo. Daugiausiai pardavimo pajamų bendrovė uždirbo 2011 m. Tą lėmė, jog būtent tais metais bendrovė perkrovė didžiausią kiekį krovinių – net 8 mln. tonų. Per analizuojamą laikotarpį pardavimo pajamos padidėjo 10,66 tūkst. Lt dėl didesnių krovos apimčių bei eksporto rinkos plėtros. Taigi, labiausiai AB „Klaipėdos nafta“ pardavimų pajamų padidėjimą lėmė efektyvi įmonės eksporto rinkos plėtra, kuri per 2009-2013 m. išlaikė esamas ir atvėrė naujas eksporto rinkas su Baltarusija. Mažiausiai įmonė pardavė 2009 m., tokius pokyčius lėmė mažiausi nagrinėjamos įmonės krovos rezultatai, dėl pokyčių naftos ir chemijos produktų rinkoje. Kaip matyti iš 16 lentelėje pateiktų duomenų, per 2009 – 2013 m. bendrasis pelnas padidėjo 5,41 tūkst. Lt. Didžiausią bendrąjį pelną AB „Klaipėdos nafta“ pasiekė 2011 m. – 58,39 tūkst. Lt, tą lėmė didžiausi įmonės pardavimai analizuojamu laikotarpiu. AB „Klaipėdos nafta“ tikslas gauti kuo didesnę pelną, užimti didesnę rinkos dalį, teikti kuo geresnius produktus ir paslaugas vartotojams. Norėdama tai įgyvendinti AB „Klaipėdos nafta“ siekia turėti tinkamus žmogiškuosius išteklius, nes jie vis dažniau įvardijami kaip svarbiausias ir vertingiausias įmonės turtas. Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų vidutinis sąrašinis metinis darbuotojų skaičius per 2009 – 2013 m. padidėjo 19,93 proc. Pokytį lėmė dėl nuolat didėjančių įmonės pardavimų apimčių padidėjęs ir gamyboje dirbančių darbuotojų skaičius. AB „Klaipėdos nafta“, siekdama minimizuoti darbo užmokesčio sąnaudas perteklinės darbo jėgos išlaikymui, didžiąją dalį darbuotojų (didelės kvalifikacijos nereikalaujantiems darbams) priėmė tik tam tikram sezonui, I ir IV ketv., kuomet didžiausi krovos srautai. Dėl minėtos priežasties magistro darbe buvo analizuotas ne darbuotojų skaičius, o vidutinis sąrašinis metinis darbuotojų skaičius.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog AB „Klaipėdos nafta“ – modernus ir šiuolaikiškas terminalas, teikiantis naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo paslaugas. Bendrovės sėkmingą ūkinę veiklą įrodo tai, jog per visą analizuojamą laikotarpį AB „Klaipėdos nafta“ dirbo

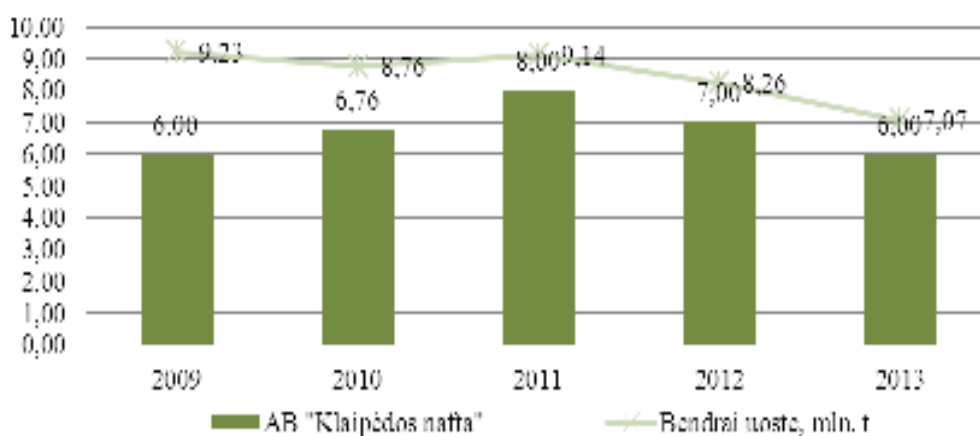
pelningai, t.y. per 2009 – 2013 m. padidėjo bendrovės pardavimo pajamos, bendrasis pelnas, taip pat padidėjo vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius.

2.3. AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos vertinimas

2.3.1. Vidiniai ir išoriniai veiksniai įtakoję AB „Klaipėdos nafta“ ūkinę veiklą

Šiame magistro baigiamojo darbo skyriuje, laikantis 2.1. skyriuje pateiktos loginės schemos, atliekamas AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos 2008 – 2013 m. retrospektyvinis vertinimas bei pateikiami pokyčius lėmę veiksniai. Įmonės ūkinės veiklos vertinimas pradedamas nuo vidinių ir išorinių veiksnių, lėmusių AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus ir jų pokyčius, išskyrimo ir nagrinėjimo. Taigi, krovos įmonės Klaipėdos uoste AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatams įtakos turi tiek išoriniai, tiek vidiniai veiksniai.

Produkto ir pardavimo analizės vertinimas. Kaip matyti iš 13 paveiksle pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ ūkinei veiklai 2009 – 2013 m. retrospektyvoje ženklios įtakos turėjo krovinių srutai, kraunami Klaipėdos uoste. Todėl, naftos ir chemijos produktų apimtys ir jų pokytis per analizuojamą laikotarpį sutapo su AB „Klaipėdos nafta“ krovos rezultatais.



12 pav. Klaipėdos uosto ir AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimčių dinamika, mln. t. 2009 – 2013 m. Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš 12 paveiksle pateiktos informacijos, matyti, jog 2009 – 2013 m. AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtys tai didėjo tai mažėjo, tačiau tiek analizuojamo laikotarpio pradžioje ir pabaigoje krovos apimtys sutapo. Matyti, kad per 2009 – 2010 m. krovos apimtys padidėjo 12,67 proc. ir pasiekė 6,76 mln. t. 2011 m. AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtys dar daugiau padidėjo ir pasiekė 8 mln. t. – tai aukščiausi krovos rezultatai per 2009 – 2013 m. Tokį krovinių apimtį didėjimą lėmė palanki situacija naftos ir chemijos produktų rinkoje. Tačiau nuo 2012 m. krovinių srutai tolygiai mažėjo (apytiksliai po 1 mln. t.). Tokį krovinių apimtį sumažėjimą lėmė naftos produktų srutų mažėjimas visame Klaipėdos uoste. Paskutiniaisiais analizės metais – 2013 m. krovos apimtis siekė

tik 5,9 mln. t. – tai buvo mažiausi įmonės krovos rezultatai per visą analizuojamą laikotarpį. Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, kad krovinių srautų apimčių tendencija Klaipėdos uoste atsispindi ir AB „Klaipėdos nafta“ krovos rezultatuose.

Siekiant tiksliai išsiaiškinti ar krovos rezultatai Klaipėdos uoste turi įtakos AB „Klaipėdos nafta“ veiklos rezultatams ir ar tai nėra atsitiktinis sutapimas, skaičiuota priklausomybė tarp pastarųjų kintamųjų. Galima teigti (žr. 17 lentelę), kad naftos produktų apimtys uoste įtakoja AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus dėl krovos apimtys ir pardavimo pajamas siejančio stipraus ryšio ($r = 0,7$). Taigi, AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtys ir ūkinės veiklos rezultatus sieja stipresnis ryšys nei su bendromis krovos apimtimis uoste – koreliacijos koeficiento reikšmė $r = 0,8$. Nors įmonės krovos srautų apimtį ir bendrąjį pelną sieja stiprus ($r = 0,7$) ryšys, tačiau mažesnis nei su pardavimo pajamomis. Silpnesnį koreliacijos ryšį lemia bendrojo pelno priklausomybė nuo pardavimo savikainos. Krovos apimčių ir kitų AB „Klaipėdos nafta“ pagrindinių ūkinės veiklos rodiklių koreliacija silpnesnė, dėl pastarųjų ekonominių rodiklių priklausomybės nuo vis didesnių įmonių veiklos sąnaudų, kurių vertei krovos apimtys nedaro tiesioginės įtakos. Taigi, kaip matyti iš 17 lentelėje pateiktų duomenų, krovos apimčių pokytis ženkliausiai įtakojo pardavimo pajamų pasikeitimą, o silpniausiai grynąjį pelną ($r = 0,5$).

17 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ koreliacinė-regresinė analizė

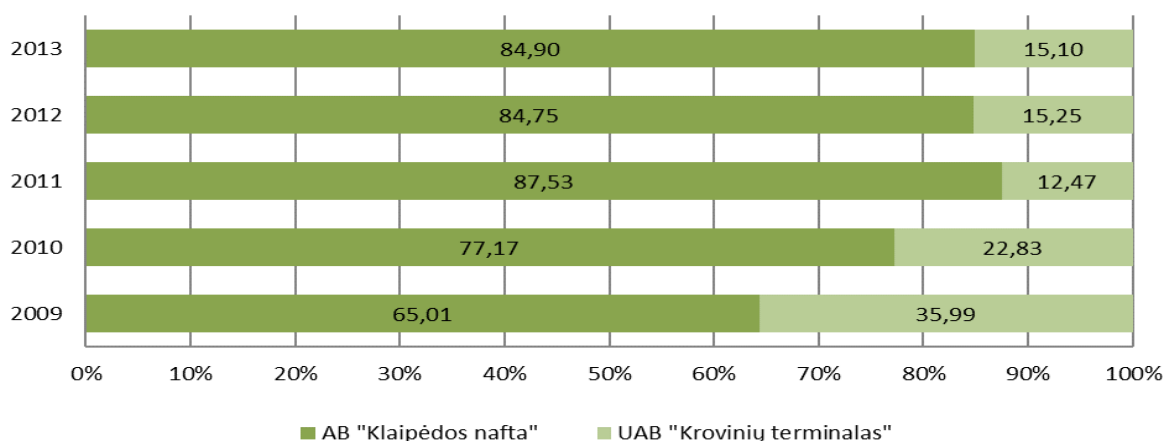
	Koreliacijos koeficientas
Koreliacija su krovos apimtimis uoste	
<i>Pardavimo pajamos, mln. Lt.</i>	0,7
Koreliacija su AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtimis	
<i>Pardavimo pajamos, mln. Lt.</i>	0,8
<i>Bendrasis pelnas, mln. Lt</i>	0,7
<i>Veiklos pelnas, mln. Lt</i>	0,6
<i>Grynasis pelnas, mln. Lt</i>	0,5

Šaltinis: sudaryta autorės

Gamybiniai pajėgumai. Per visą analizuojamą laikotarpį AB „Klaipėdos nafta“ gamybiniai pajėgumai nesikeitė. Tiek 2009 m., tiek paskutiniaisiais analizuojamais 2013 m. bendrovės pajėgumas buvo lygus 9 000 000 t – kas reiškė, jog įmonė pajėgi priimti 9 mln. t. krovinio – tiek, kiek leidžia įrengta technika. Kalbant apie bendrovės gamybinius pajėgumus galima paminėti ir AB „Klaipėdos nafta“ darbuotojus. Darbuotojai – reikšmingiausias veiksnys, nes organizacijos tikslus įgyvendina žmonės. Nuo darbuotojų kvalifikacijos, požiūrio į darbą, darbo sampratos, priklauso sėkmingas įmonės darbas. Kiekvienais metais keliamas darbo našumas, vyksta darbuotojų vidiniai mokymai, t.y. apmokomi nauji, o senbuviams rengiami kvalifikacijos kėlimo kursai. Darbuotojų

darbo užmokestis paskirstomas pagal atliekamą darbą. Tai skatina darbuotojus geriau dirbti. Visi darbuotojai bendrovėje skirstomi į tris grupes: darbininkai, specialistai ir vadovaujantys darbuotojai. Bendrovės internetiniame puslapyje teigiama, jog 2012 m. vidutinis darbininkų atlyginimas siekė 3603 Lt, specialistų – 5111 Lt, o vadovaujančių darbuotojų – 11 254 Lt. Bendrovės vadovybė motyvuoja savo darbuotojus keldami atlyginimą. Tai įrodo tai, jog 2013 m. darbininkų atlyginimas padidėjo 127 Lt iki 3476 Lt, specialistų 283 Lt iki 5394 Lt, o vadovaujančių darbuotojų 396 Lt iki 11 650 Lt. Vidutiniškai per metus AB „Klaipėdos nafta“ darbuotojų atlyginimas padidėjo 2,35 proc. AB „Klaipėdos nafta“ vadovai stengiasi darbuotojams sudaryti kuo geresnes darbo sąlygas. Specialistai naudojami įmonei priklausančiais automobiliais, darbo įrankiais ir įranga, naujomis technologijomis, kompiuterine įranga bei mobiliaisiais telefonais, kurie nuolatos atnaujinami, taip siekiant sukurti geresnes darbo sąlygas. Administracijoje įrengtos modernios darbo vietos. Darbo erdvėje darbininkams įrengti persirengimo kambariai, spintelės daiktams laikyti, dušas bei mini virtuvėlės.

Konkurentai. Konkurencija svarbi organizacijos egzistavimo dalis. Konkurentai skatina pasitempti, stengtis išsiaiškinti ir geriau tenkinti vartotojų poreikius, įpareigoja įmonę sekti ir tobulinti veiklą. Konkurencija rinkoje didelė, aplinka neleidžia pardavinėti didesnėmis kainomis. Pagrindinis ir vienintelis AB „Klaipėdos nafta“ konkurentas – UAB „Krovinių terminalas“. 13 paveiksle pavaizduoti abiejų konkurencingų įmonių užimama rinkos dalis 2009 – 2013 m.



13 pav. Krovos įmonių, kraunančių naftos ir chemijos produktus Klaipėdos uoste, užimama rinkos dalis 2009 - 2013 m., proc.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 13 paveikslo, analizuojamu laikotarpiu didžiąją naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo rinkos dalį užėmė AB „Klaipėdos nafta“. Analizuojamo laikotarpio pradžioje ji užėmė 65,01 proc. visos rinkos, taigi atitinkamai UAB „Krovinių terminalas“ – 35,99 proc. rinkos. Tais metais UAB „Krovinių terminalas“ užėmė didžiausią rinkos dalį per visą

analizuojamą laikotarpį. Vėlesniais metais AB „Klaipėdos nafta“ užimamos rinkos dalis didėjo – 2010 m. iki 77,17 proc., 2011 m. – 87,53, tačiau 2012 m. AB „Klaipėdos nafta“ užimamos rinkos dalis sumažėjo 2,78 proc. punkto iki 84,75 proc. Tam įtakos turėjo sumažėjusios AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtys bei aktyvesnė UAB „Krovinių terminalas“ komercinė veikla (dalyvavimas tarptautinėse naftos produktų parodose Baltarusijoje, Rusijoje (pvz.: TransRussia) komercinės reklamos tikslais). 2013 m. AB „Klaipėdos nafta“ užimama naftos ir chemijos produktų krovos ir sandėliavimo rinkos dalis vėl išaugo nors ir nežymiai, tačiau 0,15 proc. punktu ir siekė 84,90 proc. Tais metais UAB „Krovinių terminalas“ rinkos dalis atitinkamai sumažėjo 0,15 proc. punktu iki 15,10 proc.

Klientai, tiekėjai. AB „Klaipėdos nafta“ informacijos apie klientus neteikia – tai konfidenciali informacija, kurios platinimas gali turėti neigiamos įtakos veiklos rezultatams. Tačiau vis gi, pastaraisiais metais naftos terminalas tapo stiprus ir aktyvus Pabaltijo krovinių tranzito paslaugų rinkoje. Per terminalą eksportuojami Mažeikių, Maskvos, Mozyrio, Novopolocko, Riazanės, Nižnij Novgorod, Nižnekamsko, Samaros, Salavato, Ufos, Saratovo, Orsko ir kt. naftos perdirbimo gamyklose pagaminti naftos produktai bei Rusijos, Kazachstano žalia nafta.

Ekonominė būklė, politiniai veiksniai. Krovos įmonės Klaipėdos uoste AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatams įtakos turi tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Pagrindiniai išoriniai veiksniai išskirti ir susisteminti žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 18 lentelę).

18 lentelė

Išoriniai veiksniai, įtakoiantys AB „Klaipėdos nafta“

VEIKSNIAI	
<i>Politiniai veiksniai</i>	Naftos ir chemijos produktų sumažėjimas apskritai visame Klaipėdos uoste, dėl situacijos naftos produktų rinkoje.
	Pirmiausia, Rusijos naftos produktų eksporto nuslūgimas visuose Baltijos šalių uostuose dėl Rusijos suinteresuotumo naftos produktus krauti nacionaliniuose uostuose (ypač Ust Lugos uosto terminaluose).
	Taip pat, Rusijai sumažinus naftos tiekimą Mozyrio (Baltarusija) gamyklai, pastaroji sumažino gamybos apimtį, todėl sumažėjo tamsių naftos produktų krova ir per Klaipėdos uostą.
	Karinė padėtis Ukrainoje sumažino eksportuojamų naftos produktų kiekius per Klaipėdos uostą.
<i>Ekonominiai veiksniai</i>	Paklausos dinamika. Ji nulėmė naftos produktų pardavimo galimybes – rinkoje pateikiamų prekių ir paslaugų kiekis, kurį pirkėjai nuperka tam tikromis kainomis per ribotą laiką.
	Pasaulinėje naftos produktų rinkoje sumažėjo perdirbamos naftos pelningumas (dėl mažesnių naftos kainų bei didesnio išgaunamo kiekio) – tai sumažino AB „Orlen Lietuva“ perdirbamos naftos kiekį ir tuo pačiu eksportą per Klaipėdos uostą.

Šaltinis: sudaryta autorės.

AB „Klaipėdos nafta“ ūkinei veiklai įtakos turėjo politiniai ir ekonominiai veiksniai. Kaip ir minėjau 18 lentelėje, politiniams veiksniams priskiriamas naftos ir chemijos produktų Klaipėdos uoste sumažėjimas 23,40 proc. (2,16 mln. t.), dėl šių produktų sumažėjimo rinkoje, taip pat dėl

Rusijos suinteresuotumo krauti naftos produktus nacionaliniuose uostuose bei įtemptos situacijos Ukrainos regione. Iš 18 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad prie ekonominių veiksnių svarbu išskirti naftos produktų paklausos dinamiką, nulėmusią naftos produktų mažesnes pardavimo kainas, taip pat sumažėjusį perdirbamos naftos pelningumą. Šie veiksniai labiausiai įtakoja įmonės veiklą, tačiau krovos įmonė jų kontroliuoti negali, tik prie jų prisitaikyti.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad AB „Klaipėdos nafta“ veiklos rezultatams įtakos turėjo bendra naftos ir chemijos produktų krovos apimtis Klaipėdos uoste daugiausia dėl karinės situacijos Ukrainos regione, Rusijos taikomos naftos produktų krovos politikos. Tai įrodo ir faktas, kad paskutiniaisiais analizės metais 2013 m. krova buvo žemiausia tiek AB „Klaipėdos nafta“, tiek Klaipėdos uoste, o geriausi krovos rezultatai Klaipėdos uoste ir AB „Klaipėdos nafta“ buvo pasiekti 2011 m. Taigi, krovos apimtys yra svarbus išorinis veiksnys ir analizuojamas neatsitiktinai. Kaip rodo koreliacinės – regresinės analizės duomenys, krovos apimtys įtakoja krovos įmonės ūkinės veiklos rezultatus.

2.3.2. Santykinių – finansinių rodiklių vertinimas

Skaičiuojant įmonių santykinius – finansinius rodiklius, kaip vienus svarbiausių galima išskirti pelningumo rodiklius. Būtent dėl šios priežasties magistro baigiamajame darbe AB „Klaipėdos nafta“ santykinių – finansinių rodiklių analizę pradėsime nuo pelningumo rodiklių.

PELNINGUMO ANALIZĖ. AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis, grynasis, veiklos, turto bei nuosavo kapitalo pelningumo kitimas 2009 – 2013 m. laikotarpiu pateiktos 19 lentelėje.

19 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ pardavimo pelningumo rodikliai, proc. 2009 – 2013 m.

Pelningumo rodikliai	2009	2010	2011	2012	2013	Pokytis per 2009 – 2013 m. (proc. punktais)
Bendrasis pardavimų pelningumas	39,04	37,19	41,33	41,44	40,02	0,98
Grynasis pelningumas	31,23	21,44	32,03	29,84	28,10	-3,13
Veiklos pelningumas	34,08	23,25	36,21	33,78	30,28	-3,8
Turto pelningumas	7,77	5,51	8,71	7,40	5,27	-2,5
Nuosavo kapitalo pelningumas	8,15	5,74	9,05	7,73	6,24	-1,91

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš 19 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad AB „Klaipėdos nafta“ pardavimų pelningumo rodikliai kito netolygiai, t.y. analizuojamu laikotarpiu jie tai didėjo, tai mažėjo. Tačiau per 2009 – 2013 metus bendrasis pelningumas padidėjo 0,98 proc. punkto. 2009 m. AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis pelningumas buvo lygus 39,04 proc. ir rodė, kad vienas įmonės pardavimo pajamų litas uždirbdavo 0,39 Lt bendrojo pelno. Deja, paskesniais metais, bendrasis pelningumas sumažėjo iki

37,19 proc. (1,85 proc. punkto) ir buvo mažiausias per 2009 – 2013 m. Tai įtakojo didesnė pardavimų savikaina, kurią lėmė padidėjusi pasaulinė naftos rinkos kaina tuo laikotarpiu. Nuo 2011 m. šis AB „Klaipėdos nafta“ rodiklis pradėjo didėti. 2010 – 2011 metais jis padidėjo 4,14 proc. punkto iki (t.y 2011 metais jis buvo 41,33 proc.), o 2012 m. padidėjo dar 0,11 proc. punkto. Deja, paskutiniaisiais analizės metais krovos įmonės bendrasis pardavimų pelningumas sumažėjo 1,42 proc. punkto ir siekė 40,02 proc. Per visus analizuojamus penkerius metus AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis pardavimų pelningumas padidėjo 0,99 proc. punkto, tam įtakos turėjo pardavimo pajamų padidėjimas (5,13 proc.) bei pardavimo savikainos sumažėjimas (4,14 proc.). Dėl didesnės gamybos apimties įmonė pirko didelius kiekius žaliavų, o tai leido susitarti su tiekėjais dėl mažesnių žaliavų kainų. Taip pat įtakos turėjo naujos ilgalaikės sutartys su naftos ir chemijos produktų tiekėjais, tokiais kaip AB „ORLEN Lietuva“.

Kuo didesnė tipinės veiklos pelno suma uždirbama kiekvienam pardavimo pajamų litui, tuo geriau valdomos pardavimų pajamų, pardavimo savikainos bei veiklos sąnaudų lygis, tuo didesnis įmonės tipinės veiklos pelningumas. Iš 19 lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog AB „Klaipėdos nafta“ veiklos pelningumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 3,8 proc. punkto. Toks rodiklio sumažėjimas leidžia daryti išvadą, kad įmonėje gali būti per didelės pardavimų arba bendrosios administracinės sąnaudos. Aukščiausias AB „Klaipėdos nafta“ veiklos pelningumas buvo 2009 m., kuomet siekė 38,04 proc. Tai įtakojo bendrųjų ir administracinių sąnaudų sumažėjimas. Galime teigti, kad AB „Klaipėdos nafta“ pakeitus sąnaudų valdymą, padidėjo ir veiklos pelningumo rodiklis. Vėlesniais 2010 m. veiklos pelningumas sumažėjo iki 23,25 proc. (14,79 proc. punkto). Tai žemiausia rodiklio reikšmė per visus 2009 – 2013 m. Tokį veiklos pelningumo sumažėjimą įtakojo veiklos sąnaudų padidėjimas (2,94 karto lyginant su pirmaisiais analizės metais). 2011 m. šio rodiklio reikšmė padidėjo iki 36,21 proc., nors ir nepasiekė 2009 m. lygio. 2012 m. AB „Klaipėdos nafta“ veiklos pelningumas sumažėjo ir siekė 33,78 proc., o paskutiniaisiais 2013 analizės metais – dar 3,5 proc. punkto iki 30,28 proc. Toks rodiklio pokytis rodo, jog įmonėje išaugo bendrosios ir administracinės sąnaudos. AB „Klaipėdos nafta“ siekiant padidinti veiklos pelningumo rodiklį, reikėtų pakeisti sąnaudų valdymo strategiją. AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo ir veiklos pelningumo skirtumas (žr. 20 lentelę) rodo, kad ši krovos įmonė privalo peržiūrėti veiklos sąnaudas, nes šių rodiklių skirtumas 2009 m. siekė 4,96 proc., vėlesniais metais didėjo, o 2013 m. siekė 9,74 proc., o t.y. du kartus daugiau nei analizuojamo laikotarpio pradžioje. Tačiau skirtumas apytiksliai svyruoja 8 proc. ribose, kas yra teigiamas ženklas.

AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo ir veiklos pelningumo rodikliai 2009 – 2013 m.

Metai	2009	2010	2011	2012	2013
Rodikliai					
Bendras pelningumas, proc.	39,04	37,19	41,33	41,44	40,02
Veiklos pelningumas, proc.	34,08	23,25	36,21	33,78	30,28
Skirtumas, proc. punktais	4,96	13,94	5,12	7,65	9,74

Šaltinis: sudaryta autorės.

Grynasis pelningumas parodo tikrąjį pardavimo pelningumą, įvertinus visas pajamas ir išlaidas. Šiuo rodikliu apibūdinamas visos tiriamo subjekto veiklos galutinis pelningumas. Didesnė grynojo pelno rodiklio reikšmė rodo geresnę visų įmonės sąnaudų kontrolę. Iš 19 lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog AB „Klaipėdos nafta“ grynas pelningumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 3,13 proc. punkto. Kaip rodo 19 lentelėje pateikta informacija, 2009 m. AB „Klaipėdos nafta“ grynas pelningumas siekė 31,23 proc., tačiau kaip ir kiti pelningumo rodikliai (bendrojo ir veiklos) 2010 m. sumažėjo iki 21,44 proc. Tai mažiausia grynojo pelningumo koeficiento reikšmė per 2009 – 2013 m., kuri rodo, kad įmonei 2010 m. buvo neefektyviausi ir nepelningiausi metai. Ženkiausiai grynojo pelno vienas pardavimo pajamų litas uždirbo 2011 m. – 0,32 Lt. Deja, nuo tų metų pradžios AB „Klaipėdos nafta“ grynas pelningumas sumažėjo – 2012 m. iki 29,84 proc. (2,19 proc. punkto), 2013 m. iki 28,10 proc. (1,74 proc. punkto). Tam daugiausia įtakos turėjo išaugusios veiklos sąnaudos. Visu analizės laikotarpiu grynojo pelningumo rodiklis buvo aukštesnis nei 20 proc. riba, todėl gali būti vertinamas kaip geras. Žiūrint į analizuojamos krovos įmonės pelningumo rodiklių dinamiką 2009 – 2013 m., galima teigti, kad įmonė, nors ir po pelningumo mažėjimo 2010 m., 2011 m. ūkinės veiklos rezultatus ženkliai pagerino, tačiau jau nuo 2012 m. įmonės pelningumas kasmet prastėjo, o tai perspėja apie gaunamų pardavimo pajamų bei jų uždirbamo pelno mažėjimą.

Turto pelningumo vertinimas. Analizuojant AB „Klaipėdos nafta“ pardavimo pelningumą svarbu analizuoti kiek pelno uždirbo įmonėje įgytas turtas, ar efektyviai jis naudojamas. Turto pelningumo arba gražos rodiklis nurodo, kiek grynojo pelno tenka kiekvienam viso turto piniginiam vienetui. Turto graža apibūdina sugebėjimą pelningiau naudoti visą turtą ir kokia viso turto dalis susigrąžinama pelno pavidalu. Pastarųjų rodiklių pokytis 2009 – 2013 m. pavaizduotas 19 lentelėje. Iš 19 lentelėje pateiktų duomenų matyti, jog AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 2,5 proc. punkto. Taigi, galima daryti išvadą, jog 2009 m. AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumo koeficientas buvo lygus 7,77 proc. Vėlesniais 2010 m. šis rodiklis sumažėjo 2,26 proc. punkto ir siekė 5,51 proc. Tai gali būti vertinamas kaip neigiamas reiškinys, nes pokytį daugiausia lėmė grynojo pelno sumažėjimas 2010 m. Aukščiausias analizuojamos įmonės turto pelningumas užfiksuotas 2011 m., kuomet vienam AB

„Klaipėdos nafta“ turto litui teko 0,0871 Lt. pelno. Pradedant 2012 m. šis rodiklis mažėjo - 2012 m. iki 7,40 proc., o 2013 m. dar 2,12 proc. punkto iki 5,27 proc. AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumo sumažėjimui 2,5 proc. punktu 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo grynojo pelno sumažėjimas, sumažinęs rodiklį 2,40 proc., ir turto vertės padidėjimas, sumažinęs rodiklį 0,10 proc. (žr. 5 priedą). Tokias išvadas įrodo ir atlikta AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumo ir grynojo pelno bei turto vertės koreliacinė – regresinė analizė (žr. 21 lentelę), kuri rodo, kad egzistuoja stiprus ryšys tarp turto pelningumo bei grynojo pelno ($r = 0,78893$), kas reiškia, kad didėjant įmonių grynajam pelnui, didėjo ir turto pelningumas bei atvirkščiai. Viso turto vertę su turto pelningumu sieja vidutinio stiprumo ryšys ($r = 0,4324$), kas reiškia, kad rodikliai vidutiniškai daro įtaką AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumui.

21 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumą 2009 – 2013 m. įtakoiantys veiksniai

Veiksny	Koreliacijos koeficientas	R ²
Turto pelningumas, proc.		
Δ Grynas pelnas, mln. Lt → Δ ROA	0,78893	0,62242
Δ Visas turtas, mln. Lt → Δ ROA	-0,4324	0,18701

Šaltinis: sudaryta autorės.

AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumo koeficientas (išskyrus 2011 m.) gali būti vertinamas kaip nepatenkinamas, nes rodiklio reikšmė mažesnė negu orientacinė turto pelningumo rodiklio 8 proc. saugumo ribos reikšmė. Tam daugiausia įtakos turėjo palyginti su grynuoju pelnu ženkliai didesnė AB „Klaipėdos nafta“ turto vertė. Tik 2011 m. turto pelningumas vertinamas kaip patenkinamas, nes rodiklio reikšmė viršijo 8 proc., tai daugiausia lėmė padidėjęs grynasis pelnas.

22 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikio ir ilgalaikio pelningumo rodikliai, proc. 2009 – 2013 m.

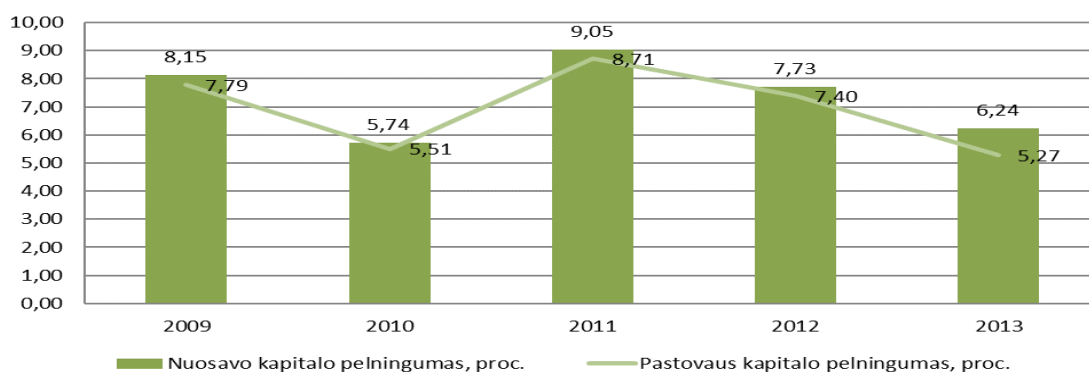
	2009	2010	2011	2012	2013	Pokytis per 2009 – 2013 m. (proc. punktais)
Ilgalaikio turto pelningumas	8,84	6,59	11,60	9,26	6,81	-2,03
Trumpalaikio turto pelningumas	63,72	33,56	35,02	36,88	23,43	-40,29

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 22 lentelėje pateiktos informacijos, AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikio ir ilgalaikio turto pelningumas kito panašiai. Kalbant apie ilgalaikio turto pelningumą, pastebima, jog šis rodiklis didžiausias buvo 2011 m. – tais metais šis rodiklis siekė 11,6 proc. Tokią rodiklio reikšmę lėmė išaugęs grynasis pelnas (dėl didesnės krovinių apimtys terminale) bei mažiausia ilgalaikio turto vertė per visą analizuojamą penkerių metų laikotarpį. Mažiausia šio koeficiento reikšmė užfiksuota paskutiniaisiais analizės metais – 2013 m., kai ilgalaikio turto pelningumas

sudarė 6,81 proc. Tam įtakos daugiausia turėjo tais metais itin išaugusi ilgalaikio turto vertė (2013 m. pastaroji siekė 523,68 tūkst. Lt). Kaip matyti iš 22 lentelės, per visą analizuojamą laikotarpį ilgalaikio turto pelningumas sumažėjo 2,03 proc. punkto. Kaip jau minėta, tam daugiausia įtakos turėjo per 2009 – 2013 m. išaugusi ilgalaikio turto vertė. 22 lentelėje pateikta informacija leidžia daryti išvadas, jog trumpalaikio turto pelningumas buvo mažiausias paskutiniaisiais analizės metais – pastarasis rodiklis siekė 23,43 proc. Daugiausia tam įtakos turėjo tais metais trumpalaikio turto vertė (iki 152,15 tūkst. Lt.). Didžiausia šio rodiklio reikšmė 2009 m. – 63,72 proc. Tokią rodiklio reikšmę lėmė per visą analizuojamą laikotarpį mažiausia trumpalaikio turto vertė (2009 m. pastaroji buvo lygi 56,95 proc.). Kaip matyti iš 22 lentelės, per visą analizuojamą laikotarpį trumpalaikio turto pelningumas sumažėjo net 40,29 proc. punkto. Kaip jau minėta, tam daugiausia įtakos turėjo per 2009 – 2013 m. ženkliai padidėjusi trumpalaikio turto vertė.

Vertinant AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus, svarbu įvertinti ir nuosavo kapitalo pelningumą (žr. 14 pav.), kuris nusako, kiek pelno AB „Klaipėdos nafta“ teko kiekvienam investuotam į verslą piniginiam vienetui, taip pat parodė investicijų pelningumą. Šio rodiklio pokytis pavaizduotas 14 paveiksle.



14 pav. AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas 2009 – 2013 m. , proc
Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 14 paveiksle pateiktos informacijos, AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 1,91 proc. punktu. Tam daugiausia įtakos turėjo per analizuojamą laikotarpį ženkliai padidėjusi AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo vertė. Per 2009 – 2010 metus AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas sumažėjo nuo 8,15 proc. iki 5,74 proc. (2,41 proc. punkto). 2010 metų nuosavo kapitalo pelningumo reikšmė buvo mažiausia analizuojamam laikotarpiu. 2011 m. šis rodiklis pasiekė 9,05 proc. (didžiausia reikšmė 2009 – 2013 m. laikotarpiu). Tam daugiausia įtakos turėjo 2011 m. didžiausia grynojo pelno suma. Nuo 2011 m. AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas mažėjo, dėl nuosavo kapitalo vertės didėjimo. 2012 m. pasiekė 7,73 proc., o

2013 m. tik 6,24 proc. Iš tokių duomenų galima daryti prielaidą, kad analizuojamos krovos įmonės nuosavo kapitalo pelningumas analizuojamu laikotarpiu vertinamas kaip nepatenkinamas, nes buvo žemesnis negu 10 proc. Tokią mažą nuosavo kapitalo pelningumo reikšmę sąlygojo didesnė nuosavo kapitalo dalis, lyginant su grynuoju pelnu (nuosavo kapitalo vertė apytiksliai 13,58 kartų viršijo uždirbtą grynąjį pelną). Apskritai AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumo sumažėjimui 1,91 proc. 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakoją nuosavo kapitalo padidėjimas, sumažinęs rodiklį 1,80 proc., bei pelno dydžio sumažėjimas, sumažinęs rodiklį 0,11 proc. punkto. Analizuojant nuosavo kapitalo pelningumą, svarbu tai, kad AB „Klaipėdos nafta“ privalo ieškoti būdų padidinti uždirbamą grynąjį pelną (padidinti pardavimo pajamas ar sumažinti bendrąsias ar administracines, taip pat finansinės ir investicinės veiklos sąnaudas), kas leistų padidinti ir nuosavo kapitalo pelningumą.

Kaip matyti iš 14 paveikslo, 2009 – 2013 m. pastovaus kapitalo pelningumas kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 2,52 proc. punkto. Kaip jau minėta, tam daugiausia įtakos turėjo per 2009 – 2013 m. sumažėjusi grynojo pelno suma bei padidėjęs nuosavas kapitalas ir ilgalaikiai įsipareigojimai. Analizuojant pastovaus kapitalo pelningumą, galima daryti išvadą, jog didžiausias reikšmes šis rodiklis įgijo 2011 m. (kaip ir nuosavo kapitalo pelningumas). Tam įtakos daugiausia turėjo didžiausia per analizuojamą laikotarpį uždirbta grynojo pelno suma (2011 m. ji lygi 45,25 mln. Lt). Mažiausias reikšmes šis rodiklis įgijo paskutiniaisiais analizės metais – 5,27 proc. Tai lėmė tais metais sumažėjęs bendrovės grynas pelnas (iki 35,65 mln. Lt) bei ženkliai padidėjusi nuosavo kapitalo ir ilgalaikio įsipareigojimų suma (2013 m. ji siekė 675,83 mln. Lt).

Mokumo analizė. Įmonės sugebėjimas pasiekti gerų rezultatų ir kuo ilgiau išsilaikyti konkurencingoje verslo rinkoje priklauso ne tik nuo pelningumo, bet ir mokumo rodiklių. Įmonės mokumas – tai įmonės potencialus sugebėjimas turimomis mokėjimo priemonėmis apmokėti įsipareigojimus. AB „Klaipėdos nafta“ mokumo rodikliai bei jų dinamika 2009 – 2013 metais pavaizduoti 23 lentelėje.

23 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ mokumo rodikliai 2009 – 2013 m.

Mokumo rodikliai	2009	2010	2011	2012	2013	Pokytis per 2009 – 2013 m.
Bendrojo mokumo koeficientas	5,11	8,08	12,20	7,21	3,37	-1,74
Greitojo mokumo koeficientas	3,70	3,07	0,94	5,12	1,99	-1,71
Skolos koeficientas	0,04	0,04	0,04	0,04	0,15	0,11
Finansinis svertas	0,05	0,04	0,04	0,04	0,18	0,13
Grynas apyvartinis kapitalas	45,81	68,14	118,61	96,77	106,95	61,14
Trump. įsiskolinimo koeficientas	0,02	0,02	0,02	0,03	0,07	0,05
Ilg. skolų apdraustumo ilg. turtu rodiklis	19,87	20,97	20,44	18,97	5,03	-14,84
Ilg. įsiskolinimo rodiklis	0,05	0,04	0,04	0,04	0,18	0,13
Ilgalaikių skolų koeficientas	4,42	3,99	3,68	4,21	15,42	11,0

Šaltinis: sudaryta autorės.

AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo mokumo koeficientas atskleidžia, kiek kartų trumpalaikis turtas didesnis už trumpalaikius įsipareigojimus, t.y. padeda prognozuoti įmonės mokumo būklę artimiausiu metu. Šiuo rodikliu išreiškiamas trumpalaikio finansinio stabilumo laipsnis. Kaip matyti iš 23 lentelės, AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis mokumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 1,74 punkto. Tokį pokytį pagrindė 3 kartus padidėjusi trumpalaikio AB „Klaipėdos nafta“ turto vertė. AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis mokumas 2009 – 2013 m. vertinamas kaip labai geras, mat rodiklio koeficiento reikšmė buvo didesnė už 2.

Didžiausia rodiklio reikšmė buvo pasiekta 2011 m., kai rodiklio reikšmė buvo lygi 12,2 – tai lėmė palyginti su trumpalaikiais įsiskolinimais didelė turimo trumpalaikio turto vertė – 2011 m. trumpalaikio turtas buvo 10,2 karto didesnis nei trumpalaikiai įsipareigojimai. Nuo 2011 m. įmonės bendrasis mokumas mažėjo, 2012 m. siekė 7,21 punkto, o 2013 m. sumažėjo iki 3,37 punkto (buvo mažiausias per analizuojamą laikotarpį). Jis rodė, kad tais metais vienam trumpalaikių įsipareigojimų litui teko beveik keturi litai trumpalaikio turto. AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo mokumo sumažėjimui 1,74 punktais per 2009 – 2013 m. įtakos turėjo trumpalaikio turto vertės padidėjimas (3,85 proc.) bei trumpalaikių įsipareigojimų padidėjimas (2,11 proc.).

AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatams įvertinti tiriama bendrojo pelningumo ir bendrojo mokumo ryšio analizė. Remiantis apskaičiuotais rodikliais sudarytas analizuojamų jūrinio sektoriaus įmonių Klaipėdos uoste bendrojo pelningumo ir mokumo palyginimas (žr. 24 lentelę).

24 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo pelningumo ir bendrojo mokumo rodiklių ryšys (2009 – 2013 m. intervalo vidurinės reikšmės)

Bendrasis pelningumas	Bendrasis mokumas
39,80 > 35, geras	7,31 > 1,2 geras

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš 24 lentelės duomenų matyti, kad AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis veiklos pelningumas 2009 – 2013 m. gali būti vertinamas kaip labai geras, mat buvo didesnis nei 35 proc. riba. Ir vidutiniškai siekė 39,80 proc. Analizuojamu laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis mokumas buvo didesnis nei saugi 1,2 ribą ir siekė 7,31 punktą. Tokie duomenys leidžia daryti išvadą, jog įmonė analizuojamu laikotarpiu dirbo ne tik pelningai, tačiau buvo ir moki – kas yra svarbu kiekvienai sėkmingai bendrovei.

Greitojo likvidumo rodiklis griežtesnis įmonės trumpalaikio mokumo matas, jis tiksliau įvertina AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikį mokumą, nes įtraukiamos realios, mobiliiausios mokėjimo priemonės – pinigai. Rekomenduojama reikšmė – 1. AB „Klaipėdos nafta“ greitojo

likvidumo rodiklio reikšmės pavaizduotos 23 lentelėje. Matyti, kad AB „Klaipėdos nafta“ greitasis mokumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 1,71 punkto. Šis skaičius rodo, jog per analizuojamą laikotarpį kiekvienam trumpalaikių įsiskolinimų litui padengiamo likvidaus trumpalaikio turto sumažėjo iki 1,71 lito. 2009 m. AB „Klaipėdos nafta“ greitojo mokumo koeficientas buvo lygus 3,70 tačiau 2010 m. sumažėjo iki 3,07 koeficiento reikšmės (0,63 punktu). 2011 m. šis rodiklis siekė tik 0,94 punkto ir reiškė, kad kiekvienam trumpalaikių įsiskolinimų litui padengti bendrovė turėjo likvidaus trumpalaikio turto tik už 0,94 Lt (mažiausia koeficiento reikšmė 2009 – 2013 m. laikotarpiu). Aukščiausias AB „Klaipėdos nafta“ greitojo mokumo koeficientas buvo 2012 m. – tuo metu AB „Klaipėdos nafta“ vienam litui įsipareigojimų turėjo 5,12 Lt turto. Lyginant su visu analizuojamu laikotarpiu, tai bendrovei gali būti vertinamas kaip teigiamas ženklas. Nuo 2012 m. greitojo mokumo rodiklis sumažėjo, o 2013 m. ši krovos įmonė vienam litui įsipareigojimų turėjo 1,99 Lt turto. Reikia pažymėti tai, kad AB „Klaipėdos nafta“ greitojo mokumo koeficientas 2009 – 2013 m. (išskyrus 2011 metus) buvo aukštesnis už rekomenduojamą saugumo ribą – 1, kas gali būti vertinamas kaip teigiamas ženklas. Tačiau 2011 m. šis rodiklis siekė tik 0,94 punkto, t.y. žemiau 0,06 punkto žemiau reikalaujamos saugumo ribos ir įspėjo įmonę apie nemobilaus turto padidėjimą. Visu analizuojamu laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ greitasis mokumas sumažėjo 1,71 punktu (daugiausia - 3,35 proc. dėl nemobilaus turto vertės padidėjimo).

Analizuojant ekonominę literatūrą pastabėta, jog bendrasis ir greitasis likvidumas turi būti lyginami tarpusavyje. Negali būti ženklių skirtumų tarp einamojo ir kritinio likvidumo koeficientų. Kaip matyti iš 25 lentelėje pateiktų duomenų, didžiausias skirtumas tarp AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo ir greitojo mokumo rodiklių buvo pasiektas 2011 m. (dėl didelio nemobilaus turto vertės tais metais) – 11,25.

25 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo ir greitojo likvidumo santykio dinamika 2009 – 2013 m.

	2009	2010	2011	2012	2013
AB „Klaipėdos nafta“	1,41	5,02	11,25	2,09	1,38

Šaltinis: sudaryta autorės.

Vertinant AB „Klaipėdos nafta“ finansinį stabilumą, ilgalaikis mokumas yra reikšmingesnis, negu trumpalaikis. Sprendžiant apie jos ilgalaikį mokumą, analizuojami visi terminalų veiklos finansavimo šaltiniai ir skolų vaidmuo finansavimui. Kuo daugiau įmonė turi skolų, tuo didesnė jos veiklos rizika. Skolos koeficientas parodo, kokia įmonės turto dalis yra įsigyta už skolintas lėšas. Didžiausia galima skolos koeficiento riba (vertinama kaip patenkinama) – 0,7. Kaip matyti iš 23 lentelėje pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ skolos koeficientas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, tačiau padidėjo 0,11 proc. punktu. Tam įtakos turėjo padidėjusi bendrovės turto vertė.

AB „Klaipėdos nafta“ skolos koeficientas 2009 – 2013 m. buvo žymiai mažesnis už rekomenduojamą saugumo ribą. Tai yra geras ženklas, nes reiškė, jog įmonė turi daugiau turto negu įsipareigojimų. Kuo šis rodiklis mažesnis, tuo geresnė įmonės finansinė būklė. Analizės laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ įsipareigojimų ir turto santykis nekito, o rodiklis siekė 0,04 punkto. Skolos koeficiento kitimas 2013 m. rodo, kad didesnė turto dalis priklauso skolintojams, ir kad sumažėjo turtas garantuojantis įmonės mokumą, o įmonės ir kreditorių rizika didėjo. Per analizuojamą laikotarpį įmonės skolos koeficientas išaugo 0,11 punkto : -0,01 proc. dėl visų įsipareigojimų vertės išaugimo ir 0,12 proc. dėl turto vertės išaugimo.

Finansinis svertas – tai rodiklis, kuris parodo ilgalaikį AB „Klaipėdos nafta“ mokumą. Kaip matyti iš 23 lentelės duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ finansinis svertas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, tačiau sumažėjo 0,13 proc. punkto. Tai yra geras ženklas, nes finansinis svertas parodo įmonės riziką. Kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė yra rizika. AB „Klaipėdos nafta“ finansinio sverto rodiklio reikšmė minimali, kas rodo, jog įmonės nuosavo kapitalo užtekty padengti ilgalaikiams įsiskolinimams. 2009 m. šio rodiklio reikšmė siekė 0,05 punkto ir buvo mažiausia per analizuojamą laikotarpį. Per 2009 – 2013 m. finansinio sverto koeficientas padidėjo per 0,13 punkto ir pasiekė 0,18. Rodiklio reikšmės išaugimas siejamas su ženkliai padidėjusiais įmonės įsipareigojimais – analizuojamu laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ įsipareigojimai padidėjo 5,1 karto nuo 20,53 mln. Lt iki 104,18 mln. Lt. (daugiausia įtakos 0,14 proc. nuosavo kapitalo vertės padidėjimas).

Trumpalaikio ir ilgalaikio įsiskolinimo bei ilgalaikių skolų koeficientai didžiausias reikšmes įgijo paskutiniaisiais analizės metais – 2013 m., grynasis apyvartinis kapitalas – 2011 m., o ilgalaikių skolų apdraustumo ilgalaikiu turto rodiklis – 2010 m. Tam įtakos daugiausia turėjo ilgalaikio turto ir ilgalaikių įsipareigojimų verčių dinamika analizuojamaisiais metais.

Turto apyvartumo analizė. Veiklos efektyvumo rodikliai: turto, trumpalaikio turto bei ilgalaikio turto apyvartumo kartais pateikti 26 lentelėje.

26 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ turto apyvartumo rodiklių dinamika (kartais, dienomis) 2009 – 2013 m.

Rodiklis	Metai					Pokytis per 2009 – 2013 m. (kartais arba dienomis)
	2009	2010	2011	2012	2013	
Viso turto apyvartumas kartais	0,25	0,26	0,27	0,25	0,19	-0,06
Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	2,09	1,57	1,09	1,24	0,83	-1,26
Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	0,28	0,31	0,36	0,31	0,24	-0,04
Viso turto apyvartumas dienomis	1467,66	1421,10	1341,87	1471,80	1944,50	476,84
Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis	178,89	233,17	333,83	295,30	437,77	258,88
Ilgalaikio turto apyvartumas dienomis	1288,80	1187,93	1008,04	1176,50	1506,73	217,93

Šaltinis: sudaryta autorės.

AB „Klaipėdos nafta“ viso turto apyvartumas (žr. 26 lentelę) parodė, kaip efektyviai įmonė sugebėjo panaudoti turimą turtą realizacijos procesui garantuoti, t.y. kokia pardavimų apimtis teko kiekvienam turimo turto litui. Kaip matyti iš 26 lentelėje pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ viso turto apyvartumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 0,07 punkto, kas rodo, kad įmonės pardavimo pajamos yra per mažos pagal turimo turto dydį. AB „Klaipėdos nafta“ viso turto apyvartumas 2009 – 2013 m. svyravo neženkliai – apytikriai 0,06 karto (intervalo vidurinė reikšmė). Didžiausias AB „Klaipėdos nafta“ viso turto apyvartumas pasiektas 2011 m. - 0,27 kartų ir tai yra gerai, kad jis apvirsdavo 27 kartus arba per 1341,87 dienas, o atitinkamai mažiausias 2013 m., kuomet siekė vos 0,19 (1944,50 dienos). AB „Klaipėdos nafta“ viso turto apyvartumo rodiklis 2009 – 2013 m. sumažėjo 0,06 karto. Tokį pasikeitimą analizuojamu penkerių metų laikotarpiu lėmė turto vertės padidėjimas, sumažinęs viso turto apyvartumą 0,08 proc. (pardavimų apimties padidėjimas lėmė viso turto apyvartumo padidėjimą 0,02 proc.) AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikio turto apyvartumas parodė turto panaudojimo efektyvumą, uždirbant pajamas iš pardavimų, t.y. kiek pardavimo pajamų teko vienam trumpalaikio turto litui. Kaip matyti iš 26 lentelėje pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikio turto apyvartumas 2009 – 2013 m. kito netolygiai, o per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 1,21 punkto. AB „Klaipėdos nafta“ aukščiausias trumpalaikio turto apyvartos pasiektos 2009 m., kuomet buvo lygus 2,04 karto, o atitinkamai mažiausias – 2013 m., kuomet siekė 0,83. Tai turėtų kelti rūpestį AB „Klaipėdos nafta“ vadovams, nes įmonėje nepakankamai efektyviai išnaudojamas trumpalaikis turtas. Analizuojamos krovos įmonės trumpalaikio turto apyvartumo sumažėjimui 1,21, įtakos turėjo (- 1,28 proc.) trumpalaikio turto vertės padidėjimas.

AB „Klaipėdos nafta“ ilgalaikio turto apyvartumas parodė ilgalaikio turto panaudojimo efektyvumą ir pajamų dydį, kuris teko ilgalaikio turto litui. AB „Klaipėdos nafta“ ilgalaikio turto apyvartumas 2009 – 2013 m. per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 0,04 karto. Kaip matyti iš 26 lentelės duomenų, ilgalaikio turto efektyvumas didėjo iki 2011 m., kai pasiekė 0,36. Nuo 2011 m. įmonės ilgalaikio turto apyvartumas sumažėjo 0,05 karto ir siekė 0,31 karto. Mažiausias AB „Klaipėdos nafta“ ilgalaikio turto apyvartumas buvo 2013 m., kuomet buvo lygus 0,24 2009 – 2013 m. laikotarpiu rodiklio dydis kito 0,04 punkto. Apyvartumas sumažėjo nuo 0,28 (2009 m.) iki 0,24 karto (2013 m.). Daugiausia įtakos ilgalaikio turto apyvartumo pasikeitimui turėjo ilgalaikio turto vertės padidėjimas, sumažinęs rodiklio reikšmę 0,6 proc. Pagal šias reikšmes galima spręsti, kad ilgalaikis turtas per analizuojamą laikotarpį intensyviai necirkuliavo, ir nepadarydavo net vienos apyvartos per metus. Taigi galima spręsti, kad įmonėje yra pernelyg aukštas ilgalaikio turto lygis.

2.3.3. Darbo išteklių ir darbo našumo rodiklių vertinimas

Analizuojant AB „Klaipėdos nafta“ būklę bei numatant perspektyvas, svarbu vertinti finansinės veiklos rezultatus ir kitus veiklą lemiančius veiksnius. Vienas iš tokių – žmogiškieji įmonės ištekliai. Analizuojamu penkerių metų laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius kito, t.y. didėjo, todėl galima daryti prielaidą, jog įmonėje didėjo darbuotojų poreikis, dėl didėjančių gamybos apimčių. Jei laikotarpio pradžioje 2009 m. vidutinis darbuotojų skaičius buvo lygus 301, tai jau vėlesniais 2010 m. įmonėje dirbo 5 darbuotojais daugiau (306 darbuotojai), 2011 m. – dar 2 darbuotojais daugiau (308 darbuotojai), o 2012 m. net 327 darbuotojai. Analizuojamo laikotarpio pabaigoje 2013 m. AB „Klaipėdos nafta“ dirbo 361 darbuotojas. Iš viso per 2009 – 2013 m. laikotarpį bendras sąrašinis įmonės darbuotojų skaičius išaugo nuo 301 iki 361 darbuotojo, t.y. 60 darbuotojų arba net 19,93 proc. daugiau (žr. 27 lentelę).

27 lentelė

AB „Klaipėdos nafta“ darbo našumo ir darbuotojų pelningumo rodikliai 2009 – 2013 m.

Rodiklis		Metai				
		2009	2010	2011	2012	2013
Darbo našumas	<i>Skaičiavimas</i>	6 000 000 / 301	6 760 000 / 306	8 000 000 / 308	7 000 000 / 327	6 000 000 / 361
	<i>Reikšmė</i>	19 933,55	22 091,5	25 974,02	21 406,72	16 620,5
Darbuotojų pelningumas	<i>Skaičiavimas</i>	36 600 000 / 301	28 300 000 / 306	51 160 000 / 308	46 920 000 / 327	38 410 000 / 361
	<i>Reikšmė</i>	121 594,68	92 483,66	166 103,9	143 486,24	106 398,89
Grynojo pelno dalis, tenkanti 1 darbuotojui	<i>Skaičiavimas</i>	36 290 000/ 301	26 100 000 / 306	45 250 000/ 308	41 440 000/ 327	35 650 000/ 361
	<i>Reikšmė</i>	120 564,78	85 294,12	146 915,58	126 727,83	98 753,46

Šaltinis: sudaryta autorės.

Taigi, kaip matome iš aukščiau 27 lentelėje pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ darbo našumas analizuojamu laikotarpiu kito, priklausomai nuo vidutinio sąrašinio įmonės darbuotojų skaičiaus ir krovos apimtys tais metais. Didžiausias darbo našumas AB „Klaipėdos nafta“ buvo 2011 m. Tokius 2011 m. aukštus rezultatus lėmė didžiausias perkrautų krovinių kiekis bei neženklus darbuotojų skaičiaus pokytis (lyginant su kitais analizuojamo laikotarpio metais). Deja nuo minėtųjų 2011 metų AB „Klaipėdos nafta“ darbuotojų našumas mažėjo – 2012 m. iki 21 406,72 tonų darbuotojui, o vėlesniais 2013 m. net iki 16 620,5 tonos vienam darbuotojui. Tam įtakos turėjo padidėjęs darbuotojų skaičius AB „Klaipėdos nafta“ bei sumažėjusios bendrovės pajamos. Paskutiniaisiais analizuojamo laikotarpio metais užfiksuotas mažiausias AB „Klaipėdos nafta“ darbo našumo lygis – 16 620,5 lt.

Darbuotojų pelningumas analizuojamu laikotarpiu taip pat kito panašiai kaip ir darbo našumas. Tai gali būti siejama su veiklos pelno tiesiogine priklausomybe nuo pardavimo apimtys,

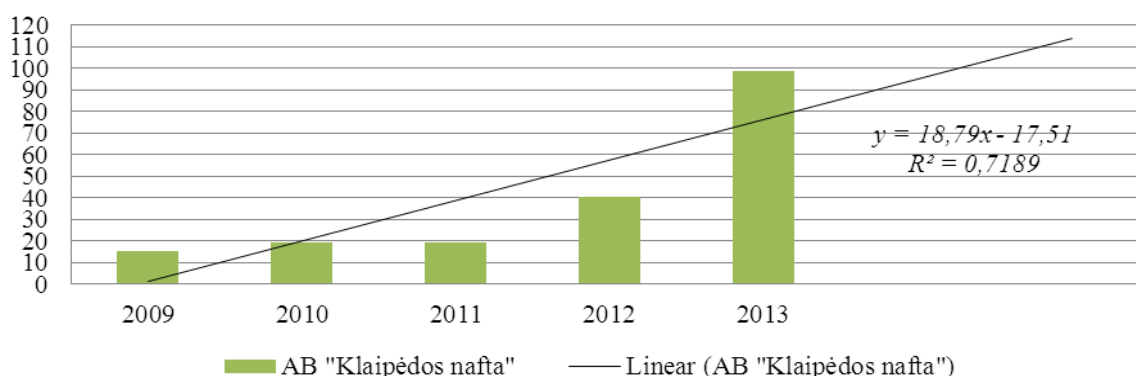
t.y. nuo krovos srautų terminale. Kaip matyti iš 27 lentelėje pateiktos informacijos, daugiausia vienas AB „Klaipėdos nafta“ darbuotojas veiklos pelno uždirbo 2011 m., kuomet šis rodiklis siekė net 166 103,9 litų pelno vienam bendrovės darbuotojui. Kaip ir darbo našumo rodiklis, nuo 2011 m. darbuotojų pelningumas mažėjo – 2012 m. iki 143 486,24 Lt veiklos pelno vienam darbuotojui, o 2013 m. iki 106 398,89 Lt. 2013 m. užfiksuotas mažiausias darbuotojų pelningumas per visą penkerių metų laikotarpį, dėl sumažėjusio veiklos pelno, bei padidėjusio darbuotojų skaičiaus bendrovėje. Iš viso nuo analizuojamo laikotarpio pradžios 2009 m. iki 2013 m. darbuotojų pelningumas sumažėjo 15 195,79 Lt veiklos pelno vienam įmonės darbuotojui arba 12,5 proc. mažiau. Tai neigiamas ženklas, kuris parodo pajamų bei veiklos pelno mažėjimą bendrovėje.

Kaip matyti 27 lentelėje, daugiausia vienas AB „Klaipėdos nafta“ darbuotojas uždirbo grynojo pelno 2011 m. – 146 915,58 Lt. Tai lėmė tais metais, palyginti su kitais analizės metais, didžiausia apskritai bendrovės uždirbta grynojo pelno suma (2011 m. ji siekė 45,25 mln. Lt.). Mažiausiai vienas AB „Klaipėdos nafta“ darbuotojas uždirbo grynojo pelno 2010 m. – 85 294,12 Lt. Tą įtakojo mažiausia per 2009 – 2013 m. uždirbta grynojo pelno dalis (26,10 mln. Lt.).

Taigi, apibendrinant galima daryti išvadą, jog AB „Klaipėdos nafta“ tiek darbo našumas, tiek darbuotojų pelningumas priklauso nuo vieno svarbiausių veiksnių – žmogiškųjų išteklių skaičiaus ir jų panaudojimo efektyvumo. Analizuoti rodikliai aukščiausias reikšmes įgijo 2011 m. dėl didžiausios krovos apimtys bei uždirbto veiklos pelno tais metais (analizuojant 2009 – 2013 m.) bei sąlyginai mažo darbuotojų skaičiaus. Mažiausios darbo našumo ir darbuotojų pelningumo rodiklių reikšmės matomos paskutiniaisiais 2013 m. Tam įtakos tikėtina turėjo nestabili geopolitinė situacija (išoriniai įmonės veiksniai).

2.3.4. AB „Klaipėdos nafta“ investicinės veiklos rodiklių analizė

Svarbu analizuoti ir AB „Klaipėdos nafta“ investicinę veiklą. Ši krovos įmonė siekia būti aktyvi naftos produktų rinkos dalyvė, todėl vykdo techniškai ir ekonomiškai pagrįstą investicijų politiką. Pagrindinė AB „Klaipėdos nafta“ investicijų kryptis – pirmiausia siekiama didinti terminalo lankstumą, priimant skirtingų rūšių naftos produktus. 22 paveiksle pateikta AB „Klaipėdos nafta“ investicijų dinamika 2009 – 2013 metais, mln. Lt.



15 pav. AB „Klaipėdos nafta“ investicijos, mln. Lt 2009 – 2013 m.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Kaip matyti iš 15 paveiksle pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ investicijos 2009 – 2013 m. kito, o per visą analizuojamą laikotarpį padidėjo 6,35 kartų. Tai yra geras ženklas, kuris rodo, jog įmonė aktyviau investuoja į savo veiklą. Kaip matyti iš 15 paveiksle pateiktos informacijos, pirmaisiais analizuojamo laikotarpio metais AB „Klaipėdos nafta“ investicijos siekė 15,6 mln. Lt – ši suma buvo mažiausia visų penkerių metų laikotarpiu. Pradedant 2009 m. šios krovos įmonės investicijos tik didėjo. 2010 m. investicijos padidėjo 25,64 proc. ir siekė 19,6 mln. Lt. Vėlesniais 2011 m. matomas nežymus 0,2 mln. Lt investicijų sumažėjimas, o jau paskesniais 2012 m. investicijų suma išaugo iki 40,7 mln. Lt (2,1 karto). 2013 m. AB „Klaipėdos nafta“ investicijos buvo lygios 99 mln. Lt. Lyginant paskutiniuosius analizės metus su pirmaisiais, pastebima, kad AB „Klaipėdos nafta“ investicijoms skiriamos lėšos išaugo 83,4 mln. Lt. Galima daryti prielaidą, kad investicijų didėjimą įtakojo pradėtas SGGT projekto įgyvendinimas. Ši krovos įmonė, siekiant užsitikrinti konkurencinį pranašumą rinkoje bei gerinant savo ūkinės veiklos rezultatus investuoja į stambius investicinius projektus, kurie ateityje duos optimalią investicijų grąžą.

Analizuojamu laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo vertės dinamika nežymi, todėl galima teigti, kad įgyvendinant investicinį projektą bendrovė naudojasi išorinio finansavimo paslaugomis – banko paslaugomis ar kitais finansavimo šaltiniais.

2.4. Krovos įmonės Klaipėdos uoste veiklos ekonominio efektyvumo kompleksinis vertinimas

Magistro baigiamajame darbe, norint AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus įvertinti visapusiškai, parinktas kompleksinis daugiakriterinio vertinimo metodas. Taikant šį metodą AB „Klaipėdos nafta“ yra lyginama su vieninteliu konkurentu Klaipėdos uoste – UAB „Krovinių terminalas“. Kaip matyti iš 28 lentelėje informacijos, analizuojami šių įmonių pelningumo,

mokumo bei turto apyvartumo rodikliai, kurie pasirinkti kaip daliniai kriterijai. Pirma, apskaičiuojama vidutinės pastarųjų išskirtų ekonominių rodiklių reikšmės. Svarbu tai, jog apskaičiuoti rodikliai yra skirtingų reikšmių, todėl jie perskaičiuoti į normalizuotas reikšmes. Toliau, kiekvienam atrinktam esminiam pirminiam rodikliui pagal dalinių kriterijų grupes, buvo nustatyti reikšmingumo lygmenys (pagal Slavianskaitę N., 2012, p. 80-91; ir Žvirblį A., 2007, p. 110.). Atlikus tokius skaičiavimus bei vertinimą, taikytina bendras kompleksinis vertinimas. Apskaičiavus atskirų rodiklių grupių indeksus, pagal pateiktąsias išraiškas, gauti tokie rezultatai pateikti 28 lentelėje.

28 lentelė

Dalinių kriterijų ir pirminių rodiklių normalizuotos reikšmės ir reikšmingumo koeficientai

Daliniai kriterijai	Esminiai pirminiai rodikliai	Įmonės		Reikšmingumo koeficientas
		AB "Klaipėdos nafta"	UAB "Krovinių terminalas"	
Pelningumo rodikliai	Bendras pelningumas, proc.	0,3542	0,4581	0,1
	Grynasis pelningumas, proc.	0,2481	0,1315	0,3
	Veiklos pelningumas	0,2731	0,1871	0,2
	Turto pelningumas (ROA), proc.	0,0603	0,0352	0,2
	Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE), proc.	0,0642	0,1881	0,2
Σ Suma		1,0	1,0	1,0
Mokumo rodikliai	Bendrojo mokumo koeficientas	0,5025	0,0752	0,3
	Greitojo mokumo koeficientas	0,4883	0,0726	0,3
	Skolos koeficientas	0,0044	0,1398	0,2
	Finansinis svirtas	0,0048	0,7124	0,2
Σ Suma		1,0	1,0	1,0
Veiklos efektyvumo rodikliai	Viso turto apyvartumas kartais	0,1273	0,0457	0,4
	Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	0,7148	0,9050	0,3
	Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	0,1579	0,0493	0,3
Σ Suma		1,0	1,0	1,0

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Slavianskaite N. (2012, p. 80-91) ir Žvirbliu A., (2007, p. 110).

Nustačius šių dalinių kriterijų dydžius, juos galima pritaikyti veiklos ekonominio efektyvumo indeksui apskaičiuoti. Krovos įmonių kompleksinės analizės indeksų reikšmės 2009 – 2013 m. pateikiamos 29 lentelėje.

29 lentelė

Krovos įmonių kompleksinės analizės indeksų reikšmės (2009 – 2013 m.)

Indeksas	Skaičiavimas	Reikšmė
AB „Klaipėdos nafta“		
Veiklos pelningumas (kaip dalinio kriterijaus)	$(0,3542 \times 0,1) + (0,2481 \times 0,3) + (0,2731 \times 0,2) + (0,0603 \times 0,2) + (0,0642 \times 0,2)$	0,18939
Mokumas (kaip dalinio kriterijaus)	$(0,5025 \times 0,3) + (0,4883 \times 0,3) + (0,0044 \times 0,2) + (0,0048 \times 0,2)$	0,29908
Veiklos efektyvumas (kaip dalinio kriterijaus)	$(0,1273 \times 0,4) + (0,7148 \times 0,3) + (0,1579 \times 0,3)$	0,31273
UAB "Krovinių terminalas"		
Veiklos pelningumas (kaip dalinio kriterijaus)	$(0,4581 \times 0,1) + (0,1315 \times 0,3) + (0,1871 \times 0,2) + (0,0352 \times 0,2) + (0,1881 \times 0,2)$	0,167343
Mokumas (kaip dalinio kriterijaus)	$(0,0752 \times 0,3) + (0,0726 \times 0,3) + (0,1398 \times 0,2) + (0,7124 \times 0,2)$	0,21478
Veiklos efektyvumas (kaip dalinio kriterijaus)	$(0,0457 \times 0,4) + (0,9050 \times 0,3) + (0,0493 \times 0,3)$	0,304573

Šaltinis: sudaryta autorės.

Nustatomi paskesni reikšmingumo koeficientai atitinkami kiekvienam daliniam kriterijui bendrajame veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo modelyje: Pelningumo rodikliai = 0,4; mokumo rodikliai = 0,3; veiklos efektyvumo = 0,3. Įstačius atitinkamas reikšmes į bazinį modelį, gaunama tokia išraiška:

$$P_{AB \text{ „Klaipėdos nafta“}} = 0,4 \times 0,18939 + 0,3 \times 0,29908 + 0,3 \times 0,31273 = \mathbf{0,29057}$$

$$P_{UAB \text{ „Krovinių terminalas“}} = 0,4 \times 0,16734 + 0,3 \times 0,21478 + 0,3 \times 0,30457 = \mathbf{0,22274}$$

Atlikus kompleksinį krovos įmonių ūkinės veiklos vertinimą, gauti rezultatai rodo, kad AB „Klaipėdos nafta“ veiklos efektyvumo indeksas 2009 – 2013 m. lygus 0,29057, o UAB „Krovinių terminalas“ mažesnis ir lygus 0,22274 (žr. 30 lentelę).

30 lentelė

Kompleksinės analizės indeksų reikšmės ir veiklos efektyvumo indeksas

Įmonė \ Rodiklis	Pelningumo rodikliai	Mokumo rodikliai	Apyvartumo rodikliai	Kompleksinis veiklos efektyvumo vertinimo indeksas
AB „Klaipėdos nafta“	0,18939	0,29908	0,31273	0,29057
UAB „Krovinių terminalas“	0,16734	0,21478	0,30457	0,22274

Šaltinis: sudaryta autorės.

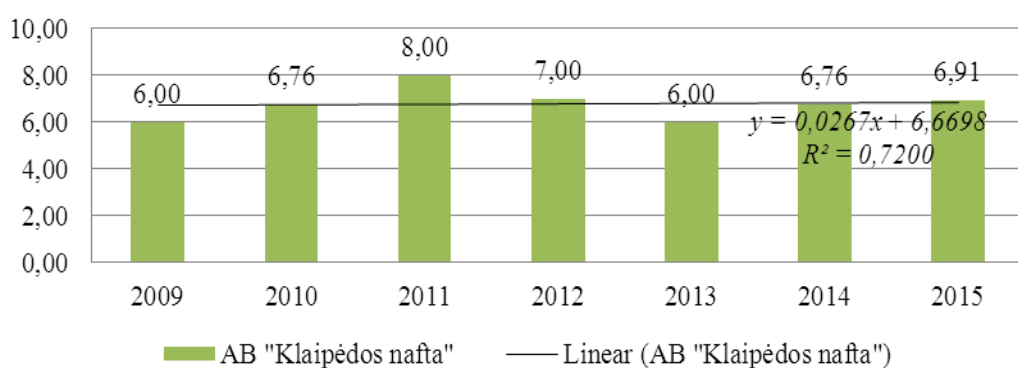
Kaip matyti iš 30 lentelėje pateiktų duomenų, AB „Klaipėdos nafta“ pelningumo rodiklių koeficiento reikšmė - 0,18939, tuo tarpu UAB „Krovinių terminalas“ mažesni, o koeficientas lygus - 0,16734. Tokia pati situacija matoma ir analizuojant mokumo bei efektyvumo rodiklių grupes – čia AB „Klaipėdos nafta“ atitinkamai koeficientai lygūs - 0,29908 ir 0,31273, o UAB „Krovinių terminalas“ - 0,21478 bei 0,30457. Tokios koeficientų reikšmės leidžia teigti, jog tiek pelningumo, tiek mokumo bei apyvartumo koeficientai didesni AB „Klaipėdos nafta“, taigi ši bendrovė vykdo efektyvesnę ūkinę veiklą nei konkurentė UAB „Krovinių terminalas“.

Atliktas kompleksinis AB „Klaipėdos nafta“ ir jos pagrindinio konkurento UAB „Krovinių terminalas“ vertinimas leidžia palyginti šių konkurentinių įmonių ūkinės veiklos ekonominį efektyvumą tarpusavyje. Šio kompleksinio vertinimo rezultatai patvirtina darytą prielaidą, kad lyginant šias dvi krovos įmones tarpusavyje, efektyvesnę ekonominę veiklą vykdo AB „Klaipėdos nafta“.

3. KLAIPĖDOS UOSTO KROVOS ĮMONĖS „KLAIPĖDOS NAFTA“ VEIKLOS PERSPEKTYVŲ VERTINIMAS

3.1. AB „Klaipėdos nafta“ perspektyvų vertinimas

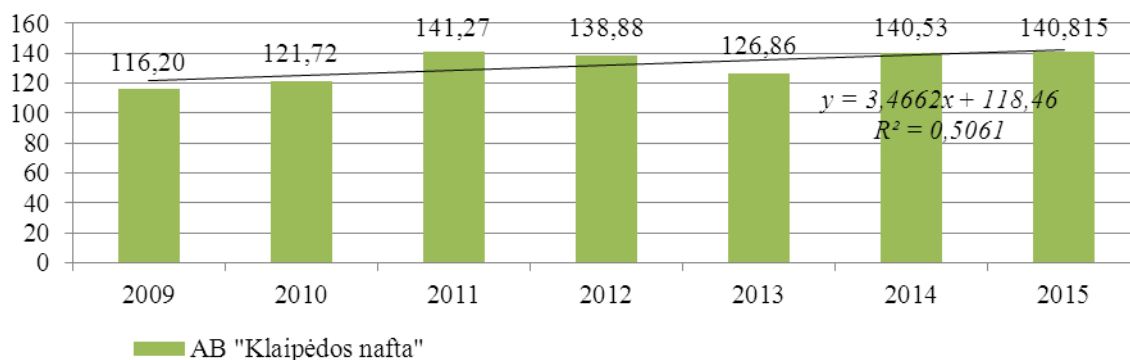
Atlikus AB „Klaipėdos nafta“ krovos srautų prognozę 2014 – 2015 m. (žr. 16 pav.), nustatyta, kad šios krovos įmonės naftos produktų srautai 2014 – 2015 metai turėtų padidėti, t.y. buvo numatyta, kad 2014 m. kas turėtų padidėti iki 6,76 mln. t (0,76 mln. t. daugiau nei 2013 m.), o 2015 m. 0,15 mln. t. ir turėtų pasiekti 6,91 mln.t. galima palyginti su realybe, ar pasitvirtino prognozes, kad taip padidėjo. Pastarieji prognozuojami krovos rezultatai įtakos ir padidėjusią rinkos dalį, kuri 2014 m. turėtų išaugti iki 94,08 proc., o 2015 m. net iki 95,04 proc. Tokius rezultatus turėtų lemti aktyvesnė įmonės investicijų politika.



16 pav. Prognozuojamos AB „Klaipėdos nafta“ krovos apimtys, mln. t. 2014 – 2015 m.
Šaltinis: sudaryta autorės.

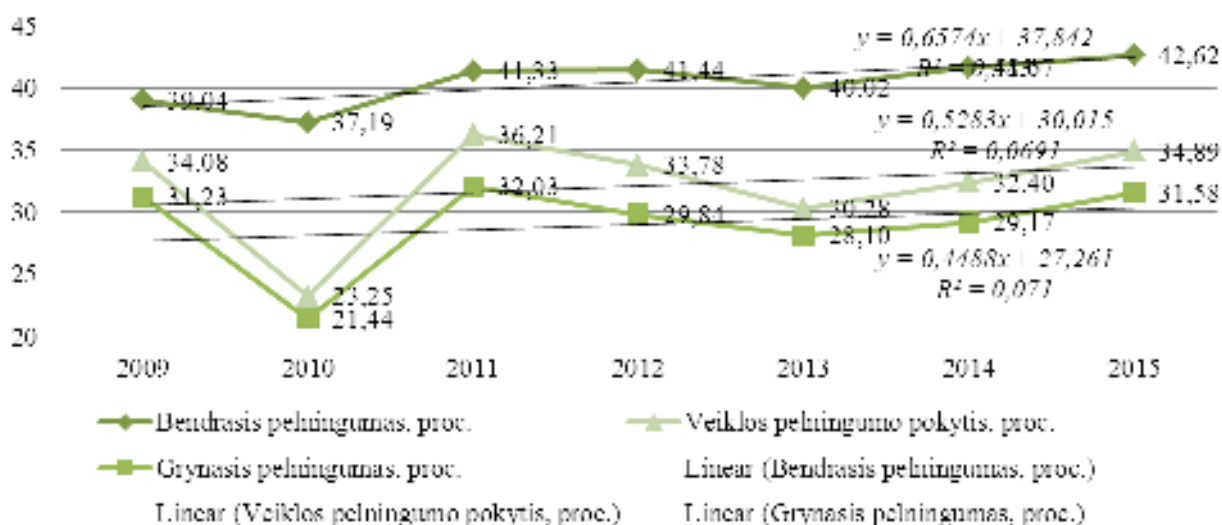
AB „Klaipėdos nafta“ investicijų prognozė 2014 – 2015 m. laikotarpiui parodė, kad ši krovos įmonė turėtų aktyviau investuoti, t.y. 2014 m. investicijos turėtų padidėti iki 95,23 mln. Lt, o 2015 m. 30,25 proc. daugiau, t.y. 124,04 mln. Lt. Tokios prognozės atitinka realybę, nes artimiausius kelerius metus AB „Klaipėdos nafta“ aktyviai investuoja į SGD terminalo statybą bei įdiegimą.

Atlikta AB „Klaipėdos nafta“ pardavimo pajamų prognozė parodė, kad prognozuojamu dviejų metų laikotarpiu krovos įmonės ekonominė veikla nebus nuostolinga. Prognozuoti krovinių srautai nulems, kad įmonės pardavimo pajamos 2014 m. turėtų išaugti iki 140,53 mln. Lt, o 2015 m. dar 0,21 proc. iki 140,82 mln. Lt (žr. 17 pav.).



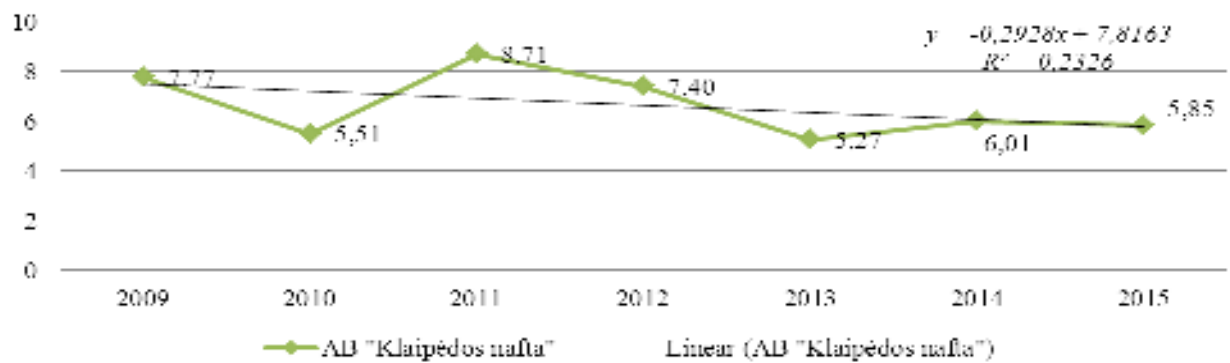
17 pav. AB „Klaipėdos nafta“ prognozuojamos pardavimo pajamos, mln. Lt 2014 – 2015 m.
Šaltinis: sudaryta autorės.

2014 – 2015 m. išaugusios pardavimo pajamos (žr. 17 pav.) turėtų lemti ir aukštesnius prognozuojamus bendrojo, veiklos bei grynojo pelningumo rodiklius. 2014 m. AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis pelningumas turėtų siekti 41,67 proc., o 2015 m. iki 42,62 proc. Veiklos pelningumas 2014 m. manoma išaugs iki 32,40 proc., o 2015 m. iki 34,89 proc.. Kalbant apie grynąjį pelningumą, manoma, kad jis 2014 m. sieks 29,17 proc., o 2015 m. – 31,58 proc. (žr. 18 pav.).



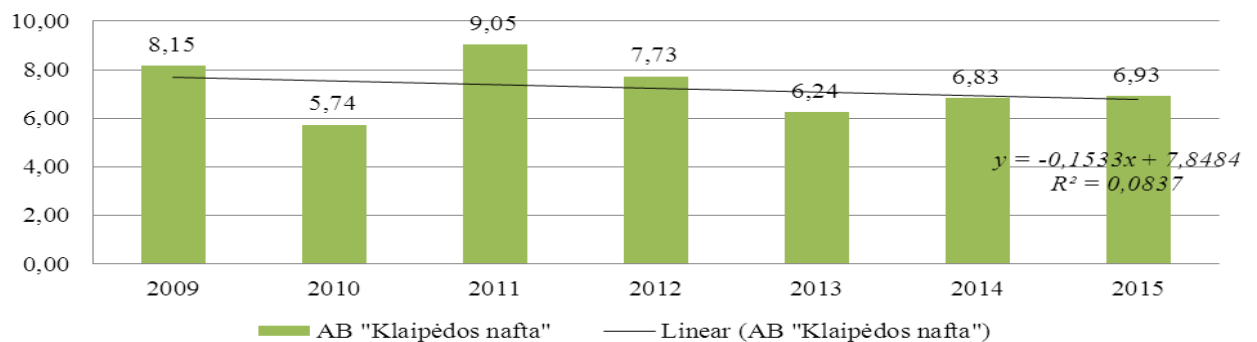
18 pav. AB „Klaipėdos nafta“ prognozuojami pelningumo rodikliai, proc. 2014 – 2015 m.
Šaltinis: sudaryta autorės.

Prognozuojama, kad AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumas 2014 m. turėtų padidėti iki 6,01 proc. (žr. 19 pav.). Galima manyti, kad tam įtakos turės išaugęs grynasis pelnas (turto vertė tais metais išaugo, tačiau palyginti ne tokiu aiškiu santykiu kaip grynasis pelnas). Deja, 2015 m. AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumas nors ir neženkliai, tačiau sumažės iki 5,85 proc. (0,16 proc.). Tokį turto pelningumo sumažėjimą įtakos minėtais metais padidėjusi turto vertė. Pastaroji prognozė gali būti traktuojama kaip teisinga nes, analizuojama įmonė 2009 – 2015 skyrė ar manomai skirs nemažą sumą investicijoms (pvz. SGD terminalas), kas padidins turto vertę.



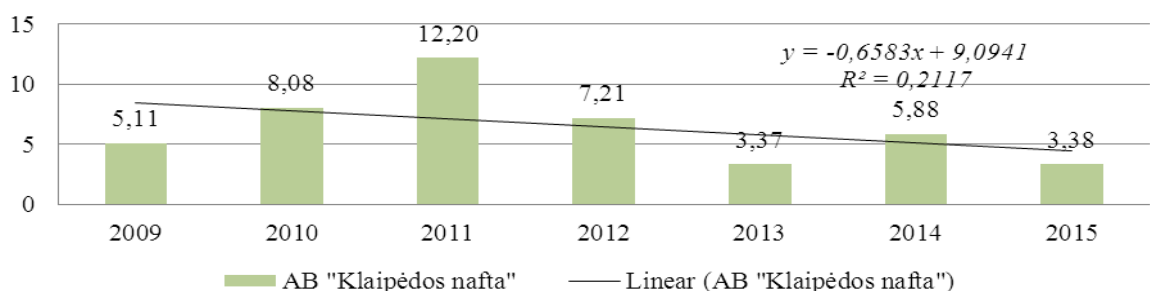
19 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumas, proc. 2009 – 2015 m.
Šaltinis: sudaryta autorės.

AB „Klaipėdos nafta“ kapitalo pelningumo rodiklis (žr. 19 pav.) visu prognozės laikotarpiu, manoma, kad didės, nors ir neženkliai – tam įtakos turės tiek padidėjęs grynasis pelnas, tiek padidėjusi nuosavo kapitalo vertė (nepaskirstyto pelno padidėjimas ir kt. rezervai).



20 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumas, proc. 2014-2015 m.
Šaltinis: sudaryta autorės.

Prognozuojant AB „Klaipėdos nafta“ mokumą, matoma, kad 2014 – 2015 m. įmonės bendrasis mokumas gerės (žr. 21 pav.). Kaip rodo atliktos prognozės informacija, manoma, 2014 m. šis rodiklis sieks 5,88. Deja, paskesniais 2015 m. šio rodiklio reikšmė sumažės iki 3,38. Tam prognozuojamais 2015 m. galimai įtakos turės sumažėjusi atsargų (nemobilaus turto) vertė.



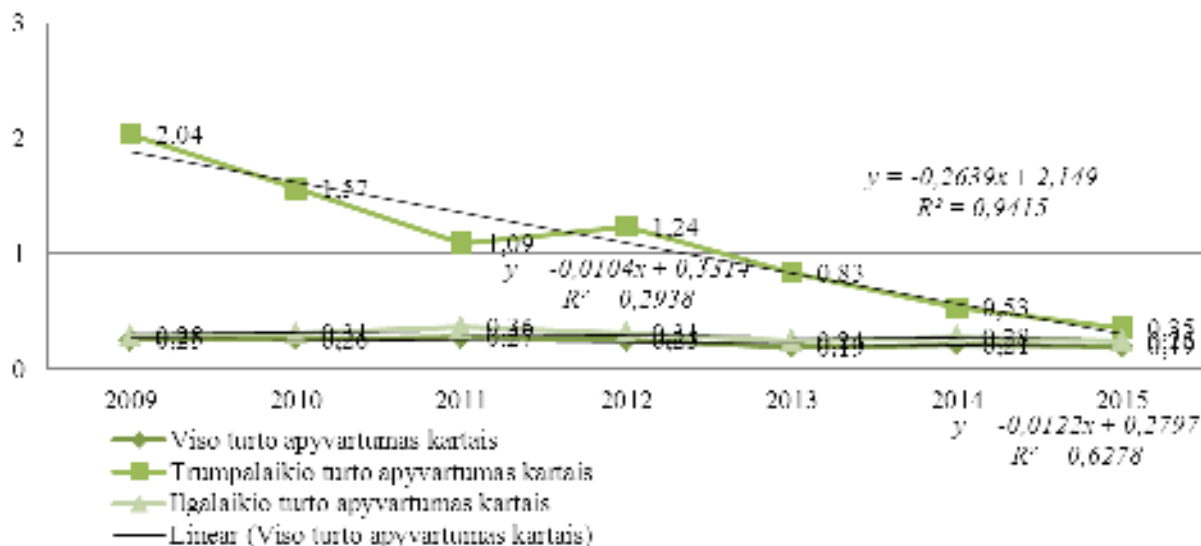
21 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ bendrasis mokumas 2014 – 2015 m.
Šaltinis: parengta autorės.

Kalbant apie greitąjį AB „Klaipėdos nafta“ mokumą, galima daryti prielaidą, jog prognozuojamais metais šio rodiklio reikšmės tik gerės. Prognozuojamais 2014 m. greitis mokumas sieks 2,55, o 2015 m. dar 0,19 aukštesnę reikšmę ir sieks 2,74 (žr. 22 pav.).



22 pav. Prognozuojamas AB „Klaipėdos nafta“ greitis mokumas 2014 – 2015 m.
Šaltinis: parengta autorės.

2014 m. AB „Klaipėdos nafta“ skolos koeficiento ir finansinio svėro rodiklių reikšmės prognozuojamos mažesnės lyginant su 2013 m. – skolos koeficientas sumažės 15,58 proc. iki 0,13, o finansinis svėras – 15,93 proc. iki 0,15. Toks rodiklių reikšmės pokytis gali būti siejamas, kaip jau ir minėta anksčiau, su išaugusia viso turto verte. Vėlesniais prognozuojamais metais įmonė sugebės šių rodiklių reikšmes pagerinti.



23 pav. Prognozuojami AB „Klaipėdos nafta“ turto apyvartumo pokyčiai (kartais) 2014 – 2015 m.
Šaltinis: parengta autorės.

Kaip galima matyti iš aukščiau pateiktos informacijos, prognozuojamu 2014 – 2015 m. laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ turto, tiek viso, tiek trumpalaikio bei ilgalaikio, apyvartumas tikėtina sumažės – 2014 m. viso turto apyvartumas iki 0,21 karto, trumpalaikio iki 0,53, o ilgalaikio – 0,28, o atitinkamai 2015 m. iki 0,19, 0,35 ir 0,25 kartų (žr. 23 pav.). Tokie pokyčiai prognozuojami dėl tikėtina didesnės, lyginant su pajamomis, būsimos turto vertės.

3.2 AB „Klaipėdos nafta“ probleminių sričių nustatymas ir galimų sprendimo būdų išskyrimas

Įvertinus didžiausios Klaipėdos uoste naftos ir chemijos produktų krovos AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus bei pateiktus rodiklių prognozę, pastebėta keletas šios įmonės veiklos probleminių sričių. Šiame magistro baigiamojo darbo skyriuje yra nustatomos svarbiausios AB „Klaipėdos nafta“ probleminės sritys bei numatomi galimi jų sprendimo būdai, remiantis atliktais skaičiavimais (žr. 15 priedą). Taigi, apibendrinant galima teigti, kad pagrindinės AB „Klaipėdos nafta“ veiklos problemos yra tokios:

1. AB „Klaipėdos nafta“ naftos produktų krovos apimtys keitėsi tokia pat kreive kaip ir visų Klaipėdos uoste kraunamų naftos ir chemijos produktų srautai. Tai lėmė, kad pradėdant 2011 m. mažėjant šios srities produkto krovai visame Klaipėdos uoste, ir AB „Klaipėdos nafta“ krovos rezultatai tapo prastesni. Pradėdant 2011 m., kai buvo pastebėta didžiausi krovos kiekių visu 2009 – 2013 m. laikotarpiu, iki 2013 m. krovos apimtis sumažėjo 26,25 proc. (2,1 mln. t.) ir pasiekė 2009 m. lygį. Dėl šios priežasties AB „Klaipėdos nafta“ reikalinga atkreipti dėmesį į sumažėjusius krovinių srautus, nes kaip atskleidė atlikta koreliacinė – regresinė analizė, įmonės krovos apimtis ir ūkinės veiklos rezultatus sieja stiprus ryšys ($r = 0,8053$, $R^2 = 0,74853$). Taigi, šiai bendrovei reikalinga didinti krovinių srautus, ieškant naujų potencialių klientų (vykdant aktyvesnę komercinę reklamą, dalyvaujant tarptautinėse transporto bei logistikos parodose, forumuose) bei siūlant palankesnes sąlygas, mažesnes paslaugų kainas, nuolaidas priklausančias nuo didesnio krovinių srauto, esamiems klientams lyginant su konkurentiniais uostais rytinėje Baltijos jūros pakrantėje bei pačiame Klaipėdos uoste. Didesni krovinių srautai šiai krovos įmonei lems aukštesnes pardavimo pajamas.

2. Nuo 2011 m. blogėja ir įmonės pelningumas, kas įspėja apie gaunamų pardavimo pajamų bei jų uždirbamo pelno mažėjimą. AB „Klaipėdos nafta“ norėdama užtikrinti būsimų naftos produktų srautų augimą, o kartu ir didesnes pardavimo pajamas bei pelningumą, reikalinga aktyviau investuoti į įmonės gamybinių pajėgumų didinimo (papildomos krantinės pastatymas, talpyklų parko išplėtimas), kas leistų pastarajai bendrovei pasiekti didesnių krovos rezultatų. Analizuojant AB „Klaipėdos nafta“ investicijas, pastebėta, kad įmonė aktyviai investuoja. Lyginant paskutiniuosius analizuojamo laikotarpio metus su pirmaisiais, galima pastebėti, kad investicijos išaugo 6,35 karto arba net 83,4 mln. Lt. Ši investicijų išaugimą įtakojo pradėtas SGD terminalo projekto įgyvendinimas. Kaip prognozuojama, nepaisant krovos apimčių Klaipėdos uoste 2014 – 2015 m. mažėjimo, AB „Klaipėdos nafta“ dėka aktyvių investicijų gali užtikrinti veiklos rezultatų gerinimą. Tokios išvados atskleidžia, kad AB „Klaipėdos nafta“ valdoma optimaliai, sistemingai, o

siekiant užtikrinti konkurencinį pranašumą rinkoje bei sėkmingą tolimesnę ūkinę veiklą, aktyviai investuojama į didelius, duodančius investicinę grąžą projektus.

3. Santykinai nedidelis skirtumas tarp bendrojo ir grynojo AB „Klaipėdos nafta“ pelningumo rodo, kad šios krovos bendrovės sąnaudos valdomos taip pat optimaliai, o ženklų finansinių įsipareigojimų nėra. Tokią išvadą patvirtino finansinio svėro koeficiento bei skolos rodiklių apskaičiuotos reikšmės – AB „Klaipėdos nafta“ nėra įsiskolinusi turto bei nuosavo kapitalo. Deja, AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos analizės rezultatai parodė nedidelį įmonės turto bei nuosavo kapitalo efektyvumo laipsnį. Kaip atskleidė apskaičiuoti ekonominiai rodikliai, šios krovos įmonės turtas analizuojamu penkerių metų laikotarpiu buvo naudojamas neefektyviai. Tai parodo itin žemi turto pelningumo rodikliai (<20 proc.). Siekiant padidinti įmonės viso turto pelningumą, pastarosios vadovybei turėtų būti svarbu mažinti pardavimų savikainą (pvz. mažinant įrenginių eksploatacines išlaidas, kuro sąnaudas, darbuotojų dalį samdant tik tuomet kai yra darbo) bei gautinas sumas (pvz. kontroliuojant pirkėjų atsiskaitymo terminus, debitorinių skolų mažinimui - užsakymo sutarties su užsakovu pasirašymas, įtraukiant į sutartį apmokėjimo už paslaugos atlikimą terminus (pvz. terminus trumpinant iki 30 d.) bei delspinigių numatymas už kiekvieną pavėluotą atsiskaityti dieną.

4. Atlikus AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos retrospektyvinį vertinimą nustatyta, kad įmonė neefektyviai naudoja ir investuotą kapitalą, mat nuosavo kapitalo rentabilumo rodiklis 2009 – 2013 m. mažesnis negu 20 proc. Norint stabilizuoti nuosavo kapitalo pelningumą, o vėliau jį padidinti, įmonei reikėtų padidinti pelną, ieškant alternatyvų pardavimo savikainos mažinimui, priemonėmis nurodytomis trečiame rekomendacijų punkte.

5. Įmonės vadovybei būtina dažniau nei kartą per metus stebėti ir įvertinti įmonės veiklos rezultatus. Analizuojant pagrindines problemas, jų įtaką veiklos efektyvumui būtina parengti planus joms mažinti.

IŠVADOS

1. Išanalizavus ūkinės veiklos retrospektyvinio vertinimo sampratą teoriniu aspektu, nustatyta, kad, šiuolaikinėje nuolat kintančioje verslo aplinkoje, įmonių ūkinės veiklos vertinimas yra būtina sąlyga, siekiant išsilaikyti rinkoje ir užtikrinti sėkmingą ūkinės veiklos tęstinumą. Apskritai, išanalizavus Lietuvos ir užsienio mokslinę literatūrą, galima daryti išvadą, kad tai yra ne kas kita kaip įvairios ekonominės informacijos apie įmonės praeities, dabarties veiklą rinkimas, visapusiškas ir objektyvus jos tyrimas ir vertinimas siekiant padėti įmonei pasiekti numatytus strateginius tikslus ar ateities perspektyvinei programai sudaryti. Tokia ūkinės veiklos ekonominio vertinimo samprata atskleidžia ir pagrindinį jos tikslą. Tačiau nepaisant ūkinės veiklos ekonominio vertinimo tikslų bei uždavinių, atliekant pastarąjį, svarbu vadovautis pagrindiniais jam keliamais principais – moksliskumu, kompleksiskumu, sistemingumu, objektyvumu, tikslumu, periodiškumu, efektyvumu, veiksmingumu, operatyvumu bei demokratiškumu. Magistro baigiamajame darbe nustatyta, kad visos ekonominės informacijos apie įmonės ūkinę veiklą apdorojimui, sisteminimui ir apibendrinimui naudojama analizės būdų ir metodų sistema ir tokie paskesni rodikliai: vidiniai ir išoriniai veiksniai, įtakojantys įmonių ūkinę veiklą, santykiniai-finansiniai rodikliai, darbo ištekliai ir jų darbo našumo rodikliai, taip pat investicinės veiklos rodikliai.

2. Magistro baigiamajame darbe išanalizuota, kad daugiausia analizuojamos AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus visų pirma įtakoja vidiniai įmonės (kraunamo produkto apimčių dinamika, esami gamybiniai pajėgumai, konkurentų koncentracija šakoje, įmonės klientai bei tiekėjai) ir išoriniai veiksniai (ekonominė būklė, politiniai veiksniai). Vertinant AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos rezultatus pastebėta, kad įmonė reaguoja į krovinių srautų apimties perkraunamas tiek individualiai įmonės, tiek Klaipėdos uoste. Kaip atskleidė atlikta koreliacinė – regresinė analizė, krovos apimčių dinamika daro tiesioginę įtaką įmonės ūkinės veiklos rezultatams (daugiausia pardavimo pajamoms), o dinamiškoje verslo aplinkoje, itin svarbi investicinė įmonių veikla, kuri įgalina pirmauti konkurentinėse varžybose.

Apskaičiavus AB „Klaipėdos nafta“ pagrindinius santykinius finansinius rodiklius 2009 – 2013 m., galima daryti išvadą, jog analizuojamu penkerių metų laikotarpiu pastarieji rodikliai kito, tačiau įmonė visu laikotarpiu dirbo pelningai. Analizuoti santykiniai finansiniai rodikliai leido tiksliausiai ir išsamiausiai įvertinti šios krovos įmonės veiklos efektyvumą finansiniu aspektu. Kiekybinė šių rodiklių išraiška įgalino suvokti realią tam tikrų įmonių finansinę padėtį rinkoje. AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo pelningumo rodikliai buvo aukščiausi 2011 m. ir per visą analizuojamą laikotarpį vienas pardavimo pajamų litas uždirbo daugiausia bendrojo pelno. Tai lėmė tais metais padidėjusios pardavimo pajamos ir sumažėjusi pardavimo savikaina. Nuo minėtų metų įmonės

bendrasis pelningumas mažėjo, tačiau visu 2009 – 2013 m. laikotarpiu galėjo būti vertinamas kaip itin geras (reikšmė didesnė nei normatyvas). Prasčiausias bendrasis įmonės pelningumas pasiektas 2010 m. Analizuojamos krovos įmonės grynas, veiklos, turto bei nuosavybės pelningumas aukščiausias reikšmes įgijo 2011 m. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog analizuojamu laikotarpiu AB „Klaipėdos nafta“ mokumo rodikliai stipriai svyravo, tačiau įmonė vykdė nustatytą likvidumo normatyvą, ir turėjo daugiau turto negu įsipareigojimų. Analizuojamos krovos įmonės turtas (visas, trumpalaikis, ilgalaikis) 2009 – 2013 m. buvo naudojamas efektyviai.

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota, jog pagrindinis ir vienintelis AB „Klaipėdos nafta“ konkurentas Klaipėdos uoste – UAB „Krovinių terminalas“. Nustatyta, jog visu analizuojamu laikotarpiu UAB „Krovinių terminalas“ užėmė tik iki 16 proc. užimamos rinkos dalies, o siekiant įvertinti šių konkurentinių krovos įmonių ūkinės veiklos efektyvumą, pasirinktas kompleksinis daugiakriterinio vertinimo metodas, o įmonių pelningumo, mokumo bei veiklos efektyvumo (apyvartumo) rodikliai kaip daliniai kriterijai. Kompleksinio vertinimo rezultatai patvirtino darytą išvadą, jog AB „Klaipėdos nafta“ (indeksas lygus 0,29057) vykdo efektyvesnę ūkinę veiklą negu UAB „Krovinių terminalas“(0,22274).

3. Atlikta AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos perspektyvų prognozė 2014 – 2015 m. leidžia daryti prielaidą, jog ateinančius dvejus metus naftos ir chemijos produktų krovos srantai Klaipėdos uoste ir toliau mažės, kas atitinkamai lems ir analizuojamos įmonės krovos rezultatus. Tikėtina, jog ūkinės veiklos rezultatų pagerėjimas 2015 m. gali būti siejamas ir su aktyvesne įmonės investicijų politika. Kadangi, AB „Klaipėdos nafta“ prognozuojamais metais investuos į savo ūkinę veiklą, tai lems, kad įmonė 2014 – 2015 m. sugebės pasipriešinti numatomai situacijai naftos ir chemijos produktų krovos bei sandėliavimo rinkoje ir sugebės padidinti pardavimo pajamas bei įmonės pelningumą ir mokumą. Numatytos perspektyvos 2014 – 2015 metams yra tikėtinos ir atitinkančios realią situaciją tiek rinkoje, tiek analizuojamoje įmonėje. Remiantis atliktu AB „Klaipėdos nafta“ ūkinės veiklos retrospektyviniu vertinimu bei numatytais perspektyvomis, nustatytos pagrindinės krovos įmonės ūkinės veiklos probleminės veiklos sritys ir pasiūlyti galimi jų sprendimo būdai. Numatytų priemonių įgyvendinimas padėtų analizuojamai bendrovei optimizuoti ūkinės veiklos rezultatus, užtikrintų sėkmingą tolimesnę veiklą bei padėtų tapti konkurencingesnei rinkoje.

LITERATŪRA

1. AB „Klaipėdos nafta“ internetinė svetainė. Prieiga internete: <http://www.oil.lt/index.php?id=434> [žiūrėta 2015-02-25];
2. AB „Klaipėdos nafta“. 2009 metų finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga internete: <http://www.oil.lt/index.php?id=583> [žiūrėta 2015-02-25];
3. AB „Klaipėdos nafta“. 2010 metų finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga internete: <http://www.oil.lt/index.php?id=583> [žiūrėta 2015-02-25];
4. AB „Klaipėdos nafta“. 2011 metų finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga internete: <http://www.oil.lt/index.php?id=583> [žiūrėta 2015-02-25];
5. AB „Klaipėdos nafta“. 2012 metų finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga internete: <http://www.oil.lt/index.php?id=583> [žiūrėta 2015-02-25];
6. AB „Klaipėdos nafta“. 2013 metų finansinių ataskaitų rinkinys. Prieiga internete: <http://www.oil.lt/index.php?id=583> [žiūrėta 2015-02-25];
7. Amr A., Amr M., 2009. Seaport management aspects and perspectives: an overview. Prieiga internete:
8. Bagdžiūnienė V. 2011. Įmonių veiklos planavimas ir analizė. Esmė ir verslo situacijos. Vilnius. ISBN 978-9986-836-39-41;
9. Bagdžiūnienė V. 2008. Finansinių ataskaitų analizė. Vilnius. ISBN 978-9986-836-29-2;
10. Black G. 2004. Applied Financial Accounting and reporting. London, Oxford University Press;
11. Brigham E.F., Daves P. R. 2004. Intermediate financial management. USA. Thomson, South-Western;
12. Buckiūnienė O. 2005. Ūkio subjektų finansai. Vilnius. ISBN: 9955519576;
13. Buškevičiūtė E., Kanapickienė R., Patašius M. 2010. Finansinių rezultatų analizė. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
14. Buškevičiūtė E.; Mačerinskienė I. 2007. Finansų analizė. Kaunas: Technologija;
15. Čekanavičius V., Murauskas G. 2003. Statistika ir jos taikymai. Vilnius: TEV;
16. Darškuvienė V. 2010. Įmonių finansinė analizė. Rodiklių skaičiavimo metodika. 2-as patais. leid. Vilnius, Nacionalinė vertybinių popierių birža;
17. Dennis M. 2006. Key Financial Ratios for the Credit Department. *Business Credit*. November/December;
18. Drake P.P. 2009. Financial ratio analysis. Prieiga internete: http://educ.jmu.edu/~drakepp/principles/module2/fin_rat.pdf [žiūrėta 2015-03-15];
19. Elton E.I., Gruber M. J., Brown S. J., Goetzmann W. N. 2003. Modern portfolio theory and Investment Analysis. John Wiley & Sons, Inc;
20. Gagilaitė A. Boguslauskas V. 2004. Companies classification by valuating their financial ratios, *Inžinerinė Ekonomika – Engineering Economics* (3): 7–13. ISSN 1392-2785;
21. Gerasimov B.I., Konovalova T.M., S.P.Spiridonov, N.I.Satalkina. 2008. The complex economic analysis of financial and economic activity of the organization. Prieiga internete: <http://www.tstu.ru/education/elib/pdf/2008/gerasimov-1.pdf> [žiūrėta 2015-04-10];
22. Girdzijauskas S., Jefimovas B. 2006. Įmonės veiklos ekonominė analizė. Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla. ISBN 9986-19-964-6;
23. Gronskas V. 2006. Ekonominė analizė. Kaunas: Technologija.
24. Gronskas, V. 2006. Ekonominė analizė. Kaunas: Technologija. ISBN 9955-09-870-8; <http://arrow.dit.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1095&context=buschmarcon> [žiūrėta 2015-03-13]; <http://www.grubliauskas.lt/index.php?mod=news&type=0&id=109> [žiūrėta 2015-02-17];
25. Ivaškevičius D., Sakalas A. 1997. Bankų vadyba. Kaunas: Technologija;

26. Jėčiuvienė M. 2006. Įmonių veiklos ekonominė analizė. Vilnius. ISBN 99-55-423-52-8;
27. Jucevičius, R. (1998). Strateginis organizacijų vystymas: antrasis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
28. Juozaitienė L. 2000. Įmonės finansai. Analizė ir valdymas. Šiauliai: Šiaulių universitetas;
29. Kancerevyčius G. 2006. Finansai ir investicijos. II-as atnaujintas leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla;
30. Kazlauskienė A., Lazauskas J. 2012. Organizacijų veiklos vertinimo sistemų perspektyvų bei efektyvumo tyrimas transporto paslaugas teikiančiose įmonėse. 15-osios Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos „MOKSLAS – LIETUVOS ATEITIS“ straipsniu rinkinys, 2012 m. gegužės 4 d., Vilnius, Lietuva;
31. Kiyak D., Paulionienė L., 2014. Lietuvos kredito unijų veiklos ir makroekonominiai rodikliai tarpusavio priklausomybės tyrimas. Vadyba Journal of Management, Klaipėdos universitetas, Nr. 1 (24) ISSN 1648-7974;
32. Klaipėdos pramonininkų asociacija. 2014-05-30. Diskusija: Miestas ir uostas: partneriai ar konkurentai? Prieiga internete:
33. Klimavičienė I., Šlekienė, D. 2000. Įmonės veiklos finansinis įvertinimas. Kaunas: Technologija;
34. Kvainauskaitė V., Snieška V. 2003. Konkurencinės rinkos paklausos vertinimas ir prognozavimas. Kaunas: Technologija;
35. Lazauskas J. 2005. Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė. Vilnius: Technika. ISBN 9986-05-778-7;
36. Lekavičienė D., Juščius V. 2006. Finansinių rodiklių panaudojimas įmonių konkurencingumo rinkoje vertinimui. Klaipėda: Klaipėdos universitetas;
37. Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI), Klaipėdos Universitetas (KU) ir Ekonominės konsultacijų ir tyrimų grupė (EKT). 2005 m. lapkričio 28 d. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto ekonominė ir socialinė reikšmė Klaipėdos miestui, regionui ir Lietuvos valstybei. Prieiga internete: <http://www.portofklaipeda.lt/uosto-reiksme> [žiūrėta 2015-01-28];
38. Mackevičius J. 2006. Finansinių santykinųjų rodiklių skaičiavimas ir grupavimas. ISSN 1392–1258. Engineering Economics. No. (75);
39. Mackevičius J. 2008. Įmonių veiklos analizė – informacijos rinkimo, sisteminimo ir vertinimo sistema. Vilnius: Informacijos mokslai (46). ISSN 1392–0561;
40. Mackevičius J., Valkauskas R. 2010. Integruota įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų analizės metodika. Verslas: teorija ir praktika, 2010, 11(3);
41. Mackevičius, J. 2008. Ilgalaikio materialiojo turto kompleksinės analizės metodika, Verslas: teorija ir praktika [Business: Theory and Practice] 9(4);
42. Martišius A. S., Martišius M. 2008. Information Society and statistics, Economics of Engineering Decisions 5(60);
43. Martišius S. A. 2005. Ekonominė analizė, nacionalinis ekonominis mąstymas ir Lietuvos ekonominė mintis. Ekonomika: 2005 72(2) ISSN 1392-1258;
44. Megginson W ir kt. 2008. Introduction to corporate finance. London: C&C Offsrt Printing Co., ISBN 978-1-84480-562-4
45. Norvaišienė R. 2005. Įmonės investicijų valdymas. Kaunas: Technologija;
46. Palepu, K.; Healy, P.M.; Bernard, V. L. 2004. Business Analysis and Valuation. Using Financial Statements. Thomson, South-Western;
47. Popovas V. 2014. Kelių transporto įmonės veiklosd ekonominio efektyvumo kompleksinio vertinimo modelio taikymo galimybės. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2014 1 (33), ISSN 1648-9098;
48. Poškaitė D, Mackevičius J. Vilis L. 2011. Finansinė analizė. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas;

49. Puidokas M., Andriuskaitė L. 2012. Lithuanian Maritime State Position Strengthening: the Role of Klaipėda State Seaport in the Context of Lithuanian Transport Policy. Kaunas: KTU: ISSN 1648–2603 , 2012, T. 11, Nr. 3;
50. Reilly F. K., Brown K. C. 2006. Investment. Analysis and Portfolio Management. 8th Edition. Thomson, South – Western;
51. Rupšys P. 2009. Statistiniai metodai su SAS ir Minitab. Kaunas: LŽŪU FMSI Matematikos katedra;
52. Rutkauskas A. V., Stankevičius, P. 2006. Investicinių sprendimų valdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla;
53. Rutkauskas A.V., Damašienė V. 2002. Finansų valdymas. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla;
54. Schroeder R.G., Clark M.W., Carhey J.M. 2005. Financial Accounting theory and analysis. Eight edition. John Wiley and Sons, Inc.;
55. Slavinskaitė N. 2012. Kompleksinis pieno pramonės įmonių pagrindinės veiklos efektyvumo vertinimas. Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika 2012 (12), ISSN 1822-8682;
56. Stundžienė A., Bliedienė R.. 2012. Ekonomikos svyravimų įtaka įmonių veiklos rezultatams. Verslas: teorija ir praktika, 2012, 13(1);
57. Šeškutė L. ir Pabedinskaitė A. 2002. Prognozavimo metodų taikymas versle informacinės visuomenės raidos sąlygomis. Inžinerinė ekonomika, Nr. 1(27);
58. Tarptautiniai apskaitos standartai. 2002. (Vertimas iš anglų kalbos) Vilnius: Lietuvos Respublikos apskaitos institutas;
59. UAB „Krovinių terminalas“ internetinė svetainė. Prieiga internete: <http://terminal.lt/apie+mus.2.html> [žiūrėta 2013-01-25];
60. Urniežius R. 2004. Ūkinės veiklos ekonominė analizė. Vilnius;
61. Valančienė L., Gimžauskienė E. V. 2007. Changing role of management accounting: Lithuanian Experience Case Studies, Economics of Engineering Decisions 5(55);
62. Valkauskas R., Mackevičius J. 2010. Integruota įmonės finansinės būklės ir veiklos rezultatų analizės metodika. Vilniaus universitetas, Verslas: Teorija ir praktika: 2010 11(3): 213–221, ISSN 1648-0627;
63. Vasiliauskas A. 2006. Strateginis valdymas. – Kaunas: Technologija. ISBN 9955-09-594-6;
64. Vaškelaitis, V. 2003. Pinigai: komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas. Teorija ir praktika;
65. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija. 2010 metų veiklos ataskaita. Prieiga internete: http://www.portofklaipeda.lt/uploads/veiklos_ataskaitos/2010_veiklos_ataskaita_1.pdf [žiūrėta 2014-03-23];
66. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija. 2013 metų veiklos ataskaita. Prieiga internete: <http://www.portofklaipeda.lt/uploads/ATASKAITOS/2014/2013%20m.%20veiklos%20ataskaita.pdf> [žiūrėta 2014-03-23];
67. VĮ Klaipėdos valstybinis jūrų uostas. Veiklos pristatymas. Prieiga internete: <http://www.portofklaipeda.lt/uosto-pristatymas> [žiūrėta 2013-11-14];
68. Žvirblis A. 2007. Verslo makroaplinkos komponentų ir veiksnių kompleksinis vertinimas. Ekonomika: mokslo darbai. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007 (80), ISSN 1392-1258;
69. Кравченко Л.И. 2003. Анализ хозяйственной деятельности в торговле. Москва: Новое знание;
70. Павленко А., Чумаченко Н.Г. 2008. Экономический анализ деятельности предприятия. Киев;
71. Савицкая Т.В. 2003. Экономический анализ. Москва.

PRIEDAI

Klaipėdos uosto specifikacijos

Krovos įmonės (vnt.)	17
Indukuotos bendrovės (vnt.)	800
Dirba uoste tiesiogiai (tūkst.)	23
Indukuotos darbo vietos (tūkst.)	185
BVP (proc.)	4,5
BVP (proc.), skaičiuojant netiesiogiai su uostu susijusią dalį	16

Šaltinis: sudaryta autorės.

AB „Klaipėdos nafta“ pelningumo rodikliai 2009 – 2013 m.

Rodiklis	2009		2010		2011		2012		2013	
	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.
Bendrasis pelningumas	<u>45,36</u> <u>116,20</u>	39,04	<u>45,27</u> <u>121,72</u>	37,19	<u>58,39</u> <u>141,27</u>	41,33	<u>57,55</u> <u>138,88</u>	41,44	<u>50,77</u> <u>126,86</u>	40,02
Veiklos pelningumas	<u>39,60</u> <u>116,20</u>	38,04	<u>28,30</u> <u>121,72</u>	23,25	<u>51,16</u> <u>141,27</u>	36,21	<u>46,92</u> <u>138,88</u>	33,78	<u>38,41</u> <u>126,86</u>	30,28
Grynasis pelningumas	<u>36,29</u> <u>116,20</u>	31,23	<u>26,10</u> <u>121,72</u>	21,44	<u>45,25</u> <u>141,27</u>	32,03	<u>41,44</u> <u>138,88</u>	29,84	<u>35,65</u> <u>126,86</u>	28,10
Turto pelningumas (ROA), proc.	<u>36,29</u> <u>467,24</u>	7,77	<u>26,10</u> <u>473,91</u>	5,51	<u>45,25</u> <u>519,36</u>	8,71	<u>41,44</u> <u>560,01</u>	7,40	<u>35,65</u> <u>675,83</u>	5,27
Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)	<u>36,29</u> <u>445,32</u>	8,15	<u>26,10</u> <u>455,02</u>	5,74	<u>45,25</u> <u>500,27</u>	9,05	<u>41,44</u> <u>536,41</u>	7,73	<u>35,65</u> <u>571,65</u>	6,24

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ pelningumo rodiklių dinamika 2008 – 2013 m.

Rodiklis	Metai				
	2009	2010	2011	2012	2013
Bendrojo pelningumo pokytis, proc.	-4,94	-1,85	4,14	0,11	-1,41
Grynojo pelningumo pokytis, proc.	7,32	-9,79	10,59	-2,19	-1,74
Veiklos pelningumo pokytis, proc.	6,07	-10,83	12,96	-2,43	-3,51
ROA pokytis	1,49	-2,26	3,21	-1,31	-2,12
ROE pokytis	1,36	-2,41	3,31	-1,32	-1,49

Saltinis: parengta autorės.

Veiksmų įtakos AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo pelningumo rodikliams 2009 – 2013 m.

Rodikliai	2009	2013	Pokytis (mln. Lt; proc.)
Pardavimų pajamos, mln. Lt (PP)	116,20	126,86	10,66
Pardavimo savikaina, mln. Lt (PS)	70,85	76,09	5,24
Bendrasis pelnas, mln. Lt (BP)	45,36	50,77	5,41
Bendrasis pelningumas, proc.	39,03	40,02	0,99

Saltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo pelningumo padidėjimui 0,99 proc. punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. turėjo paskesni veiksniai:

1. Pardavimo pajamų pasikeitimo įtakos apskaičiavimas:

$$\Delta BP_1 = \frac{PP_{2013} - PS_{2009}}{PP_{2013}} - \frac{PP_{2009} - PS_{2009}}{PP_{2009}} = \frac{126,86 - 70,85}{126,86} - \frac{116,20 - 70,85}{116,20} = 5,13 \text{ proc.}$$

2. Pardavimo savikainos pasikeitimo įtakos apskaičiavimas:

$$\Delta BP_2 = \frac{PP_{2013} - PS_{2013}}{PP_{2013}} - \frac{PP_{2013} - PS_{2009}}{PP_{2013}} = \frac{126,86 - 76,09}{126,86} - \frac{126,86 - 70,85}{126,86} = -4,14 \text{ proc.}$$

$$\Delta BP = \Delta BP_1 + \Delta BP_2 = 5,13 + (-4,14) = 0,99 \text{ proc.}$$

Veiksmių įtakos AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumo rodikliams 2009 – 2013 m. apskaičiavimas

Metai	2009	2013	Pokytis (mln. Lt; proc.)
Rodikliai			
Grynasis pelnas, mln. Lt	36,29	35,65	- 0,64
Turtas, mln. Lt	467,24	675,83	208,59
Turto pelningumas, proc.	7,77	5,27	- 2,5

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ turto pelningumo sumažėjimui 2,5 proc. punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Grynojo pelno sumažėjimas:

$$\frac{36,29 \times 100}{675,83} - 7,77 = - 2,40 \text{ proc.}$$

2. Turto vertės padidėjimas:

$$5,27 - \frac{36,29 \times 100}{675,83} = - 0,10 \text{ proc.}$$

Iš viso: $-2,40 + -0,10 = -2,40$ proc.

Veiksmių įtakos AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumo rodikliams 2009 – 2013 m. apskaičiavimas

Metai	2009	2013	Pokytis (mln. Lt; proc.)
Rodikliai			
Grynasis pelnas, mln. Lt	36,29	35,65	- 0,64
Nuosavas kapitalas, mln. Lt	445,32	571,65	126,33
Nuosavo kapitalo pelningumas, proc.	8,15	6,24	- 1,91

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ nuosavo kapitalo pelningumo sumažėjimui 1,91 proc. punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Nuosavo kapitalo vertės padidėjimas:

$$\frac{36,29 \times 100}{571,65} - 8,15 = - 1,80 \text{ proc.}$$

2. Pelno dydžio sumažėjimas:

$$6,24 - \frac{36,29 \times 100}{571,65} = - 0,11 \text{ proc.}$$

Iš viso: $-1,80 + -0,11 = -1,91$ proc.

Veiksnių įtakos AB „Klaipėdos nafta“ mokumo rodikliams 2009 – 2013 m. apskaičiavimas

Metai	2009	2013	Pokytis (mln. Lt; proc.)
Rodikliai			
Trumpalaikis turtas, mln. Lt	56,95	152,15	95,2
Trumpalaikiai įsipareigojimai, mln. Lt	11,14	45,20	34,06
Bendrojo mokumo koeficientas	5,11	3,37	-1,74
Nemobilus turtas, mln. Lt	15,76	62,25	46,49
Greitojo mokumo koeficientas	3,70	1,99	-1,71
Visi įsipareigojimai, mln. Lt	20,65	104,18	83,53
Turtas, mln. Lt	467,24	675,83	208,59
Skolos koeficientas	0,04	0,15	0,11
Nuosavas kapitalas, mln. Lt	445,32	571,65	126,33
Finansinis svertas	0,046	0,18	0,13

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ bendrojo mokumo sumažėjimui 1,74 punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Trumpalaikio turto vertės padidėjimas:

$$\frac{56,95}{45,20} - 5,11 = -3,85 \text{ proc.}$$

2. Trumpalaikių įsipareigojimų padidėjimas:

$$3,37 - \frac{56,95}{45,20} = 2,11 \text{ proc.}$$

Bendra pasikeitimo įtaka: $-3,85 + 2,11 = -1,74$ proc.

AB „Klaipėdos nafta“ greitojo mokumo sumažėjimui 1,71 punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Nemobilaus turto vertės padidėjimas:

$$\frac{15,76}{45,20} - 3,70 = -3,35 \text{ proc.}$$

AB „Klaipėdos nafta“ skolos koeficiento padidėjimui 0,11 punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Visų įsipareigojimų vertės padidėjimas:

$$\frac{20,65}{675,83} - 0,04 = -0,01 \text{ proc.}$$

2. Turto vertės padidėjimas:

$$0,15 - \frac{20,65}{675,83} = 0,12 \text{ proc.}$$

Bendra pasikeitimo įtaka: $-0,01 + 0,12 = 0,11$ proc.

AB „Klaipėdos nafta“ finansinio sverto padidėjimui 0,13 punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Visų įsipareigojimų vertės padidėjimas:

$$\frac{20,65}{571,65} - 0,046 = -0,01 \text{ proc.}$$

2. Nuosavo kapitalo vertės padidėjimas:

$$0,18 - \frac{20,65}{571,65} = 0,14 \text{ proc.}$$

Bendra pasikeitimo įtaka: $-0,01 + 0,14 = 0,13$ proc.

AB „Klaipėdos nafta“ mokumo rodikliai 2009 – 2013 m.

Rodiklis	2009		2010		2011		2012		2013	
	Skaičiavimas	Reikšmė proc.	Skaičiavimas	Reikšmė proc.	Skaičiavimas	Reikšmė proc.	Skaičiavimas	Reikšmė proc.	Skaičiavimas	Reikšmė proc.
Bendrojo mokumo koeficientas	<u>56,95</u> <u>11,14</u>	5,11	<u>77,76</u> <u>9,62</u>	8,08	<u>129,21</u> <u>10,60</u>	12,20	<u>112,36</u> <u>15,59</u>	7,21	<u>152,15</u> <u>45,20</u>	3,37
Greitojo mokumo koeficientas	<u>56,95 – 15,76</u> <u>11,14</u>	3,70	<u>77,76 – 48,26</u> <u>9,62</u>	3,07	<u>129,21 – 119,23</u> <u>10,60</u>	0,94	<u>112,36 – 32,52</u> <u>15,59</u>	5,12	<u>152,15 – 62,25</u> <u>45,20</u>	1,99
Skolos koeficientas	<u>20,65</u> <u>465,97</u>	0,044	<u>18,89</u> <u>473,91</u>	0,040	<u>19,09</u> <u>519,36</u>	0,037	<u>23,60</u> <u>560,01</u>	0,042	<u>104,18</u> <u>675,83</u>	0,15
Finansinis svetas	<u>20,65</u> <u>445,44</u>	0,05	<u>18,89</u> <u>455,02</u>	0,042	<u>19,09</u> <u>500,27</u>	0,038	<u>23,60</u> <u>536,41</u>	0,044	<u>104,18</u> <u>571,65</u>	0,18

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ turto apyvartumo rodikliai 2009 – 2013 m.

Rodiklis	2009		2010		2011		2012		2013	
	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.	Skaičiavimas	Reikšmė, proc.
Viso turto apyvartumas dienomis	<u>467,24 * 365</u> <u>116,20</u>	1467,66	<u>473,91 * 365</u> <u>121,72</u>	1421,10	<u>519,36 * 365</u> <u>141,27</u>	1341,87	<u>560,01 * 365</u> <u>138,88</u>	1471,59	<u>675,83 * 365</u> <u>126,86</u>	1944,50
Viso turto apyvartumas kartais	<u>116,20</u> <u>467,24</u>	0,25	<u>121,72</u> <u>473,91</u>	0,26	<u>141,27</u> <u>519,36</u>	0,27	<u>138,88</u> <u>560,01</u>	0,25	<u>126,86</u> <u>675,83</u>	0,19
Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis	<u>56,95 * 365</u> <u>116,20</u>	178,89	<u>77,76 * 365</u> <u>121,72</u>	233,17	<u>129,21 * 365</u> <u>141,27</u>	333,83	<u>112,36 * 365</u> <u>138,88</u>	295,30	<u>152,15 * 365</u> <u>126,86</u>	437,77
Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	<u>116,20</u> <u>56,95</u>	2,04	<u>121,72</u> <u>77,76</u>	1,57	<u>141,27</u> <u>129,21</u>	1,09	<u>138,88</u> <u>112,36</u>	1,24	<u>126,86</u> <u>152,15</u>	0,83
Ilgalaikio turto apyvartumas dienomis	<u>410,30 * 365</u> <u>116,20</u>	1288,80	<u>396,15 * 365</u> <u>121,72</u>	1187,93	<u>390,15 * 365</u> <u>141,27</u>	1088,04	<u>447,65 * 365</u> <u>138,88</u>	1176,50	<u>523,68 * 365</u> <u>126,86</u>	1506,73
Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	<u>116,20</u> <u>410,30</u>	0,28	<u>121,72</u> <u>396,15</u>	0,31	<u>141,27</u> <u>390,15</u>	0,36	<u>138,88</u> <u>447,65</u>	0,31	<u>126,86</u> <u>523,68</u>	0,24

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ turto apyvartumo rodiklių dinamika 2008 – 2013 m.

Rodiklis	Metai				
	2009	2010	2011	2012	2013
Viso turto apyvartumas dienomis	1467,66	1421,10	1341,87	1471,80	1944,50
Viso turto apyvartumas kartais	0,25	0,26	0,27	0,25	0,19
Trumpalaikio turto apyvartumas dienomis	178,89	233,17	333,83	295,30	437,77
Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	2,04	1,57	1,09	1,24	0,83
Ilgalaikio turto apyvartumas dienomis	1288,80	1187,93	1008,04	1176,50	1506,73
Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	0,28	0,31	0,36	0,31	0,24

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

Veiksnių įtakos AB „Klaipėdos nafta“ apyvartumo rodikliams 2009 – 2013 m. apskaičiavimas

Rodikliai	2009	2013	Pokytis (mln. Lt; proc.)
Pardavimo pajamos, mln. Lt	116,20	126,86	10,66
Viso turto vertė, mln. Lt	467,24	675,83	208,59
Turto apyvartumas, kartais	0,25	0,19	-0,06
Ilgalaikio turto vertė, mln. Lt	410,30	523,68	113,38
Ilgalaikio turto apyvartumas, kartais	0,28	0,24	-0,04
Trumpalaikio turto vertė, mln. Lt	56,95	152,15	95,2
Trumpalaikio turto apyvartumas, kartais	2,04	0,83	-1,21

Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ viso turto apyvartumo sumažėjimui 0,06 proc. punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Turto vertės padidėjimas:

$$\frac{116,20}{675,83} - 0,25 = -0,08 \text{ proc.}$$

2. Pardavimų apimties padidėjimas:

$$0,19 - \frac{116,20}{675,83} = 0,02 \text{ proc.}$$

Bendra pasikeitimo įtaka: $-0,08 + 0,02 = -0,06 \text{ proc.}$

AB „Klaipėdos nafta“ ilgalaikio turto apyvartumo sumažėjimui 0,04 proc. punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Ilgalaikio turto vertės padidėjimas:

$$\frac{116,20}{523,68} - 0,28 = -0,6 \text{ proc.}$$

2. Pardavimų apimties padidėjimas:

$$0,24 - \frac{116,20}{523,68} = 0,02 \text{ proc.}$$

Bendra pasikeitimo įtaka: $-0,6 + 0,02 = -0,04$ proc.

AB „Klaipėdos nafta“ trumpalaikio turto apyvartumo sumažėjimui 1,21 proc. punktais 2013 m. lyginant su 2009 m. įtakos turėjo šie veiksniai:

1. Trumpalaikio turto vertės padidėjimas:

$$\frac{116,20}{152,15} - 2,04 = -1,28 \text{ proc.}$$

2. Pardavimų apimties padidėjimas:

$$0,83 - \frac{116,20}{152,15} = 0,07 \text{ proc.}$$

Bendra pasikeitimo įtaka: $-1,28 + 0,07 = -1,21$ proc.

12 priedas

AB „Klaipėdos nafta“ apyvartumą 2009 – 2013 m. sąlygojančių veiksnių įvertinimas

Veiksnys	Koreliacijos koeficientas
Turto apyvartumas	
Pardavimo pajamos, mln. Lt	0,25075
Turto vertė, mln. Lt	-0,8526
Ilgalaikio turto apyvartumas	
Pardavimo pajamos, mln. Lt	-0,6723
Ilgalaikio turto vertė, mln. Lt	-0,9832
Trumpalaikio turto apyvartumas	
Pardavimo pajamos, mln. Lt	0,60711
Trumpalaikio turto vertė, mln. Lt	-0,7936

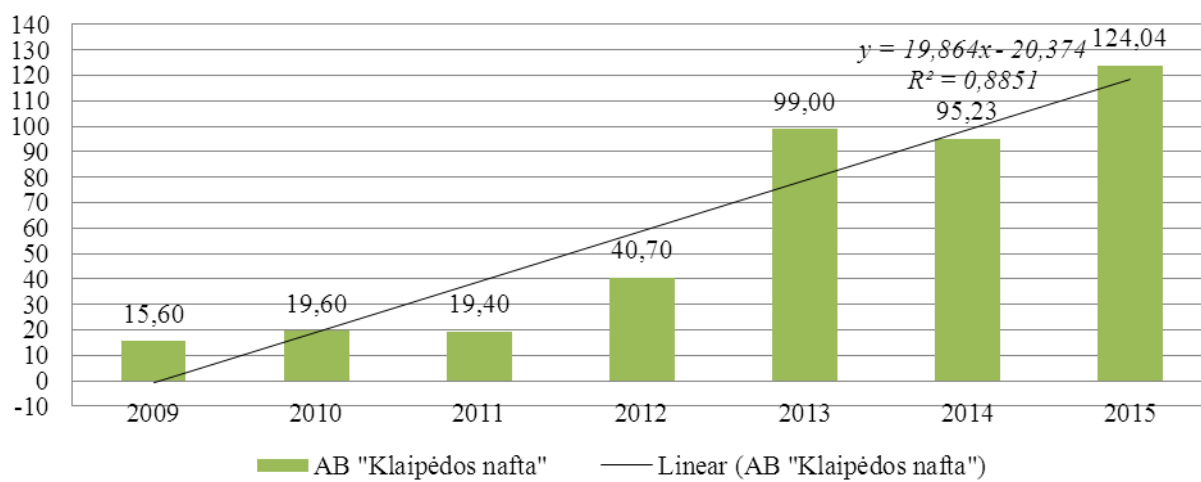
Šaltinis: parengta autorės, remiantis AB „Klaipėdos nafta“ finansinėmis ataskaitomis.

AB „Klaipėdos nafta“ dalinių kriterijų ir pirminių normalizuotos reikšmės ir reikšmingumo koeficientai

Daliniai kriterijai	Esminiai pirminiai rodikliai	2009	2010	2011	2012	2013	Vidurkis	Rodiklio vidurkio normalizuota reikšmė
Pelningumo rodikliai	Bendrasis pelningumas, proc.	45,1	37,2	41,3	41,4	40,0	41,0	0,3542
	Grynasis pelningumas, proc.	32,3	21,4	32,0	29,8	28,1	28,7	0,2481
	Veiklos pelningumas;	34,6	23,3	36,2	33,8	30,3	31,6	0,2731
	Turto pelningumas (ROA), proc.	8,0	5,5	8,7	7,4	5,3	7,0	0,0603
	Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE), proc.	8,4	5,7	9,0	7,7	6,2	7,4	0,0642
∑ Suma		128,4	93,1	127,3	120,1	109,8	115,8	1,0
Mokumo rodikliai	Bendrojo mokumo koeficientas	5,7	8,1	12,2	7,2	3,4	7,3	0,5025
	Greitojo mokumo koeficientas	5,4	7,7	12,0	7,1	3,3	7,1	0,4883
	Skolos koeficientas	0,04	0,04	0,04	0,04	0,15	0,1	0,0044
	Finansinis svertas	0,05	0,04	0,04	0,04	0,18	0,1	0,0048
∑ Suma		11,2	15,8	24,3	14,4	7,0	14,6	1,0
Veiklos efektyvumo rodikliai	Viso turto apyvartumas kartais	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1273
	Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	2,1	1,6	1,1	1,2	0,8	1,4	0,7148
	Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,3	0,1579
∑ Suma		2,6	2,1	1,7	1,8	1,3	1,9	1,0

Saltinis: sudaryta autorės.

Prognozuojami AB „Klaipėdos nafta“ investicijų pokyčiai, mln. Lt 2014 – 2015 m.



Šaltinis: parengta autorės.

Prognozuojami AB „Klaipėdos nafta“ ekonominiai rodikliai 2014 – 2015 m.

	AB "Klaipėdos nafta"	
	2014	2015
PAGRINDINĖ VEIKLA		
Krovos apimtys	6,76	6,91
Užimamos rinkos dalis	94,08	95,04
Pardavimo pajamos	140,53	140,82
Bendras pelnas	58,40	59,67
Veiklos pelnas	45,75	48,75
Grynasis pelnas	36,95	37,08
PELNINGUMO RODIKLIAI		
Bendrasis pelningumas	41,67	42,62
Veiklos pelningumas	32,40	34,89
Grynasis pelningumas	29,17	31,58
Turto pelningumas	6,01	5,85
Nuosavo kapitalo pelningumas	6,83	6,93
MOKUMO RODIKLIAI		
Bendrojo mokumo koeficientas	5,88	3,38
Greitojo mokumo koeficientas	2,55	2,74
Skolos koeficientas	0,13	0,17
Finansinis svertas	0,15	0,20
VEIKLOS EFEKTYVUMO RODIKLIAI		
Viso turto apyvartumas kartais	0,21	0,19
Trumpalaikio turto apyvartumas kartais	0,53	0,35
Ilgalaikio turto apyvartumas kartais	0,28	0,25
INVESTICIJOS		
Investicijos, mln. Lt	95,23	124,04

Šaltinis: parengta autorės.